

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN AKTİF VATANDAŞLIK
NİTELİKLERİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİNİN ANALİZİ**

Nurcan FİDAN MIZRAK
(Yüksek Lisans Tezi)

İSTANBUL - 2019

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN AKTİF VATANDAŞLIK
NİTELİKLERİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİNİN ANALİZİ**

Nurcan FİDAN MIZRAK
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışmanlar
Prof. Dr. Ali YILMAZ
Doç. Dr. Ahmet KATILMIŞ

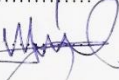

İSTANBUL - 2019

**Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.**

©2019

ONAY

Nurcan FİDAN MIZRAK tarafından hazırlanan "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlık Niteliklerine İlişkin Düşüncelerinin Analizi" konulu bu çalışma, 19 Eylül 2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI	Prof. Dr. Ali YILMAZ	
JÜRİ ÜYESİ	Doc. Dr. Mustafa ŞEKER	
JÜRİ ÜYESİ	Dr. Zafer İBRAHİMOĞLU	

ÖZGEÇMİŞ

1999 - 2006 Erzurum/ Aşkale İnkılap İlköğretim Okulu

2006 – 2010 İstanbul/ Tuzla Mehmet Tekinalp Lisesi

2010 – 2014 İstanbul / Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı Lisans

2014- İstanbul/Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına Giriş

İLETİŞİM

E posta: nurcanfidan.m@gmail.com

ÖNSÖZ

Küreselleşen dünyada her devlet kendi vatandaş profilini şekillendirerek yeni bir görünüme ulaştırmaya çalışmaktadır. Modern devletlerin amacı gerçekleştirdiği tüm eylemlerden sorumlu olan aktif vatandaş yetiştirmektir. Sosyal Bilgiler dersi de aktif vatandaş yetiştirme noktasında büyük rol üstlenmektedir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık niteliklerinin analizine yönelik olarak öğretmenlerin görüşleri alınarak değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında katkılarından dolayı değerli danışman hocalarım Prof. Dr. Ali YILMAZ ve Doç.Dr. Ahmet KATILMIŞ'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca gerek lisans döneminde samimiyetiyle gerekse tez aşamasında çok büyük yardımlarıyla yanımda olan kıymetli dostum Selda AKMEŞE'ye teşekkürlerimi sunarım.

Bu günlere gelmeme vesile olan merhametiyle örnek aldığım, dualarıyla yanımda olan anneme, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen babama, eşime, kardeşlerime ve biricik kızıma teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

Nurcan FİDAN MIZRAK

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık niteliklerine yönelik düşüncelerini ortaya koymaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını İstanbul ili Tuzla ilçesinde görev yapmakta olan 10 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Görüşme yoluyla elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığa yönelik düşüncelerinin bilgi düzeyinde kaldığı ve aktif vatandaşlık kapsamındaki toplumsal faaliyetlere katılım konusunda tereddütlü oldukları görülmüştür. Araştırmada elde edilen bulgulara göre aktif vatandaşlık kavramını vatandaşlık görevini yerine getiren ve faaliyetlere bilinçli şekilde katılım göstermesi olarak açıklamışlardır. Temsili demokrasi boyutunda katılımcılar aktif vatandaşın bilinçli şekilde demokrasi faaliyetlerine katılması, kadınların da siyasi alanda aktif olunması, hak ve sorumluluklarının bilincinde olması, milli duygulara sahip bireylerin olmasının önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Protesto ve sosyal değişim boyutunda Sosyal Bilgiler öğretmenleri hukuka uygun olarak protesto faaliyetlerini gerekli görmüşlerdir. Aktif vatandaşlığın toplum hayatı boyutuna ilişkin katılımcılar kültürel faaliyetlerin vatandaşlara fayda sağladığını ifade etmişlerdir. Fakat toplumsal sorunlara aktif olarak katkı sağlayamadıkları saptanmıştır. Aktif vatandaşlığın demokratik değerler boyutuna ilişkin olarak katılımcıların demokrasi adına öğrencilerine rol model olma yönünde oldukları söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Aktif Vatandaşlık, Vatandaşlık, Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretmenleri

ABSTRACT

The main purpose of this study is to reveal the opinions of Social Studies teachers towards active citizenship qualities. Qualitative research method was used in the study and semi-structured interview form was used as data collection tool. The participants of the research are 10 Social Studies teachers working in Tuzla district of Istanbul. Content analysis technique was used in the analysis of the data obtained through interviews.

Based on the findings obtained in the study, it was seen that the opinions of Social Studies teachers towards active citizenship remained at the level of knowledge and they were hesitant to participate in social activities within the scope of active citizenship. According to the findings obtained in the study, active citizenship is defined as performing citizenship duty and participating in activities consciously. The participants stated that it is important that the active citizen consciously participate in the activities of democracy, that women are also active in the political field, that they are aware of their rights and responsibilities, and that they have individuals with national feelings. In the dimension of protest and social change, Social Studies teachers considered protest activities necessary in accordance with the law. The participants stated that cultural activities benefit citizens in terms of the social life dimension of active citizenship. However, they were not able to actively contribute to social problems. Regarding the democratic values dimension of active citizenship, participants can be said to be role models for their students in the name of democracy.

Keywords: Active Citizenship, Citizenship, Social Studies, Social Studies Teachers.

İÇİNDEKİLER

ÖZGEÇMİŞ	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	x
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sınırlılıklar	3
1.5. Varsayımlar.....	4
1.6. Tanımlar.....	4
BÖLÜM II: ALAN YAZIN.....	5
2.1. Vatandaşlık Kavramı.....	5
2.2. Aktif vatandaşlık.....	7
2.2.1. Aktif Vatandaşlığın Bilgi, Beceri ve Değer Açısından Ele Alınışı	12
2.3. Aktif Vatandaşlık Eğitimi	13
2.4. Türkiye’de Sosyal Bilgiler ve Aktif Vatandaşlık	15
2.5. İlgili Araştırmalar.....	17

BÖLÜM III: YÖNTEM.....	20
3.1. Araştırma Modeli	20
3.2. Çalışma Grubu	20
3.3. Veri Toplama Araçları	21
3.4. Verilerin Toplanması	21
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	22
BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM	24
4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlık Kavramının Anlamına Yönelik Görüşleri.....	24
4.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlığın Protesto ve Sosyal Değişim Boyutu İle İlgili Görüşleri.....	43
BÖLÜM V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	94
5.1. Sonuç.....	94
5.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlık Kavramının Anlamına İlişkin Sonuçlar	94
5.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlığın Temsili Demokrasi Boyutuna İlişkin Sonuçlar	94
5.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlığın Toplum Hayatı Boyutuna İlişkin Sonuçlar	99
5.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlığın Demokratik Değerler Boyutuna İlişkin Sonuçlar	101
5.2. Tartışma.....	104
5.3. Öneriler.....	107
KAYNAKÇA.....	109
EKLER	113
Ek 1: İzin Belgeleri	113
Ek 2: Görüşme Soruları.....	116
Ek 3: Araştırma İle İlgili Kişisel İzin Formu	122

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Aktif Vatandaşlık Kavramı	24
Tablo 4.2. Vatandaşların Seçimlerde Oy Kullanmasının Toplumsal Yönüne Etkisi.....	26
Tablo 4.3. Kişileri Partilere Oy Verme Konusunda İkna Edip Etmeme Durumu	28
Tablo 4.4. Vatandaşların Siyasi Faaliyetleri Gerçekleştirirken Demokrasi Adına Sahip	30
Tablo 4.5. İnsanları Üyesi Oldukları Parti Bazında Değerlendirilmesi	32
Tablo 4.6. Kadınların Siyasi Hayata Aktif Katılımı.....	35
Tablo 4.7. Kadınların Siyasi Hayata Katılım Düzeyini Sosyal Bilgiler Dersinde Somutlaştırarak Aktarma	37
Tablo 4.8. Demokrasinin Gerçek Hayatta Uygulanabilirliği.....	39
Tablo 4.9. Demokrasi Kültürünü Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerine Aktarma Şekli	41
Tablo 4.10. Sendikalara Üye Olmanın Vatandaşlara Katkı Sağlama Durumu.....	43
Tablo 4.11. Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Herhangi Bir Sendikaya Üyelik	45
Tablo 4.12. Herhangi Bir Durum İle İlgili Protesto Faaliyetlerine İlişkin İfadeler	47
Tablo 4.13. Bir Durumu Bilinçli Bir Şekilde Protesto Etmenin Sosyal Yaşamdaki Etkilerini Öğrencilerine Aktarma Şekli.....	48
Tablo 4.14. İnsan Hakları İle İlgili Herhangi Bir Dernek Üyeliğine İlişkin İfadeler.....	50
Tablo 4.15. İnsan Haklarına Dair Farkındalık Oluşturmaya Yönelik Çalışmaların Değerlendirilmesi.....	53
Tablo 4.16. Çevreyi Koruma İle İlgili Sivil Toplum Örgütlerinin Farkındalık Düzeyi..	56
Tablo 4.17. Çeşitli Organizasyonlara Katılırken Dikkat Edilenler	58
Tablo 4.18. Sosyal Bilgiler Dersinde Protesto, Sendika, Çevre Örgütleri Ve İnsan Hakları Örgütleri Gibi Kavramları Aktarırken Kullanılan Etkinlikler.....	60
Tablo 4.19. Konser, Tiyatro, Festival Gibi Kültürel Faaliyetlerin Düzenlenmesi.....	62
Tablo 4.20. Dini Organizasyonlara Maddi Kaynak Sağlamak Amacıyla Gerçekleştirilen Organizasyonlar	64
Tablo 4.21. Bireysel Olarak Toplumsal Sorunlara Bulunulan Katkılar	67
Tablo 4.22. Öğrencilerine Toplumsal Sorunlara Yönelik Bireysel Katılım Davranışını Aktarma Şekilleri	69
Tablo 4.23. Sosyal Bilgiler Dersinde Verilmekte Olan Sivil Toplum Kuruluşlarının Demokrasi Kültürünün Gelişimine Olan Katkıları	71
Tablo 4.24. Sivil Toplum Kuruluşlarının Ortak Amaçlarına Yönelik Öğrencilere Yapıtılan Aktiviteler	73
Tablo 4.25. Aktif Bir Vatandaşın Demokrasiye Sahip Çıkmasının Göstergeleri	75
Tablo 4.26. Dünyadaki Gelişmeleri Takip Etme Konusunda Vatandaşların Sorumlulukları	77
Tablo 4.27. Sosyal Bilgiler Dersinde Demokrasinin Temel İlkelerini Aktarırken Gerçekleştirilen Etkinlikler.....	79
Tablo 4.28. Öğrencilere İnsan Haklarına İlişkin Değerleri Verirken Kullanılan Yöntemler	81

Tablo 4.29. Bireylerin Demokratik Değerleri İçselleştirmesinde Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Rolü	83
Tablo 4.30. Farklı Kimliklerin Bir Arada Yaşayabilmesi Anlayışını, Okullarda Demokrasi Boyutunda Aktarırken Dikkat Edilmesi Gerekenler	85
Tablo 4.31. Öğrencilerin Hem Kendi Haklarını Hem De Başkalarının Haklarını Korumanın Demokratik Düzendeki Önemini Kavraması İçin Öğrencilere Verilmesi Gereken Sorumluluklar	87
Tablo 4.32. Öğrencilerin Demokrasiyi Yaşam Biçimi Haline Getirmesi İçin Bulunulan Katkıları	89
Tablo 4.33. Anayasamızda Yer Alan “Hak” Ve “Özgürlük” Kavramlarının Ayrımını Öğrencilere Aktarmada Sorun Yaşayıp Yaşamama Durumu	91
Tablo 4.34. “Okulda Demokrasi” Adına Öğrencilere Kazandırmak İstenilen Davranışlar	92

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Aktif Vatandaşlık Bileşik Göstergesi (ACCI) (Hoskins ve Mascherini, 2009’dan akt. Kartal, 2013).	11
---	----

KISALTMALAR

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

STK : Sivil Toplum Kuruluşları

AB : Avrupa Birliği

NCSS : Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

Akt. : Aktaran

Ed. : Editör

Vb. : Ve benzeri

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Günümüzde insanlar savaş, açlık, yoksulluk, salgın hastalık, doğal afet, çevre kirliliği, adaletsizlik, eşitsizlik, ırkçılık gibi sorunlarla yüz yüze gelmektedir. Bu manzaraya dünyanın bir kısmı yüz çevirmekte ve onları kendi kaderlerine terk etmektedir. Kuşkusuz bugün devletlerin isteği pasif, ilgisiz bireylere ve onlardan oluşan duyarsız bir topluma sahip olmak değildir. Tıpkı zincirin halkaları gibi bireyin huzuru toplumu, toplumun huzuru tüm dünyayı etkileyecek kadar birbirine bağlıdır. Bu doğrultuda devletler vatandaşların duyarlı ve sorumluluk duygusuna sahip, çözüm üreten, kamu yararı için etkin vatandaş yetiştirmek amacıyla eğitim sistemlerini bu yönde şekillendirmektedir. Çağımız dünyası toplumsal sorunlara duyarlı, üretken, etkin vatandaşlara ihtiyaç duymaktadır (Çolak, 2015). Bulduğumuz yüzyılda demokratik ülkelerin vatandaşlık eğitimi veren kurumlar demokrasi adına sahip olması gereken yeterlilikten yoksun ise vatandaşların ihtiyaç duyduğu profile ulaşmak için yeni yollar bulmak gerekir (Dahl, 2001, s.84). Bunun içindir ki modern devletler aktif vatandaşın varlığını mecburi kılmaktadır. Bireyin devlet ve toplumla olan ilişkilerinde davranışa dönüşen hak ve özgürlük arayışını ve demokrasiye dayalı toplum yönetimini elde etmeye çalışmaktadır (Keyman, 2012'den akt. Altıntaş, 2016). Bu modern vatandaşlık algısına göre bireylerin hak ve sorumluluklarına ilişkin olarak aktif siyasal katılımı için yetenekleri geliştiren eğitime ve eğitimciye önem verilmektedir (Çelik, 2019, s.27). Öğrencilere ülkemizin geçmişi, devlet yapısı ile ilgili bilgileri demokrasi ışığında uygulamalı olarak aktarılmalıdır. Demokratik tavırla evrensel sorunlara çözüm üretme adına bilgi, beceri ve değerlere sahip olmaları sağlanmalıdır (Bakioğlu ve Kurt, 2009). Vatandaşlık eğitiminde öğretmenlerin mesleki açıdan bilgi ve becerilere sahip olması sınıf atmosferini olumlu yönde etkileyerek etkili vatandaşlık eğitimine katkı sağlamaktadır (Ersoy, 2007). Sınıf atmosferinin yanı sıra okul atmosferinin de vatandaşlık eğitimi için uygun hale getirilmesi oldukça önemlidir (Genç ve Çelik, 2018). Aktif vatandaş politik süreçlere katılarak hak ve sorumlulukları bilen ve sorunlara çözüm bulan kişidir. Türkiye'de aktif vatandaşlık ve katılımı eğitime aksetmeye çalışan girişimler yer almaktadır. Fakat öğretmenlerde bu yönde etkinlik hazırlamalıdır (Kuş, 2013, s.218-221).

Aktif vatandaşlığa dair yapılan çalışmalar incelendiğinde; Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aktif Vatandaşlık Kazanımları (Altıntaş, 2016), Coğrafya Öğretiminin Aktif Vatandaşlık Eğitimindeki Rolü (Atasoy, 2015), Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyi İle Aktif Vatandaşlık Bileşenlerinden Temsili Demokrasiye, Protesto Ve Sosyal Değişme Katılım Düzeyi arasındaki İlişki (Tutkun, 2013), Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyi İle Aktif Vatandaşlık Bağlamında Toplum Yaşamına Katılma Düzeyleri Arasındaki İlişki (Kartal, 2013) gibi çalışmalar yapılmıştır.

Türkiye’de aktif vatandaşlık ile ilgili araştırmaların kısıtlı olması Sosyal Bilgiler dersinin aktif vatandaşlık anlayışına yönelik rolünün ortaya konulması ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığa ilişkin düşüncelerinin ortaya çıkarılması için araştırma yapılması ihtiyacı doğmuştur. Bu sebeplerden ötürü yapılacak bu araştırmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık niteliklerine ilişkin düşünceleri nelerdir?” sorusu bu araştırmanın problem cümlesini oluşturacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık niteliklerine yönelik düşüncelerini ortaya koymaktır. Bu amaca yönelik alt amaçlarla şu sorulara yanıt aranacaktır:

- 1.Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığın kavramının anlamına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığın temsili demokrasi boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- 3.Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığın protesto ve sosyal değişim boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- 4.Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığın toplum hayatı boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- 5.Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığın demokratik değerler boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde demokratik toplumların ihtiyaç duyduğu insan profiline bakıldığı zaman temel hak ve sorumluluklara sahip olmanın dışında demokratik bilgi, beceri, değer ve tutumlara sahip olması beklenir. Bunun elde edilmesi için ise vatandaşlık eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır (Atasoy, 2015). Vatandaşlık anlayışı ise gün geçtikçe daha demokratik ve aktif vatandaşlığı gerçekleştirmeye çalışılmaktadır (Göz, 2010). Okullarda vatandaşlık eğitimi özellikle okul kültürü ile ilişkili olarak yer almaktadır. Okulda yaşanan her şey, öğretmenlerin tutumları öğrencilerin düşüncelerine ve davranışlarına yansımaktadır (Çelik, 2019, s.29). Bu nedenle özellikle Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık eğitiminde önemli etkisi bulunmaktadır. Aktif vatandaşlık eğitimine Sosyal Bilgiler penceresinden bakıldığında ortak noktalar göze çarpmaktadır. Günümüz dünyasının isteği olan aktif vatandaşları Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin katkılarıyla ortaya çıkarılacaktır. Vatandaşlık eğitimi en iyi şekilde Sosyal Bilgiler öğretmenleri vasıtasıyla aktarılır. Vatandaşlık eğitimine ilişkin bilgi, beceri ve değer boyutundaki kazanımların aktarılmasında Sosyal Bilgiler öğretmenleri rol oynamaktadır. Bu sebeple aktif vatandaşlığın özellikle Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarını barındırması bakımından önem arz etmesi ve bu alanda çalışmaların sınırlı olmasından ötürü bu çalışmayı yapmaya gerek duymaktayız. Aktif vatandaşlık kavramının Sosyal Bilgiler öğretmenlerindeki yansısı bu çalışma için son derece önemlidir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak 5 erkek 5 kadın olmak üzere toplam 10 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma katılımcılarla yapılan görüşmeyle araştırma problemlerine yönelik düşünceleri ve bu düşüncelerin derinlemesine analizi ile sınırlıdır. Bu sınırlılık nitel araştırmanın doğal yapısından kaynaklandığı için araştırma sonuçlarını olumsuz yönde etkilemeyecektir.

1.5. Varsayımlar

Sosyal Bilgiler öğretmenleri aktif vatandaşlık nitelikleri ile ilgili gerçek düşüncelerini yansıtmaktadır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak, sosyal yaşama uyum sağlama ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir çalışma alanıdır (Bilgili, 2010, s.5).

Aktif Vatandaşlık: Vatandaşların buldukları oldukları toplumda sorunların farkında olma ve çözüm bulmada aktif olarak yer almalarıdır (Sarıipek, 2006).

BÖLÜM II: ALAN YAZIN

Çalışmanın bu bölümünde vatandaşlık kavramına, aktif vatandaşlık kavramına, aktif vatandaşlık eğitimine ve aktif vatandaşlığın sosyal bilgiler dersindeki yerinin ne olduğuna değinilmiştir.

2.1. Vatandaşlık Kavramı

Vatandaşlık kavramı Antik Yunan şehir devletlerini işaret eden “cite” sözcüğünden türetilmiştir. Vatandaşlık en yalın ifadeyle bireyin devletle arasındaki karşılıklı hak, görev ve yükümlülük ilişkisini belirleyen hukuksal bağıdır. Antik Yunan’a dayanan vatandaşlık kavramı siyasi hayata katılma hakkına sahip küçük bir azınlığı oluşturmuştur. Kadın, köle ve yabancıya oy kullanma hakkı tanımayan sadece 20 yaşını tamamlayan erkeklere verilirdi (Polat, 2011).

Antik Yunan’da polis ile kendini gösteren yurttaşlık kavramı zamanla farklı boyutlara bürünmüştür. Azınlık bir grubun ayrıcalığı olarak katılımcı aktif vatandaşlığın gelişmesine karşılık, patrici-pleblerin sınıf ayrımı Roma’da iki farklı yurttaşlık anlayışı meydana getirmiştir: Katılım ve statüyü barındıran yurttaşlık anlayışı ile sadece statüyü barındıran yurttaşlık. Roma’nın yurttaşı hukuksal statüyü, Yunan yurttaşlık ideali ise yaşam biçimini içermekteydi (Clarke, 1994’den akt. Üstel, 1999, s.53,54). Yunan düşüncesindeki bu yaşam biçimi şeklindeki yurttaşlık ideali, kendi kendini geliştirip üst düzey yeterliliklere sahip yurttaşlık halindedir (Gündüz ve Gündüz, 2002, s.13). Bu ise uygulamada yer almayan vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi ile sadece belli kesime ait statüden öteye gidememiştir (Çelik, 2019, s.49).

Yunanlılar modern demokratik düşüncenin temeli olan özgürlük ve eşitlik değerini geliştirmişlerdir. Kanunlar karşısındaki eşitlik, yargılanmadan mahkûm edilmeme, fırsat eşitliği düşüncesini barındırır yani liberal demokrasinin temelinde yer almıştır (Schnopper, 1995, s.94). Tek tanrılı dinlerin vatandaşlığa yükledikleri anlam ise farklıydı. İbrahimci inanç politikayı reddederken vatandaşlığın gelişimine ise katkıda bulunmuştur. Hristiyan inancında evrensellik bağlamında bir site ele alınmıştır. Yahudilikte “seçilmiş kavim” sıfatıyla aidiyet ulusal nitelik haline gelmiştir (Turner, 1986’dan akt. Üstel, 1999, s.53,54). 19. ve 20. yy’da demokrasi ile yönetilen devletlerin zengin, demokratik olmayan

devletlerin genel olarak fakir olduğu görülmüştür (Dahl, 2001, s.61). Modernliğin belirleyici özelliği olan demokrasinin ana konusunu yurttaşlık oluşturmaktadır. Yurttaşlığın maddi özelliklerden uzak olarak, hukuksal ve siyasal anlamda eşit olmaları anlayışına dayanmaktadır (Schnopper, 1995, s.10). Bu noktada demokrasinin sahip olması gereken özellikler; etkin katılım, oy kullanmada eşitlik, bilgi sahibi olma, bir konu üzerinde fikrini ifade etme hakkı ve yetişkinlerin dahil olmasıdır (Dahl, 2001, s. 39,40). Bütün vatandaşların oy kullanması; yöneticilerin seçimine ve gücün kullanımı ile yönetimde karar vermek adına tüm vatandaşların katılımını ifade eder (Schnopper, 1995, s.94).

Vatandaş kelimesi, ilk defa 1789 Fransız İhtilali ile siyasal anlam kazanmış ve son iki asırda sözlüklerimize girmiştir. Vatandaşlık kavramı hem söz hem de öz olarak modern bir sıfattır (Yılmaz, 2000, s.91-104). Yurttaşlığın zirve noktası ulus-devletin yükselişiyile yaşanmıştır. Fransız İhtilali ile yurttaşlığın sınırları siyasal ve medeni hakların kazanılmasına müteakiben gelişirken, ulus-devletin toprak sınırlarının olması yurttaşlığın ulusla eşdeğer olmasını sağladı (Bizeau, 1993'ten akt. Üstel, 1999, s.54). Bu gelişme diğer ülkeleri de etkileyerek siyasal ve sosyal olarak bir vatandaşlık eğitimi anlayışı meydana getirdi (Çelik, 2019, s.50).

Osmanlı Devleti'nde 1869 yılında Fransız hukuk sisteminden etkilenecek Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi (Osmanlı Uyrukluğu Yasası) kabul edilmiştir (Altunya, 2003, s.2). Selçuklu ve Osmanlı Devleti vasıtasıyla süregelen devlet olma geleneği Türkiye Cumhuriyeti'ne aktarılmıştır. Türkiye yeniliği, geçmişı inkâr etmeden bulunduğu dünyanın toplumsal-siyasal yapısı ile ele almıştır. Kurulduğu günden itibaren Türkiye Cumhuriyeti, modernleşmeci bir politika izlemiştir. Modernleşmenin önündeki engelleri yok ederek sosyal yapıları geliştirici bir politika ile eğitim ve kültür alanına yoğunlaşarak geliştirmeye çalışmıştır (Gündüz ve Gündüz, 2002, s.54).

Devletlerin sivil toplum bütünleşme çabaları neticesinde ülke devletlerin sınırlarının dışına taşması, ulus-devletteki devlet-sivil toplum-kamusal alan ilişkisinin bambaşka kültürlerden kaynaklı alanları sorun yaratacaktır. Demokratik gelenek ile örgütlü sivil toplumun gelişmişlik düzeyi devlet karşısında yurttaşların ağırlığını önem arz eder hale getirmektedir (Üstel, 1999, s.90-104). Demokratik ülkelerin gerçekleştirmesi gereken

ihtiyaçlardan birisi vatandaşların bilgi birikimine sahip olarak iyi koşullarda siyasi hayatta yer almalarını sağlamaktır (Dahl, 2001, s.193).

Yurttaşlığın inşası Aydınlanma'nın sonucu olan kendi aklını kendisi kullanan kul ve tebaadan yurttaş-bireye giden süreçtir. İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, İsveç ve ABD gibi ülkeler aydınlanma ile beraber yurttaşlık sorununu aştıklarını zannetseler de bugün yurttaşlığı yeniden kurgulamaktalar (Gündüz ve Gündüz, 2002, s.4).

Yaşadığımız çağ demokratik toplumlarında birlikteliği sürdürmeye yönelik girişimin bulunmadığını görmekteyiz. Vatandaşlık adına demokrasiyi ve siyasal bağlamın korunmadığı ile karşı karşıya kalmaktayız (Schnapper, 1995, s.15). Siyasal temsilin evrenselleşmesiyle, kadın ve erkek vatandaşların iktidar noktasında ve otorite konumlarının eşitlenmesinden ziyade bu kavramların dönüştürülmesiyle mümkün olacaktır (Üstel, 1999, s.142).

2.2. Aktif vatandaşlık

Sanayi devrimi tarım toplumunu alt üst etmesi gibi bilgi toplumu da 20.yy da sosyal ve siyasi düzeni değiştirerek bilgi ve güç bireye geçmiştir. Aktif vatandaşlığın tanımını ilgili farklı gruplar farklı açılardan ele alarak görüş bildirmişlerdir. Mesela liberal bireyci görüşe göre bireyler devlet dışında yer alırken, toplumcu görüşte vatandaşlar politik topluma dâhil olmuştur. Yani aktif vatandaşlığın farklı devlet geleneklerine göre farklı anlaşılmaktadır. Bugün aktif vatandaşlık denilince vatandaşların katılımı ilk akla gelen şeydir. Bir tanımlamada bulunacak olursak vatandaşların buldukları toplumdaki problemleri tanımlamada ve bunların üstesinden gelmede ayrıca yaşam kalitelerini yükseltmede aktif olmalarını sağlayan olanaklara sahip olmaları denilebilir (Sarıpek, 2006).

Katılımcı şekilde siyaset güçlü demokrasiyle özdeşleşmektedir. Bu ise vatandaşların öz yönetimiyle ilgilidir. Etkin yurttaşlar yeterince temel siyasetlere karar verebilen kendi kendilerini yöneten vatandaşlardır. Özgürlük, eşitlik ve toplumsal adalet gibi demokratik değerlere sahip, bağımsız temellere bağlı olarak, temsilin getirdiği sınırlamaları aşabilmek güçlü demokrasiye sahip olmaktır (Barber,1995, s.195-1997). Bu doğrultuda demokrasi adına devlet vatandaşlara siyasi özgürlüğün yanı sıra bilim, sanat, kültür gibi alanlarda olanakları temin etmelidir (İnan, 1998, s.45). Demokratik toplumun devamlılığı

için ise politik süreçlere katılan vatandaşlara ihtiyaç duyulmaktadır. Aktif vatandaşlık bireylerin buldukları topluma doğrudan ve pozitif katkı sağlamak, iyi bir toplum yaratma potansiyeline sahip olmaları açısından önem arz etmektedir. Örneğin İngiltere’de aktif vatandaşlığın ortaya çıkışı 1988-1990 yıllarına rastlar 1988 muhafazakâr parti konferansında aktif vatandaşlık 1999’lardaki muhafazakâr politikalar için anahtar tema olmuştur (Sarıpek, 2006).

Vatandaşlık kavramına yüklenen yeni anlam olan aktif vatandaşlık kavramı sadece yerel ve ülke çapında değil, küresel olarak da ele alınmaktadır. Ulusal çapta seçimlerde oy kullanmak, seçim kampanyalarına katılmak, siyasi partilere üye olmak, istenmeyen değişikliklere direnmek gibi aktiviteleri kapsarken küresel çapta, insan hakları, ayrımcılık, yoksulluk ve açlıkla mücadele, küresel sorunlara duyarlılık gibi aktiviteleri kapsamaktadır (Tutkun, 2013). Bu açıdan bakıldığında zaman vatandaşlık kavramı ulusal anlamda vatandaşlık adına siyasal mekanizmalara sahip iken küresel anlamda eleştirel boyuta büründüğü görülmektedir (Çelik, 2019, s.28). Aktif vatandaşlığa yönelik farklı araştırmacılar bu kavramı ortak ifadelerle ele almışlardır. Aktif vatandaşlık insanların birbirinin haklarını koruması açısından yani en az kendisi kadar başkalarının haklarını da koruyarak demokrasi anlayışını sürdürmesidir (Atasoy, 2015). Katılım ve etkin olmanın yanında demokratik değerleri de kapsamaktadır. Bu doğrultuda aktif vatandaş topluma zarar vermeyen, toplum yararına katılım ve etkinliklerde bulunmaktadır (Tutkun, 2013).

Aktif vatandaşlık, vatandaşların topluma seslerini duyurabilmek, buldukları topluma ait olma değerini hissetmek, demokrasi, eşitlik, farklı kültürleri ve farklı düşünceleri anlama ve eylemde bulunmadır (Avrupa komisyonu,1998’den akt. Hoskins ve diğerleri, 2008). Aktif vatandaş, bilgili, sorumluluğu olan ve tartışarak karar alan kişidir. Bu kapsamda ileri demokrasilere sahip ülkelerde vatandaşlık eğitimi doğrultusunda öğrencilere yeni görevler yüklenmiştir. Çevrelerindeki sosyal, politik ve çevresel problemlerden haberdar olmak ve bunlarla mücadele edebilecek şekilde yetiştirmeleri beklenmektedir (Demircioğlu, 2008’den akt. Atasoy, 2015).

Aktif vatandaşlık terimi ilk defa 2010 yılında Avrupa Komisyonu Lizbon Strateji Geliştirme Komisyonu tarafından kullanıldı. Bu kavramın kullanılmasıyla “bilgi toplumu ve daha büyük sosyal dayanışma” arasındaki rekabeti geliştirdi. Bu doğrultuda aktif vatandaşlık, vatandaşların toplumda seslerinin daha fazla çıkması için vatandaşlığı

güçlendirmesi, aidiyet hissini güçlendirmesi, farklı fikirlerin olması, demokrasi ve eşitlik değerlerini takdir etmesini tarif etmenin bir yolu olarak tanımlanmıştır (Hombers & Compell, 2008'den akt. Altıntaş, 2016).

Aktif vatandaşlıkta amaç katılımcı demokrasi anlayışını benimseyen hak ve sorumluluklarını etkin şekilde kullanan, çevresine ve topluma duyarlı bireylerin yetiştirilmesidir (Atasoy, 2015). Aktif vatandaş, sosyal hizmetlere katkı sağlayan yerel toplumda gönüllü işçidir. Aktif vatandaşlık ile sosyal hizmetlere kalite, seçme hakkı, hizmet standardı ve değer (ödediği verginin karşılığı olan hizmeti alma) şeklinde kriterler ortaya çıkmıştır. Bu kriterler vatandaşlığın siyasi yapısında yer alır. Hizmetleri kullananlar tatmin olmadıklarında bireysel olarak şikâyetleri dile getirmeye teşvik edilerek toplu ses oluşturmayı önlemeye çalışılmaktadır. Son zamanlarda sosyal dışlanmaya karşı önlem almak için aktif vatandaşlığa daha çok önem verilmiştir. Bunun için toplum içinde gönüllülük faaliyetleri ve aktif vatandaşlık teşvik edilir (Sarıipek, 2006). Aktif vatandaşlık sadece bireysel anlamda değer değil toplumsal anlamda sosyal bütünlüğün sağlanmasına yönelik değerini kapsamaktadır (Hoskins ve diğerleri, 2008). İnsan hakları ve demokrasi ile karşılıklı saygı ve barışçıl bir biçimde sivil topluma ve siyasal hayata katılımı barındıran anlayıştır (Hoskins ve diğerleri, 2006'dan akt. Tutkun, 2013).

Aktif vatandaşlığın tanımları incelendiğinde katılımın ön planda olduğu görülmektedir. Bireylerin toplumda ve gönüllü organizasyonlardaki karar süreçlerine doğrudan etki etmesi katılımın bir parçası olarak düşünülmektedir. Toplum yönetiminde karar verme aktif vatandaşlıkla ilişkilidir. Katılım sadece oy verme anlamında değil seçim kampanyalarına katılmak, ulusal ya da yerel olarak siyasi partiyi temsil etmektir (Habermas, 1994'ten akt. Altıntaş, 2016). Politik katılımın alışılmadık şekli dilekçe yazma, farklı kültürlere, din ve mezheplere hoşgörüyü yaklaşmayı görev gözüyle değil hak çerçevesinden bakma anlayışı olarak aktif vatandaşlık süreçlerini görmekteyiz (Altıntaş, 2016).

Aktif vatandaşlığın temel özellikleri:

- Yerel yönetimle ilişki içinde olmak, gönüllü aktivitelere katılmak
- Toplumsal politikalar ve hizmetlere yönelik olarak kendisini ilgilendiren karar süreçlerine katılmak

- Bilinçli olarak karar verebilmek için politik, ekonomik ve sosyal anlamda katılımının bilincinde olmak
- Eşit, birleştirici, sosyal adalet politikalarına sahip olmak (Avrupa Konseyi, 2004'den akt. Tutkun, 2013).

Akif vatandaşlık farklı devlet geleneklerinde yer almaktadır. Üç farklı şekilde bu gelenek boyutlarını ele alabiliriz. Bunlar; sosyo-liberal boyut, libertarian boyut ve cumhuriyetçi boyuttur. Sosyo-liberal görüşte tüm vatandaşlar eşit şekilde hak ve yükümlülükler sahiptir. Haklar ve yükümlülükler arasında adil bir denge bulunmaktadır. Herkese asgari ekonomik bir refah verilmesi bu denge ile sağlanmaktadır. Haklar sivil, siyasi ve sosyal olarak yasallaşmışken yükümlülükler soyuttur. Sadece vatandaşlık hakları değil çalışma yükümlülükleri gibi yükümlülükler de barındırır. Libertarian görüş; vatandaş ile devlet arasındaki ilişki sınırlanarak resmiyete dökülmektedir. İnsanlar sadece kamu yardımına ihtiyaç duyduklarında vatandaş olurlar. Devlet ticari bir teşebbüs vatandaş ise müşteri durumundadır. Bu görüşe göre aktif vatandaşlık insanların kendi iyilikleri ve güvenlikleri için kamu yardımıyla alakalı olarak piyasada seçim yapmak koşuluyla sorumluluk almalarıdır. Cumhuriyetçi görüş; sosyo-liberal görüşte olduğu gibi vatandaşlar sosyal hakların yer aldığı eşit haklara sahiptir fakat bunlara ek olarak vatandaşları karar alma süreçlerine aktif biçimde katılan ve geleceğin toplumunu oluşturan bireyler olarak görür. Vatandaşlar buldukları toplumun iyiliği için çaba sarfeden bireylerdir. Aktif vatandaşlık insanların kendi geleceklerini etkileyen tartışmalara ve karar almalarına teorik değil ve pratik olarak kullanmalarıdır (Sarıipek, 2006). Bu bağlamda aktif bir vatandaş toplumdaki diğer insanlarla birlikte sosyal, siyasi ve ekonomik olarak hayata katılım gösterir (Doğanay ve Sarı, 2009).

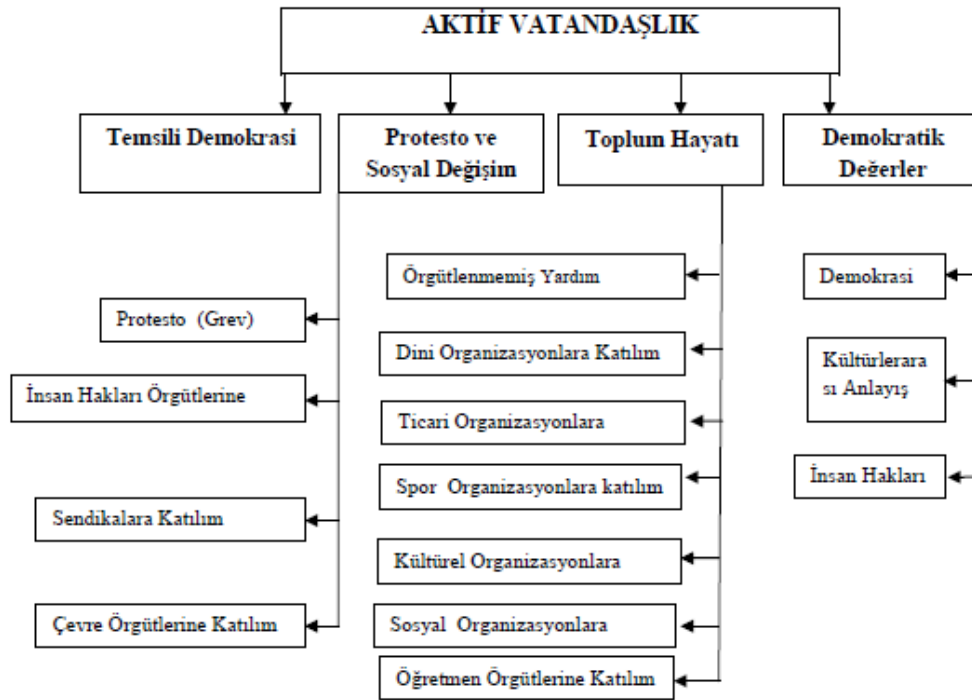
Demokratik toplumlar politik ve ortak süreçlere katılan vatandaşların varlığını istemektedir. Aktif vatandaş bulunduğu topluma doğrudan ve pozitif katkı sağlamak için iyi bir toplum yaratma gücüne sahiptir (Jerome, 2003'ten akt. Kartal ve Kınca, 2012). Mülk sahipliği aktif vatandaşın en dikkat çekici unsurudur. Çünkü mülk sahibi olmadan bağımsız olamaz. İyi bir vatandaş için boş vakit çok önemlidir. Mülkü olmayan vatandaş pasiftir, maddi yardımlara muhtaçtır. Aktif vatandaş yalnız yaşayabilen ve ekonomik olarak garanti altında olan vatandaşdır (Sarıipek, 2006). Liberal anlayışa göre vatandaşlık devletin bireylere sağladığı haklara sahip olmak olarak ifade edilse de modern vatandaşlık anlayışında toplumcu anlayışın da etkisiyle bilinçli ve katılımcı demokrasi anlayışı ortaya

çıkılmaktadır. Bu doğrultuda aktif vatandaşlığın bireylere sadece hak ve ödevler değil sorumluluk da vermesini kapsamakta ve katılımcı ve etkileyici olma davranışı ön plana çıkmaktadır (Tutkun, 2013). Liberal anlayışta toplumu meydana getiren vatandaşlar değişmez bir “iyi yaşam” kavrayışını paylaşmazlar. Bu nedenle devletin ahlaki bir dayanağı yoktur (Parekh, 1993’ten akt. Üstel, 1999, s.59,60).

Aktif vatandaşlığın temel basamakları (European Commission DG Education and Culture, 2007’den akt. Tutkun, 2013) :

- Değerler (Kültürel çeşitlilik, insan hakları, eşitlik, azınlık hakları)
- Bilgi (Vatandaşlık hak ve sorumlulukları farkındalık, cinsiyetler arası eşitlik farkındalığı, çok kültürlülüğü anlamak vb. konularda değerleri anlamak)
- Tutumlar (Sorumluluk, özerklik, motivasyon, özgüven)
- Beceriler (Problemi tanımlama, stratejik düşünme, liderlik, diyalog)
- Bağlam (Yerel topluluklar, okul)

Şekil 1: Aktif Vatandaşlık Bileşik Göstergesi (ACCI) (Hoskins ve Mascherini, 2009’dan akt. Kartal, 2013).

Şekil 1’de görüldüğü gibi aktif vatandaşlık katılım anlayışına dayalı olarak yer almaktadır. Bu katılım ise demokratik anlayışa göre şekillenmiştir.

2.2.1. Aktif Vatandaşlığın Bilgi, Beceri ve Değer Açısından Ele Alınışı

Aktif vatandaşlığın nerede olduğunu devletin vatandaşlıkla ilgili politikası belirlemektedir. Eğitimle ilgili ortaya çıkan bulgular, politik okuryazarlığın, katılımın ve politikayla ilgilenme oranının giderek düşmesindedir (Wood, 2010'dan akt. Altıntaş, 2016). Aktif vatandaşlık eğitimi daha iyi toplumu amaçladığından aktif bireyler yetiştirmek de bu politikayı benimseyen ülkelerin hedefleri arasında yer almaktadır (Altıntaş, 2016).

Bireylerin vatandaşlık davranışları, atfettikleri önemi barındıran vatandaşlık bilgisini bilgi boyutu oluşturmaktadır. İnsan hakları bildireleri, insan haklarını koruma organları, bireysel farklılıklar, çocuk hakları, yerel ve ulusal yönetim, sivil toplum kuruluşları, çevre, küresel sorunlar, kültürler gibi konularda vatandaşların bilgisini kapsamaktadır (Göz, 2010). Öğrencilere bilgileri doğrudan aktarmak onların yeterince öğrenmesine yardımcı olmayacağı için bilgilerin hayata geçirmelerine yardımcı olmak gerekmektedir (Çelik, 2019, s.20). Vatandaşlıkla ilgili değerlere sahip olmak da vatandaşlık bilgisine sahip olmakla mümkündür. Bu kapsamda devletin daha çok çalışması, politik katılımın artması, vatandaşların kamu yararına çalışması yerel ve ulusal düzeyde başkalarının haklarını savunmak bu bilgiye sahip olmakla sağlanacaktır (Branson, 2004'ten akt. Altıntaş, 2016).

Katılım becerileri bireylerin demokratik bir toplumda etkin olmasına ve sorumluluk alabilmesine destek olur. Bu beceriler etkileşim, izleme ve etkileme olarak ayrılmaktadır (Ersoy, 2007). Katılım becerileri; vatandaşlık eğitiminde yalnızca bilme ile ilgili bir kazanım değil bu bilgilerin politik süreçte uzman katılımı gerektirecek şekilde eleştirilmesini de kapsamaktadır. Bu beceriler; takım arkadaşlarıyla çalışarak ilkelere ve kararlara etki etme, ilgilerini ifade etme, ilkelerini ilan etme, işbirliği, çözüm yolu arama, çatışmaları yönetme biçimindedir (CCE, 1997'den akt. Altıntaş, 2016).

Etkili iletişim kurabilme, bilinçli tüketim yapabilme, teknolojiyi doğru kullanabilme, problemleri rahatça çözme, doğal kaynakları tasarruflu kullanabilme gibi davranışları da kapsar (Göz, 2010). Beceri boyutu, bilgileri kanıtlara dayandırarak, kanıtı yorumlamak, karşı yorumları dinlemek, bilgileri kıyaslayarak ilk bilgileri gözden geçirmeyi ifade eder. Bu ifade ise eleştirel düşünmeyi kapsamaktadır (Altıntaş, 2016). Günümüz

vatandaşlarından beklenen davranışlar ise araştırma, iş birliği, insan haklarını savunma, farklılıklara saygı gibi becerileri barındırır (Çelik, 2019, s.20).

Aktif vatandaşlık değeri dört boyutta ele alınmaktadır. Bunlar politik görevler, politik haklar, gönüllülük aktiviteleri ve protesto (Kenedy, 2007'den akt. Altıntaş, 2016). Bu noktada sivil toplum faaliyetleri önem arz etmektedir. Sivil toplum vatandaşlığın göstergesi olarak demokrasi ve ülkelerin gelişmişliğine önemli katkı sağlamaktadır (Yılmaz, 2000, s.166). Bu değerlerin oluşturulmasında vatandaşın devlet yönetimine sivil olarak katılımı ile gerçekleşmektedir ve vatandaş ancak haklarıyla vatandaş olmaktadır. Bu hak ise devlet tarafından verilir. Devlet vatandaş ilişkisinde siyasal liberalizmin getirisi olarak öne çıkan şey vatandaştır. Aktif vatandaşlık değerlerini karakter eğitimi değerleri ile aynı gören görüşler vardır. Bu değerler; yardımseverlik, dürüstlük, adalet, sorumluluk, kendine ve başkalarına saygı, nezaket, işbirliği, otoriteye bağlılık, bilginin öneminin anlaşılmasıdır (Altıntaş, 2016). Vatandaşlıkla ilgili toplumun bu temel değerleri okullarda öğrencilere aktarılmaya çalışılır (Çelik, 2019, s.20). Bu noktada Sosyal Bilgiler öğretmeninin devreye girmesi beklenir. Çünkü özellikle vatandaşlıkla ilgili değerlerin aktarılması okullarda Sosyal Bilgiler dersi ile yakın ilişki içindedir.

Aktif vatandaşlık değerleri politik yaşamla bütünleşmektedir. Aktif vatandaşlık insan hakları, demokrasi, cinsiyet eşitliği, barışı sürdürülebilirlik, pasif eylemsizlik, adalet, eşitlik ve değer biçmedir (Hoskins, 2006'dan akt. Altıntaş, 2016).

2.3. Aktif Vatandaşlık Eğitimi

20. yüzyılın öncesinde yaşanan karmaşık geçmiş yeni düşüncelerle birlikte vatandaşlık kavramında, vatandaşlık eğitiminde değişimlere sebep olmuştur (Öztürk, İbrahimoglu ve Yıldırım, 2019). Hükümetler, vatandaşlardan kaynaklanan sorunların ortaya çıkmasını önlemek için eğitim sistemini ve buna bağlı olarak okulları bir araç olarak kullanmaktadırlar. Çağımız dünyası bilgi yüklü birey değil toplumsal beceri ve değerlere sahip vatandaşlar yetiştirmek ister. Sosyal Bilgiler dersi vasıtasıyla ABD, Avustralya, Kanada ve Türkiye gibi ülkeler iyi vatandaş yetiştirmeye çalışmaktadır (NCSS, 1994'den akt. Kuş ve Aksu, 2017). Kişilerin siyasal katılımını etkileyen faktörler; toplum yapısı, bireyin toplum içindeki konumu, siyasal sistemin yapısı, aile, gruplar, meslek ve okuldur. Eğitimin sahip olduğu siyasal işlev; kişinin sosyalleşmesini sağlayarak, ülkenin siyasi

yapısı ve işleyişi hakkında bilinçlendirilmesi ve katılımını sağlamaktır. Bu doğrultuda eğitim temel araç olduğu için yürütülen eğitim programları siyasi katılımı olumlu yönde etkilemek için önem arz etmektedir (Tazebay, 2009'dan akt. Som ve Karataş, 2015). Vatandaşlık eğitiminde hak ve sorumlulukları bilme, kullanma, koruma, vatanseverlik, toplumsal değer, eşitlik, hukuk üstünlüğü gibi kavramlar önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra demokratik toplumlarda aktif, etkin ve katılımcı vatandaş yetiştirmek de çok önemlidir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2012).

Yüzyıllardır insanların özlem duyduğu demokrasi adına toplumun değerleri vatandaşlık eğitimi aracılığı ile aktarılmaktadır(Yazıcı, 2016). Günümüz gereklerinden olan aktif, katılımcı, demokratik vatandaşlık özelliklerine sahip birey yetiştirilmesini amaçlayan vatandaşlık eğitimi ise yeterli düzeyde değildir (İnce, 2012'den akt. Som ve Karataş, 2015). Vatandaşlık eğitimi buldukları toplumun kalkınması ve geleceğine katkı sağlamada gerekli bilgi, beceri ve tutumlara sahip öğrencileri aktif vatandaş olmaya hazırlayan eğitim boyutunu ifade etmektedir. Bu boyut sadece sınıftaki öğrenmeyi değil okul yaşamı ve toplumsal faaliyetler vasıtasıyla da kazanılan pratik tecrübeleri de kapsamaktadır. Bu doğrultuda demokrasinin gerektirdiği davranışlara sahip olan, insan haklarına saygılı yaşayan, eğitim türü olarak bireylerin siyasal faaliyetlere aktif olarak katılımını ve etkili karar almalarını, teorik ve pratik bilgiyle oluşturmayı hedeflemektedir (Som ve Karataş, 2015).

Vatandaşlık eğitimini etkileyen faktörler:

- Öğretmenler
- Medya
- Sivil toplum örgütleri
- Toplum

Vatandaşlık eğitimi, o toplumda yaşayan kişilerin özellikle okul çağındaki gençlerin sorumluluklarının farkında olmasını, toplumsal sorunlarla mücadele etmesini ve fikirlerini çeşitli yollarla yetkililere duyurabilmeyi sağlamaktadır (Çelik, 2019, s.14).

Devletlerin yetiştirmek istediği vatandaş modelinin uygulayıcısı olan öğretmenler bu hususta son derece önemlidir. Öğretmenlerin sahip olduğu nitelikler sınıf içi uygulamaları etkilemektedir. Öğretmenlerin aktif vatandaşlık nitelikleri, haklarını bilen ve bir haksızlık

karşısında haklarını arayan ve topluma katılan bireyleri ifade eder (Calderhead, 1996'dan akt. Kuş ve Aksu, 2017).

Evrenselliğin getirisiyle vatandaşlık eğitiminde kazandırılmak istenen davranışların sadece ulusal anlamda yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır (Katılmış ve Livaoğlu, 2012). Bu yüzden son yıllarda vatandaşlık eğitiminin uygulanması bakımından aktif vatandaşlık araştırmacıların merkezi haline gelmiştir. Bu ilginin sebepleri arasında; soğuk savaşın bitişi, küreselleşme ve göç, küresel adaletsizlik ve eşitsizlik, siyasal katılıma olan ilgi, gençlerin siyasete karşı ilgisizliği ve anti demokratik ve ırkçı eylemler yer almaktadır (Osler ve Starkey, 2006'dan akt. Tutkun, 2013).

2.4. Türkiye'de Sosyal Bilgiler ve Aktif Vatandaşlık

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin içerisinde yer alan çeşitli disiplinlerin bir araya gelmesiyle oluşan bir öğretim programıdır. Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde yer alan konular, Eski Yunan ve Roma'da ilkçağlardan itibaren okutulmuştur. Sosyal Bilgilere yönelik olarak bir eğitim programı ilk kez ABD'de rastlanmıştır. Amerika'daki çokkültürlü yapının varlığı nedeniyle bir arada yaşama bilinci geliştirmek ve kolektif çalışma ortamı yaratmak için bu eğitime gerek duyulmuştur. 1916'da Sosyal Bilgiler adı altında ilk kez yer almıştır. 1970'li yıllarda tarih coğrafyanın etkisi azaltılarak sosyal bilim disiplinleri programa eklenmiştir (Bilgili, 2010, s.19,20).

Türk eğitim tarihinde vatandaşlık eğitimi sistemli olarak Tanzimat döneminde ilk defa yer almıştır. Bu dönemde vatandaşlık eğitiminin hedefi devlet ve yurttaşlık bağlarının kuvvetlendirilmesidir (TTKB, 2010'dan akt. Som ve Karataş, 2015).

Sosyal Bilgilerin var olmasında ve gelişiminde asıl etken vatandaşlık kavramıdır. Bu bağlamda sosyal bilgiler ve vatandaşlık eğitiminin gelişim sürecine bakıldığında Birinci Dünya Savaşı sonrası yıkılan Osmanlı Devleti ve 1923'te ilan edilen Cumhuriyetin yansımaları cumhuriyet dönemi ilk programlara milli ve vatani duyguları güçlü, inkılaplara bağlı iyi vatandaş yetiştirme amacındadır (Kuş, 2014'den akt. Kuş ve Aksu, 2017). 1926 programında Malumatı Vataniye dersinin adı, Yurt Bilgisi olarak değiştirilmiştir. 1926 tarihli İlk mektep Müfredat Programı, ilköğretimin yurttaş inşa etme sürecindeki rolüne vurgu yapar. Programa göre ilkokulların başlıca amacı, iyi vatandaşlar yetiştirmektir. Yurt Bilgisi dersinin temel amacı da yurttaş yetiştirmektir. Bu ders diğer

derslerin bir merkezi ve mihverî mahiyetindedir (Üstel, 2014). Yurt Bilgisi dersinin amaçlarından millî unsurlarla birlikte hak ve sorumluluklara atıf yapılması vatandaşlık eğitimi adına önem arz etmektedir (Çelik, 2019, s.60). 1946 yılı ve sonrasında çok partili hayata geçişle demokrasi ve vatandaşlık hakları kavramları ders kitaplarında ön plana çıkmıştır (İnce,2012'den akt. Som ve Karataş, 2015).

1962 program taslağında ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıflarda tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersi yerine “toplum ve ülke incelemeleri” dersi getirilmiştir. Cumhuriyet sonrası dönemde vatandaşlık tanımına ilk defa 1929 yılı sonrasında rastlanmıştır. “Vatandaş İçin Medeni Bilgiler” ders kitabında vatandaş hak ve özgürlüklerinden ziyade devlete karşı görev ve sorumluluklarına daha çok vurgu yapılmıştır. İlk kez ülkemizde Sosyal Bilgiler adı 1968 öğretim programında yer almaktadır. 1985'te millî coğrafya ve millî tarih dersleri başlatılmıştır. 1992'de “vatandaşlık bilgileri” dersi konulmuştur. 1997'de zorunlu eğitimle beraber millî tarih ve millî coğrafya dersleri kaldırılarak Sosyal Bilgiler dersi getirilmiştir (Kuş, 2014'den akt. Kuş ve Aksu, 2017).

1999 yılında Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinin başlamasıyla eğitim-öğretim faaliyetlerinde yapılan reformlar artmış ve ders içerikleri güncellenmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda ortaya çıkan vatandaşlık modeli ihtiyacı vatandaşın sadece bilgilendirmekle kalmamasını, etkin olarak toplumların, ülkelerinin ve küresel hayata katkıda bulunabilmesi ve sorumluluk yüklenmesini beklemektedir. 1992 Maastricht Antlaşması'nın 8. maddesi ile mevcut vatandaşlık haklarının güçlendirilerek yeni hakların eklenmesiyle “Avrupa Vatandaşlığı” kavramını ortaya çıkarmış ve üye ülkelerin bu vatandaşlığın oluşturulmasındaki sorumlulukları tanımlanmıştır. AB politikalarına göre vatandaşlık, aidiyet ve kimlik arasındaki ilişkiyi tanımlamak için AB'de öne çıkan unsurlardan birisi çok kültürlü eğitim olmuştur. “Avrupa Vatandaşlığı” kavramını ortaya çıkarmayı amaçlamanın nedenleri; AB üye devletlerin aralarındaki uyumu artırarak sosyal ve ekonomik kalkınmasını geliştirmek için farklılığa hoşgörölü ve saygılı olma anlayışını geliştirerek ortak aidiyeti vurgulayan bu vatandaşlığı ortaya çıkarmaktır (Tutkun, 2013).

2005'te MEB'in yapmış olduğu Sosyal Bilgiler tanımında, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine, sosyal bilimlere, vatandaşlık bilgisine, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle olan ilişkisinin incelemesi olarak verilmiştir (MEB,2005'ten akt. Kuş ve Aksu,

2017). 2005 yılında öğretim programlarında yapılandırmacı eğitim felsefesine dayalı disiplinler arası yaklaşım nedeniyle vatandaşlık eğitimi ilköğretim derslerinin içerisine dahil edilerek aktarılmaya çalışılmıştır (Merey, Karatekin ve Kuş, 2012'den akt. Som ve Karataş, 2015). Sosyal bilgiler öğretim programının bilgi, beceri, tutumlar, değerler ve kavramlar eğitimindeki yeni düşünce 2005 yılından itibaren uygulanan sosyal kulüpler topluma hizmet uygulamalarıyla aktif vatandaşlık eğitimine katkı sağlamak istenmiştir (Kara, Topkaya ve Şimşek, 2012). Türkiye'de sosyal bilgiler öğretiminde vatandaşlık eğitiminin amacı; sorumluluk sahibi, devletine ve cumhuriyetine bağlı hak ve yükümlülüklerinin bilincinde olan vatandaşlar yetiştirmektedir (Sönmez, Merey ve Kaymakçı, 2009'dan akt. Kuş ve Aksu, 2017).

2011-2012 eğitim öğretim yılında Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi 8.sınıflarda zorunlu ders olarak yer almıştır (TTKB, 2010'dan akt.Som ve Karataş, 2015). 2015-2016 yılında ise sadece 4.sınıfta insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi adı altında yer almıştır (Er, Ünal ve Özmen, 2013'ten akt. Som ve Karataş, 2015). Sosyal bilgiler programında yer alan vatandaşlık anlayışı; demokratik, aktif, temel değerlere ve becerilere sahip vatandaşlık eğitimidir (MEB, 2005'den akt .Kuş ve Aksu, 2017). Sosyal Bilgiler dersinde aktif vatandaşın yetiştirilmesi ile ilişkili olarak insan haklarına saygı kavramı somut hale getirilmeli ve öğrenciyi merkeze alan bir sınıf ortamı oluşturulmalıdır (Altunya, 2003, s.84).

2018 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında "Etkin Vatandaşlık" adı altında öğrenme alanı yer almaktadır. Bu öğrenme alanı vasıtasıyla vatandaşlığın tarihi süreci, yönetim biçimleri, demokrasi, siyasal katılım, eşitlik, sivil toplum kuruluşları gibi birçok kavram bu öğrenme alanında öğrencilere aktarılmaktadır.

Eğitimin, özellikle sosyal bilgiler dersinin aktif vatandaşlık için son derece önemlidir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık nitelikleri nelerdir? Bu niteliklerin ortaya çıkarılması aktif vatandaşlık eğitimi ile ilgili ayrıntıları incelememiz gerekmektedir. Bu sebeple çalışmamızda sosyal bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık eğitimi hakkında nitelikleri analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

2.5. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde aktif vatandaşlık konusu ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Ersoy (2007) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Etkili Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmada nitel ve nicel yöntemler bir arada kullanılmış ve araştırma sonucunda öğretmenlerin etkili vatandaşın haklarını ve sorumluluklarını bilen ve uygulayan, başkalarının haklarına saygılı olan kişi olarak tanımları ortaya çıkmıştır.

2009 yılında Bakıoğlu ve Kurt’un “Öğretmenlerin Demokrasi Vatandaşlık ve Vatanserverlik Algılarının Nitel Olarak İncelenmesi” adlı çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin aktif katılımın önemini savunmuşlardır.

Göz (2010) tarafından “İlköğretimde Demokrasi ve Vatandaşlık Eğitimi” adlı çalışma sonucunda öğretmenlerin bilgi ve beceri açısından vatandaşlık niteliklerinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin vatandaşlık bilgilerinin düzeyi arttıkça vatandaşlıkla ilgili konuları benimseme düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir. Ayrıca vatanserverlik anlayışında okul, aile ve çevrenin işbirliğinin önemli olduğu tespit edilmiştir.

2013 yılında Kartal tarafından “Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyi İle Aktif Vatandaşlık Bağlamında Toplum Yaşamına Katılma Düzeyleri Arasındaki İlişki” adlı çalışma yapılmıştır. Araştırma hem nicel hem de nitel yani karma yöntemle gerçekleştirilmiştir. Nicel yöntemde ilişkisel tarama modeli, nitel yöntemde odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modelinde çalışma evrenini Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören öğretmen adayları, örnekleme ise 1023 öğretmen adayı oluşturmuştur. Odak grup çalışmasında ise 6’şar kişilik 4 gruptan toplam 24 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada medya okuryazarlığı açısından öğretmen adaylarının medya kullanım becerilerinin ve eleştirel düzeylerinin orta düzey, iletişim becerilerinin düşük düzeyde olduğu sonucu elde edilmiştir. Katılımcıların sosyal katılım düzeylerinin düşük düzeyde olduğu ve sosyal katılım açısından aktif vatandaş olarak nitelendirilen öğretmen adaylarının sayısının çok olmadığı sonucuna varılmıştır. Bireysel katılım anlamında ise öğretmen adaylarının daha aktif olduğu sonucu elde edilmiştir.

2013 yılında Tutkun tarafından “Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyi İle Aktif Vatandaşlık Bileşenlerinden Temsili Demokrasiye, Protesto Ve Sosyal Değişme Katılım Düzeyi arasındaki İlişki” adlı çalışma yapılmıştır. Karşılaştırma türü ilişkisel

tarama modeli kullanılarak 2011-2012 eğitim öğretim yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi 1. ve 4. sınıflarda öğrenim gören 1101 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada katılımcıların medya okuryazarlık ve aktif vatandaşlığın “temsili demokrasiye katılım” ve “protesto ve sosyal değişime katılım” boyutlarındaki düzeylerin düşük olduğu ayrıca lisans eğitiminde de bu düzeylerin değişmediği analizler sonucunda elde edilmiştir. Sosyo-ekonomik faktörler sabit tutulduğunda da bu ilişkinin anlamlı ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

2015 yılında Atasoy tarafından “Coğrafya Öğretiminin Aktif Vatandaşlık Eğitimindeki Rolü” adlı çalışma yapılmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemi ile fenomenoloji modelde gerçekleştirilmiştir. Kartopu örnekleme ile katılımcılar seçilerek yarı yapılandırılmış görüşme formu 10 akademisyene uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere göre coğrafya öğretimi ile aktif vatandaşlık eğitimi arasında doğrudan ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2016 yılında Altıntaş tarafından “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aktif Vatandaşlık Kazanımları” adlı çalışma yapılmıştır. Araştırma, nitel araştırma çerçevesinde eylem araştırması yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Derinlemesine veri elde etmek amacıyla öğrenci tanıma profili, aktif vatandaşlık soru formu ve ders değerlendirme formu uygulanmıştır. Elde edilen verilere göre katılımcıların farklı görüşler ifade ettikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Sağlam (2011) tarafından “Öğretmen Adaylarının Etkili Vatandaşlık Yeterlilik Düzeyleri” adlı çalışmada iki boyutlu ölçme aracı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda vatandaşlık bilgi becerileri erkek öğretmen adayları lehine anlamlı farklılık elde edilmiştir. Öğretmen adaylarının gelir düzeylerinin vatandaşlık algısına etki ettiği fakat okudukları bölüm, ikamet yeri ve kardeş sayısının etki etmediği görülmüştür.

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık niteliklerine ilişkin düşüncelerini tespit etmektir. Bu amaçla temel nitel araştırma yöntemi (Merriam, 2015) uygulanmıştır. Çünkü nitel araştırma ayrıntılı inceleme fırsatı vermektedir. Nitel araştırmadan bahsedecek olursak; olguların, olayların ya da davranışların gerçekleştiği doğal ortamda çalışılır. Verilerin doğrudan kaynağına ulaşılır. Detaylı betimlemeler yapılır. Olguların nasıl ve neden gerçekleştiğine, katılımcıların anlamasına odaklanır. Genellemeler yapılır. (Büyüköztürk ve diğerleri, 2011).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmada örneklem için ölçüt, ortaokul seviyesinde görev yapmakta olan Sosyal Bilgiler öğretmeni olmaktır. Araştırmadaki katılımcılar, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Tuzla ilçesinde 9 ayrı okulda görev yapmakta olan, 10 Sosyal Bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Bu kapsamda 5'i kadın 5'i erkek, toplam 10 öğretmen araştırma için katılımcı seçilmiştir. Araştırmanın hiçbir aşamasında katılımcıların kendi isimlerinin açık olarak yer almayacağı katılımcılara ifade edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmaya katılan kadın katılımcılar K1, K2, K3, K4, K5 şeklinde kodlanmıştır. Erkek katılımcılar ise E1, E2, E3, E4, E5 şeklinde kodlanmıştır. Bu çalışmada da bahsedilen kodlar ile katılımcılar yer almıştır. Katılımcıların mesleki tecrübeleri 3-20 yıl arasında değişmektedir. Katılımcılara araştırmaya katılmadan önce araştırmanın amacı, önemi, kapsamı gibi konularda bilgi verilmiştir. Katılımcıların her biri araştırmaya gönüllü katıldığını gösteren “Kişisel İzin Formu” nu imzalamıştır.

Tablo 3.2.1. Çalışma Grubunun Nitelikleri

Kodlama	Cinsiyet	Hizmet Yılı
K1	Kadın	20
K2	Kadın	16
K3	Kadın	3
K4	Kadın	6
K5	Kadın	10
E1	Erkek	6
E2	Erkek	20
E3	Erkek	5
E4	Erkek	9
E5	Erkek	7

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Katılımcılar İstanbul ili Tuzla ilçesinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleridir. Görüşme formunun hazırlanmasında uzman görüşünden faydalanılmıştır. Araştırma konusu ile ilgili alan yazına uygun olarak görüşme soruları 5 boyut altında ele alınmıştır. Bu boyutlara yönelik toplam 37 görüşme sorusu yer almıştır. Görüşmede katılımcıların verdikleri yanıtlara yönelik ek sorular da yöneltilerek derinlemesine bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların belirledikleri tarih ve saatlerde görüşmeler gerçekleşmiştir. Yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcıların söyledikleri not edilmiştir. Ardından görüşme formundaki ifadeler tekrar tekrar okunarak Microsoft Word programı ile yazıya geçirilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık niteliklerinin analiz edilmesi için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniği ile düşünceler nicel görüşmelerden farklı olarak yüzeysel değil daha derin bilgi edinilmesi sağlanır (Kuş, 2003). Bu araştırmada da yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygulanma nedeni görüşlerin alınması hususunda akıcılığı, ilişkiyi artırarak konunun derinlemesine araştırılmasını sağlamaktadır. Yarı

yapılandırılmış görüşme tekniğinin avantajları; katılımcılar kendilerini ifade etme imkanı verir, verilerin analizi kolaydır, derinlemesine bilgi sağlanır. Dezavantajları; görüşme sorularının dışına çıkılabilir, zaman gereksiz yere harcanır, katılımcılara belli standartlara göre yaklaşmadığı için güvenilirlik azalır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2011).

Bu görüşme formları İstanbul ili Tuzla ilçesindeki 9 farklı okulda görev yapan 10 Sosyal Bilgiler öğretmenin görüşlerini elde etmeye yönelik olarak kullanılmıştır. Görüşme formunda, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık niteliklerini ortaya çıkarmaya yönelik sorular yer almıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda veri elde etmek amacıyla, katılımcılarla yapılan görüşmeler 40-50 dakika sürmüştür. Yapılan görüşmede katılımcıların ifadeleri not edilmiştir. Bu çalışmanın veri toplama süreci 2019 yılında başlanmış ve yaklaşık beş hafta sürmüştür. Bu araştırma için İstanbul MEB'den gerekli izinler alınmıştır. Katılımcıların kendi tercih ettikleri zaman diliminde düşüncelerini rahatça ifade edecekleri ortamda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde her bir katılımcıya araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Görüşmeler bireysel olarak yapılmış ve katılımcıların gözlemleri, tecrübeleri ve gerçek düşünceleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Görüşme sırası ve sonrasında kişisel yorumlara yer vermeme, elde edilen verileri tarafsız şekilde çözümlenme ve çözümlenmeleri alanında uzman olan bir araştırmacıya inceletme ve son olarak bu süreci raporlaştırma adımları izlenmiştir. Bu doğrultuda da elde edilen bulgularda doğrudan katılımcıların ifadelerine yer verilmiştir.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Nitel araştırmalarda araştırmacıların en çok yoğunlaştıkları konulardan birisi analiz teknikleridir. Nitel araştırmalarda kullanılan iki temel analiz yöntemleri betimsel analiz ve içerik analizidir. Betimsel analiz için daha önceden belirlenen başlıklar özetlenir ve yorumlanır. İçerik analizinde ise amaç dokümanların karşılaştırılması katılımcıların görüşlerini sistematik olarak belirlemektir. İçerik analizinde analiz birimleri belirlendikten sonra kategoriler seçilir, materyaller kodlanır ve tablolaştırılır (Altunışık ve diğerleri, 2010). İçerik analizi genellikle gözlem ve görüşme yöntemleriyle birlikte kullanılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2011).

Bu çalışmada da verilerin analizinde katılımcıların verdikleri yanıtlar çerçevesinde tanımlanan birimler neticesinde içerik analizi kullanılmıştır. Birkaç kez okunan veriler çıkarılan kavramlara göre kategorilere ayrılmıştır. Ardından katılımcıların ifadelerinin analizleri oluşturulan kategoriler halinde tablolaştırılmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu bölümünde katılımcıların görüşme sorularına verdikleri cevapların analizine yer verilmiştir. Bu kapsamda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları İstanbul ili Tuzla ilçesindeki 9 farklı okulda görev yapmakta olan 10 Sosyal Bilgiler öğretmene yöneltilmiştir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar çerçevesinde tablolar oluşturularak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar yorumlanarak bu bölümde yer almıştır.

4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlık Kavramının Anlamına Yönelik Görüşleri

Katılımcıların aktif vatandaşlık kavramına yönelik düşüncelerinin betimsel sonuçlarına tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Aktif Vatandaşlık Kavramı

Kategoriler	f	Katılımcı
Vatandaşlık görevini yerine getirir	6	K1, K3, K4, K5, E1, E3
STK’lar vasıtasıyla toplumsal sorunlara çözüm arar	4	E1, E2, E4, E5
Siyasi faaliyetlere katılır	3	K3, E4, E5
Demokrasiye sahip çıkar, kendini ve çevreyi iyi tanır	1	K2

Araştırmaya katılanlardan K1, K3, K4, K5, E1 ve E3 vatandaşlık görevini yerine getiren bireylere dikkat çekmişlerdir. Dolayısıyla katılımcılar temel vatandaşlık görevlerini yerine getiren bireylerin aynı zamanda aktif vatandaş olduklarını ve bu görevlerin yerine getirilmemesinin etik olmadığını dile getirmişlerdir. K1’e göre aktif vatandaş;

“Bana göre aktif vatandaş etkin, faal, hak ve sorumluluklarının farkında olan vatandaştır.”

K3 aktif vatandaş tanımlarken aşağıdaki ifadeleri kullanarak katılım ve görev kavramlarına dikkat çekmiştir;

“Siyasi faaliyetlere etkin olarak katılmak ve vatandaşlık görevlerini yerine getirmek, vergi vermek vs. Yani toplumun her alanında üzerine düşen görev ve

sorumlulukları yerine getirmesi ve gerekli kurum ve kuruluşlarda faal olarak bulunması onu aktif vatandaş yapar.”

K4 aktif vatandaş kavramına yönelik şu ifadeleri kullanmıştır;

“Anayasanın vatandaş olma yükümlülüklerine göre hak ve görevlerini kullanabilen bunlardan yararlanıp sorumluluklarını yerine getiren vatandaşlıktır.”

K5’de benzer ifadelerle sorumluluk kavramına, vatandaşlık görevlerine dikkat çekmiştir. Katılımcının bu yöndeki ifadeleri aşağıdaki şekildedir;

“...seçim zamanlarında oyunu kullanan, vatandaş olarak üzerine düşen sorumluluğunu yerine getiren bireydir.”

E3 toplumsal sorunların yanı sıra doğal ortamla ilgili olan sorunlara karşı da duyarlı vatandaş olma ile ilgili şu ifadelere yer vermiştir;

“Aktif vatandaş yaşadığı ülkenin gerçeklerinin farkında olan, toplumsal ve doğal yaşama duyarlı, ülkesine karşı sorumlulukları noktasında rol alabilen birey demektir.”

Katılımcılardan E1, E2, E4 ve E5 ayrıca sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla toplumsal sorunlara çözüm arayan bireylerin aktifliğinden bahsetmiştir. E1’in düşünceleri şu şekildedir;

“Benim zihnimde canlanan aktif vatandaşlık toplum içinde aktif rol oynayan, STK’lara üye olan toplum sorunlarına duyarlı olan, devlete karşı vatandaşlık görevlerini yerine getiren vatandaşdır.”

E2’nin ifadeleri şöyledir;

“Sorumluluk sahibi olan, gördüğü yanlışlara müdahil olan, vakıf ve dernek gibi STK’lar yoluyla çalışmalar yürüten kişidir aktif vatandaş.”

E4’e göre aktif vatandaşlık;

“Aktif vatandaşlık insanın yaşadığı ülkenin yönetimine mümkün olduğunca katılmasıdır. Oy kullanarak, sivil toplum çalışmalarına katılım göstererek ülke sorunlarının çözümüne katkıda bulunmasıdır.”

K3, E4 ve E5 siyasi faaliyetlere katılan bireylerin aktif bireyler olduğunu vurgulamışlardır. Katılımcıların ifadeleri yönetimde etkin olmanın vatandaş için önemli olduğuna yöneliktir. E5’e göre aktif vatandaşlık;

“Aktif vatandaşlık kısaca bireylerin ülke yönetimine bilinçli bir şekilde katılması demektir. Seçimlerde seçme ve seçilme haklarını kullanmak, bir siyasi bilince sahip olmak, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılım sağlamaktır.”

K2 ise diğer katılımcılardan farklı olarak demokrasiye sahip çıkma kavramına ve kendini, çevresini iyi tanıyan bireylere değinmiştir. K2 düşüncelerini şöyle ifade etmiştir;

“Hak ve özgürlüklerini bilen, kendini ve çevresini iyi tanıyan, toplumsal sorunlara çözüm arayan, demokrasiye sahip çıkan insanlar aktif vatandaşlardır.”

Katılımcıların aktif vatandaşlık tanımına ilişkin görüşleri incelendiğinde genel olarak siyasi hayata katılım, toplumsal sorunlara duyarlılık, yanlışlıklara müdahale bazında hak ve sorumluluklar çerçevesinde hareket etme kavramlarına işaret ettikleri görülmüştür.

4.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlığın Temsili Demokrasi Boyutu İle İlgili Görüşleri

Araştırmaya katılan katılımcıların hepsi seçimlerde oy kullandıklarını ifade etmiştir. Aksi yanıt hiçbir katılımcıdan gelmemiştir. Katılımcılara oy kullanma davranışının toplumsal yaşama etkisine yönelik yöneltilen soruya ilişkin cevapların betimsel analizi tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 4.2. Vatandaşların Seçimlerde Oy Kullanmasının Toplumsal Yönüne Etkisi

Kategoriler	f	Katılımcılar
Vatandaşlık sorumluluğu olduğu için toplumsal yapıyı etkiler	3	K1, K2, K5
Toplumun siyasi görüşü yönetime yansır	3	K3, E2, E5
Bilinçli bireylerin varlığını gösterir	4	K3, E2, E3, E5
Ülkenin gelişmişliğine, bir arada yaşama kültürüne ve ilişkilere etki eder	2	E1, E4

Araştırmaya katılan katılımcılardan K1, K2 ve K5 seçimlerde oy kullanmanın vatandaşlık görevi olması açısından toplumsal yapıyı etkilediğini ifade etmişlerdir.

K1; *“...Çünkü oylarımızla topluma yön vererek siyasi kesimi belirliyoruz.”* şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

K2; *“...Herkesin bu görevi yerine getirdiği bir toplum bilinçli bir toplumdur. Sonuçta oy kullanarak topluma yön veriyor ve siyasi kesimi belirlemiş oluyoruz.”* diyerek düşüncesini dile getirmiştir.

K5; “...vatandaşlık borcu ve demokrasinin bir gereğidir.” diye açıklamada bulunmuştur.

Katılımcılardan E1 vatandaşların seçimlerde oy kullanma eyleminin toplumsal ilişkileri etkileme bağlamında ele almıştır ve düşüncelerini şöyle ifade etmiştir;

“Vatandaşlar seçim dönemlerinde sadece oy kullanmakla kalmıyorlar. Maalesef toplumda birçok kavga ve tartışmalar yaşanıyor. Bu böyle olmamalıdır. Bazen siyasi görüşler nedeni ile en yakın insanlar bile yollarını ayırmaktadır. Bu bağlamda baktığımızda seçim dönemlerinin fazlasıyla ayrılmaya neden olduğunu düşünüyorum. Bu konuyu Aristo'nun şu sözü ile özetleyebiliriz. “Sevdiklerinizle siyaset yapmayınız. Siyaset dostlukları zedeler. Siyasetçiler yollarına devam eder. Siz dostluklarınızı yitirmekle kalırsınız.”

Katılımcılardan K3, E2 ve E5 toplumun siyasi görüşünün yönetime yansımalarının ve bilinçli bireylerin varlığının toplumsal açıdan önemli olduğunu ifade etmişlerdir. K3 bu doğrultuda düşüncesini şöyle ifade etmiştir;

“Vatandaşlar ne kadar aktif bir şekilde oy kullanırsa, toplumun siyasi görüşü yönetime o kadar yansır.”

E2 konuyla ilgili olarak oy kullanmanın toplumsal açıdan önemini şöyle açıklamaktadır;

“Yönetimde söz sahibi olmaları ve kendilerini toplumun bir ferdi olmaları hissetmeleri açısından önemli bir unsur. Toplumun büyük bir bölümünün katılım sağladığı her şey daha değerli olacağı için, uzun vadeli olacaktır.”

E5 oy kullanma davranışını güçlü toplum ile şu şekilde ilişkilendirmiştir;

“Seçimlerde kullanacağı oyun toplumu şekillendireceği inancına sahip bireylerden oluşan bir toplum her yönden güçlü bir toplumdur. Bilinçli bireyler geleceğe daha iyi yön veren toplumun birer fertleridir. Güçlü toplum güçlü gelecek demektir.”

E3 oy kullanmayan kişilerin davranışlarını eleştirmiştir ve düşüncelerini şöyle ifade etmiştir;

“...Kendini yönetecek kişiyi belirleme gayretinde bulunmayan kişilerin toplumsal hayat içerisinde şikâyet ya da savunucu tarafta bulunmasını doğru bulmuyorum.”

E4'e göre oy kullanmak sonuçları itibariyle ülkenin gelişmişliğini ve insanların yaşam standartlarını etkilediği için toplumsal anlamda önem arz etmektedir. Ayrıca katılımcı burada ülkemizdeki gibi oy kullanmanın yarış haline getirilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcının düşünceleri şu şekildedir;

“Oy kullanmak, sonuçları itibariyle toplumun her kesimini ilgilendirdiği için kimsenin kayıtsız kalamayacağı bir olaydır. Her ne kadar ülkemizde bir yarış olarak algulansa da ülkenin gelişmişlik seviyesine, insanların yaşam standartlarına etki ettiği için toplumun her kesimini ilgilendirir.”

K4'e göre oy kullanarak birlikte yaşama kültürüne katkı sağlandığını şöyle açıklanmıştır;

“Bana göre birbirleriyle farklı görüş ve istekte bulun bireylerin, bir arada yaşayabilme kültürünü artırır. Bu yüzden oy kullanarak bu kültüre katkıda bulunulmalıdır.”

Katılımcıların ifadeleri genel olarak bilinçli vatandaşların oy kullanma eylemini yerine getirerek toplumsal yapıyı ve demokrasiyi etkilediği yönündedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların herhangi bir partiye oy verme hususunda toplumsal çevrelerindeki kişileri ikna edip etmeme durumunu bazı katılımcılar ikna çabalarının olmadığını bazılarının ise ikna ettiklerini ifade etmişler. Bu çerçevede betimsel sonuçlar tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Kişileri Partilere Oy Verme Konusunda İkna Edip Etmeme Durumu

Kategoriler	f	Katılımcılar
Çevremdeki kişileri bir partiye oy vermesi için ikna etmem	7	K1, K2, K3, K4, K5, E3, E5
Çevremdeki kişileri bir partiye oy vermesi için ikna ederim	3	E1, E2, E4

Katılımcılardan K1, K2, K3, K4, K5, E3 ve E5 insanları herhangi bir partiye oy verme konusunda ikna etmediklerini söylemişlerdir.

K1; *“Hayır. Hiç etik değil çünkü.”* şeklinde ifadede bulunmuştur.

K2; *“Hayır, ikna etmeyi bırakın bu tarz sohbetlerden de hiç hoşlanmıyorum.”* diyerek kesin ifadede bulunmuştur. K3 düşüncesini şöyle aktarmıştır;

“Hayır, kesinlikle oy verme konusunda ikna etmeye çalışmam fakat verdiği partinin olumsuz noktaları varsa onları söylemekten çekinmem.”

K4 ifadeleriyle karşıt düşüncedeki insanları eleştirmiştir ve düşüncesini şöyle açıklamıştır;

“Hayır. Bu konuyla ilgili nedense insanlar çok hevesli sanki omlar söyledi diye yetişkin birey olarak bizler dediklerini yapacağız. Doğru bulmuyorum.”

K5’de ikna çabasında olmadığını ve *“...Herkes özgür iradesiyle karar verir.”* şeklinde açıklamada bulunarak düşüncesini desteklemiştir. E3 düşüncesini ifade ettiğini fakat kimseyi ikna etme çabasında bulunmadığını şöyle açıklamıştır;

“...Tartışabileceğim bir birikime ve olgunluğa sahipse düşüncelerimi paylaşıyorum. Karar vermek kendi akli melekelerine ve yaşamsal deneyimine kalmış bir durum.”

E5 ise şu açıklamada bulunmuştur;

“İkna etmeye çalışmam. Kişiliğime de uygun bulmuyorum bu tarz davranışları.”

E1, E2 ve E4 ise çevrelerindeki kişileri herhangi bir partiye oy vermeye ikna etmeye çalıştıklarını söylemişlerdir. E1 bu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır;

“Bazı seçim dönemlerinde fazlası ile güvendiğim bir aday var ise başkalarını oy vermeye çalıştığım oldu. Ancak onlarda benim telkinlerim sonucu karar vermemelidir. Farklı kaynaklardan farklı görüşler elde etmeli ve kendi görüşünü oluşturmalıdır.”

E2; *“Evet, ben gerçekten güvendiğim ve inandığım bir parti konusunda özellikle apayrı yanlı düşüncede olan kişileri ikna etmeye çalışıyorum.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. E4 bu konuyla ilgili düşüncesini şöyle ifade etmiştir;

“...Tartışabileceğim bir birikime ve olgunluğa sahipse düşüncelerimi paylaşıyorum. Karar vermek kendi akli melekelerine ve yaşamsal deneyimine kalmış bir durum.”

Katılımcılar herhangi bir partiye oy verme konusunda çevrelerindeki kişileri etkileme durumlarını kendi yaşam tarzlarına uygun olup olmamasına göre değerlendirdikleri görülmüştür. İkna çabası olan katılımcıların ise erkek katılımcılardan bazıları olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcılar vatandaşların siyasi faaliyetleri gerçekleştirirken demokrasi adına sahip olması gerek özelliklere yönelik düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Yöneltilen soruya verdikleri cevaplar çerçevesinde betimsel analizi tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4.4. Vatandaşların Siyasi Faaliyetleri Gerçekleştirirken Demokrasi Adına Sahip Olması Gereken Özellikler

Kategoriler	f	Katılımcılar
Demokrasi, hak ve sorumluluk bilincine sahiptir	3	K1, K2, E1
Saygılı, hoşgörülü ve toplumsal ayrışmalara karşı durur	5	K4,E1, E3, E4, E5
Milli duygulara sahiptir	2	K1, E2
Etkin ve bilinçli vatandaş olarak katılım sağlar	2	K1, K3
Siyasal okuryazarlık özelliğine sahiptir	1	E5
Hukuk üstünlüğünü, adaleti ve laikliği benimser	3	K2, K4, K5

Katılımcıların büyük çoğunluğu siyasi faaliyetleri gerçekleştirirken vatandaşların demokrasi adına sahip olması gereken özellikler için; demokrasi bilincine sahip, haklarını, sorumluluklarını bilen, saygılı, hoşgörülü ve milli duygulardan bahsetmişlerdir. K1 katılım ifadesine değinmiştir. Bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir;

“Demokrasiyi hazmetmiş, demokrasinin temel ilkelerini özümsemiş, bilinçli katılım yapan, milli iradeyi anlayan, vatandaşlık hak ve sorumluluklarının farkında olan kişi olmalıdır.”

K3 etkin vatandaş kavramından bahsetmiş ve düşüncesini şöyle açıklamıştır;

“Etkin vatandaş olmalıdır. Doğru karar verebilme ve ayırt edebilme davranışlarına sahip olmalıdır. Ayrıca şeffaf ve liyakat ilkesini de göz önünde bulundurması gerekir.”

E1 ve E4 toplumsal ayrışmalara karşı duran vatandaşların önemine değinmişlerdir. E4’e göre;

“Öncelikle saygı, kutuplaşmaktan uzak durmak, seçimin ideolojiden önce ülkenin refahına ve huzuruna katkıda bulunduğunun bilincinde olmak”.

Benzer şekilde E1 ise düşüncesini şöyle açıklamıştır;

“Demokrasi bilincine sahip olmalıdır. Halkın iradesine saygı duymalıdır. Siyasi görüşler nedeniyle toplumsal ayrışmaya karşı bir tutum sergilemelidir. Toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmalıdır.”

K2, K4 ve K5 adalet düşüncesine sahip bireylerin olmasından bahsetmişlerdir. K4, karşı düşüncelere saygılı olunarak, hukuka uygun olarak hareket etmenin önemini vurgulamıştır. Bu yorumu katılımcının şu ifadelerinden yola çıkarak yapmaktayız;

“Kendi seçim ve propaganda çalışmasını yaparken diğer siyasi partilerin propaganda hakkına saygı duymalı, toplumda farklı düşünenlerin olduğunu kabul etmeli, adil olmalı hukuksuz yollara başvurmamalı.”

Ayrıca K2, laik ve tarafsız bir anlayışa sahip olunması gerektiğinden de bahsetmiştir. K2'nin düşüncelerine bakacak olursak;

“Kendi hak, özgürlük ve sınırlılıklarını bilen bireylerle ancak sağlıklı ve temiz siyaset yapabilir diye düşünüyorum. Düşüncelerini özgürce ifade edebilmesi, gerektiğinde aktif katılım sağlayacağı şartların yasalar eliyle, hukukun üstünlüğüne dayanarak korunabilmesi laik ve tarafsız bir halk anlayışı içinde olunması gerekir.”

Katılımcılardan E2 milli değerlere dikkat çekerek şunları söylemiştir;

“Vatanseverlik ve özellikle milli ve manevi değerlerine sahip olmak en önemli özelliklerdendir.”

E3'e göre demokrasi adına vatandaşların sahip olması gereken özellikler şu şekildedir;

“Başta hoşgörü. Karşı tarafı dinleyebilmeli. İnsanlara saygı gösterebilmeli. Eşitlikçi ve çoğulcu yaklaşımı benimsemiş olması gerekir.”

K5; *“Eşitlik, adalet, hak, özgürlük gibi kavramları benimsemeleri gerekiyor.”* şeklinde ifade edilmiştir.

Diğer katılımcılardan farklı olarak E5;

“Kendini tanıyan, farklılıklara saygılı ve hoşgörülü olan kişiler olmalıdır. Siyasal okuryazarlık özelliğine sahip olmalıdır. Buradaki siyasal okuryazarlığı açacak olursak siyasi fikir veya ideolojilerin vermek istedikleri mesajları doğru okuyabilmektir.” ifadeleriyle siyasal okuryazarlık kavramına düşüncelerinde yer vermiştir.

Katılımcılar ifadeleri genel olarak siyasi faaliyetleri gerçekleştirirken bireylerin tarafsız olarak, temel değerlere sahip olarak hukuka uygun şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği görüşünde oldukları görülmektedir.

Katılımcılara yöneltilen insanları üyesi oldukları parti bazında değerlendirme ile ilgili soruya ilişkin verdikleri cevapların betimsel analizi tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 4.5. İnsanları Üyesi Oldukları Parti Bazında Değerlendirilmesi

Kategoriler	f	Katılımcılar
İnsanları Üyesi Oldukları Parti Bazında değerlendirilmeli	1	E2
İnsanları Üyesi Oldukları Parti Bazında değerlendirilmemeli	9	K1, K2, K3, K4, K5, E1, E3, E4, E5

Araştırmaya katılan katılımcı E2 dışındaki tüm katılımcılar insanları üyesi oldukları parti bazında değerlendirmenin yanlış olacağını ifade etmişlerdir. Bu konuda katılımcılardan K1 fikrini şöyle ifade etmiştir;

“Fikir ve kanaatleri konusunda bilgi sahibi olmamızı sağlar, bazen de bizi yanıltabilir. İnsanlar partileriyle değil liyakatleriyle ölçülmeli. Farklı seslerin olması arkadaşlığımız, komşuluk ilişkilerimizi, iş hayatımızdaki ilişkilerimizi etkilememeli. Sorun bu sanırım ayrıştırılıyor.”

Benzer şekilde E3 ise şu şekilde düşüncelerini ifade etmiştir;

“Elbette ayrıştırıcı bir şekilde siyasi partiye göre insanları ayırmayı doğru bulmuyorum. Düşünceler farklı olabilir, kişilik siyasetten bağımsız anlam ifade etmeli.”

K2 şu şekilde kendini ifade etmiştir;

“Doğru bulmuyorum. Çünkü kalıp yargılar bizi çoğu zaman yanlışta iter.”

K3; *“İnsanlar ne olursa olsun üyesi oldukları siyasi partiye göre değerlendirilmemelidir. Özellikle bizler gibi belli bir eğitim almış kişiler bu konuda hassas davranmalıdır.”* şeklinde açıklamıştır. K4’te böyle bir değerlendirmenin yanlış olduğunu şöyle açıklamıştır;

“İnsanların üyesi oldukları siyasi partiler onların tercihleridir tüm yaşantılarını sosyal ilişkilerini bu bazda değerlendirmek yanlıştır. Tüm insanlar eşit şartlarda ayırım yapılmadan değerlendirilmesi gerekir.”

K5 insanların istediği düşünceye sahip olması bakımından özgür olduklarını fakat tek şartın *“...başkalarının düşüncelerine saygı duyarak.”* gerçekleştirmek gerektiğini ifade etmiştir. E1’de benzer şekilde bu değerlendirmenin yanlış olduğunu şöyle dile getirmektedir; *“...Bu durum bizi insanlara karşı ön yargılı bir tutum sergilemeye iter.”*

E4'ün ifadeleri ise şöyledir;

“Siyasi parti üyeliği insanların üzerinde bir etiket olarak kalmakta, ve herhangi bir olayda üyeliği nedeniyle görüşü değil ideolojisi baz alınmakta. Bana göre böylesine sınıflandırma çok yanlış.”

E5; *“Sadece üyesi oldukları siyasi parti bazında değerlendirmek eksik bir betimleme olacaktır. Birey yapılacak bu değerlendirmeden çok daha fazlasıdır.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Diğer katılımcılardan farklı olarak E2 insanları üyesi oldukları parti bazında değerlendirmenin yanlış olmadığını ifade ederek şu cümlelere yer vermiştir;

“Bir kişi siyasi bir partiye üye olduğunda o partinin de düşüncelerini genel anlamda benimsiyor demektir. Bu anlamda değerlendirmek olarak sorduğunuz şey kötü bir şey değil. Tabi ki o şekilde değerlendirilir. Bir siyasi parti liderinin düşünceleri de partisine göre değerlendirilir.”

Katılımcılar genel olarak herhangi bir parti bazında kişilerin değerlendirilmesini toplumsal bütünlük açısından doğru bulmadıklarını ifade ettiklerini görmekteyiz.

Tarihsel gelişimi düşünüldüğünde Türk kadının toplumdaki yerini siyasi katılımı açısından araştırmaya katılan katılımcılar farklı şekilde yorumlamışlardır. Araştırmaya katılan K2, K4, K5, E3, E4 ve E5 Türk kadınının siyasi hayata katılımını yetersiz bulmuşlardır.

K2; *“Türk kadını pek çok alanda olduğu gibi siyasi alanda da geçmişten günümüze kadar olması gerektiği yerde değil bence.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K4; *“Dünyada birçok ülkeden önce siyasi haklara kavuşan Türk kadını bu haklarından yeterince yararlanamıyor. Mecliste temsil oranı düşük. Türk kadınının 1930'dan bu yana siyasi hayattaki yeri olumlu bir şekilde ilerlemiş, ilerlemeye devam etmektedir. Kadınlarımız siyasi hayat içerisinde daha fazla aktif rol alarak demokratik gelişime ivme kazandırmıştır.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K5; *“Yetersiz. Cumhuriyetten itibaren dahi hala istenilen düzeyde değil.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E3; *“...Günümüz şartlarında hak ettikleri konumda olduklarını düşünmüyorum.”* şeklinde ifade edilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak E4 Türk kadının tarihsel anlamda

Avrupa ülkelerinden dahi önce siyasi hakları elde ettiklerini fakat şu an hala yeterli düzeyde olmadığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Türk kadınının toplumdaki yeri hem gelenekler hem de inançları doğrultusunda hep önemsenmiştir. Siyasal yaşama katılım konusunda da gelişmiş ülkeleri baz alırsak son yüzyıla kadar daha iyi bir seviyededir. Ülke yönetimine katılım o demokrasi bağlamında değerlendirirsek pek iç açıcı sayılmaz ama dünyada demokrasinin gelişimi dikkate alınırsa dünyanın her yerinde durum aynıdır. Ancak cumhuriyet tarihine baktığımızda kadınlara verilen hakların birçok Avrupa ülkesinde verilmiş olmasına rağmen ülkemizde kadınların toplumsal dinamikler ya da kadına verilen rolden kaynaklanan bir geriden gelme olmuştur ya da istenilen düzeyde olmamıştır.”

Benzer şekilde E5 de şu ifadelerle düşüncesini açıklamıştır;

“Kat edilen epey bir mesafe olmasına rağmen, temel siyasal hakların kullanılabilmesi Türk kadınının siyasal anlamda hak ettiği yerde olmadığını düşünüyorum. Toplumun eşit bir yarısını oluşturan kadınlar daha fazla siyasal bilince sahip olmalı ve siyasal katılımı daha fazla yer almalı.”

Katılımcı K1, K3, E1 ve E2 ise benzer ifadeleri kullanarak Türk kadının toplumdaki yerini tarihsel gelişimini de ele alarak bugüne kadar geldiği konumdan bahsetmişlerdir. Bu konuyla ilgili K1 derste bu konuyu ele alış şeklini de açıklayarak düşüncelerini şöyle açıklamıştır;

“İlk Türk devletlerinde kağanın kurultayda eşini yanına alması paralarda hatun ve kağanın resimlerinin olması kadına günümüzden daha fazla önem verildiğini gösteriyor. Cumhuriyet döneminde çoğu ülkede yokken siyasi hakların daha önce verilmesi, mecliste 18 kadın milletvekilinin olması gurur verici. Öğrencilere kadınların her alanda başarılı olabileceğini ses veren, çalışkan, faal kadınların toplum yapısını değiştirmedeki rolünü ve yansımalarını anlatıyorum.”

Benzer şekilde K3 bu durumu şöyle açıklamıştır;

“Türk kadını ilk Türk devletlerinden bu yana toplumda her zaman önemli bir konumda olmuştur. Kurultay, Divan gibi önemli görüşmelere katılma hakkına sahipti. Türkiye Cumhuriyeti’nde ise birçok ülkeden daha önce seçme ve seçilme hakkını elde

etmişlerdir. Türk kadını ülkeyi ilgilendiren konularda ve siyasi faaliyetlerde çoğunlukla aktif bir konumda olmuştur.”

E1 ise K1 ve K3 ile benzer ifadelerin yanı sıra Türk kadınının hem toplumsal anlamda hem siyasal anlamdaki yerinden bahsederek düşüncelerini şöyle dile getirmiştir;

“Türk tarihinde kadın genel olarak hep toplumda aktif rol oynamıştır. İlk Türk devletlerinde kadının kurultaya katılması, elçiler ile görüşmesi kadının siyasi hayatta bize aktif olduğunu göstermektedir. Ancak İslamiyet’ten sonra kadınların siyasi hayatta çok aktif olduklarını düşünmüyorum. Ancak sosyal hayatta kurdukları vakıflarla yaptıkları camilerle, hastanelerle toplumsal hayatta aktif olduklarını düşünüyorum. Cumhuriyet döneminde ise Türk kadını hem toplumsal hayatta hem de siyasi hayatta oldukça aktif olmaya başlamıştır.”

E2; “Genel katılım açısından doğru bir adım. Kadınların siyasete katılımları demokrasinin varlığını gösterir. Daha güçlü, kalıcı ve birleştirici bir toplum oluşturur.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Genel olarak bakıldığı zaman katılımcılar kadınların siyasi hayata katılımını tarihsel açıdan değerlendirirken geçmişteki önemli adımlardan bahsettiklerini fakat şu an istenilen düzeyde olmadığını ifade ettiklerini görmekteyiz.

Katılımcıların kadınların siyasi hayat aktif katılımına ilişkin verdikleri ifadeleri çerçevesinde oluşturulan betimsel sonuçlar tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 4.6. Kadınların Siyasi Hayata Aktif Katılımı

Kategoriler	f	Katılımcılar
Türk kadınının siyasi katılımı yetersiz	7	K1, K2, K4, K5, E1, E3, E4
Türk kadınının siyasi katılımı erkeklerle eşit olmalı	3	K3, E2, E5

Kadınların siyasi hayata katılımına ilişkin olarak araştırmaya katılan katılımcılar genel olarak benzer şekilde yorum yapmışlardır. K1, K2, K4, K5, E1, E3 ve E4 ülkemizdeki kadınların siyasi hayata yetersiz olarak katıldıklarını ifade etmişlerdir.

K1; “Cesurca buluyorum, hem de bizim ülkemizde...” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K2 ülkemizde yeterince kadınların aktif olmadığını şöyle açıklamıştır;

“Kadınlar siyasi hayatta ne kadar etkin şekilde katılırsa diğer kadınların sesini oluşturacağı için çok daha fazla katılım sağlanması gerektiğini düşünüyorum. Ülkemizde pek göremiyoruz. Şey mesela kadınların sanki seçimlere katılması aday olması hala ütopyik görülüyor. Muhtar adaylığında dahi çok fazla yer almıyor.”

Bu konuya ilişkin K4’ün düşüncelerine yer verir isek;

“Olumlu fakat yetersiz buluyorum. Kadınların birçok konuda daha hassas ve yapıcı davranacaklarını düşünüyorum. Daha fazla aktif olmaları gerektiğini düşünüyorum. Bunun için de en basit örnek TBMM’nin kadın milletvekili sayısının artırılması olabilir.”

K5; *“...Ülkemizde kadınlar siyasi anlamda kendilerini ifade edemiyor. Siyasi faaliyetlerde kadınları görmek modern anlamda da ülkemize katkı sağlayacaktır.”* Şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E4; *“Kadınlar ülkenin bir parçası olduğu için, ülkenin diğer yarısını oluşturduğu için siyasal hayattan soyutlamamız. Ülkemizde bu durum bence olması gereken durumun çok gerisindedir.”* şeklinde ifade etmiştir.

E1 ise düşüncelerini şöyle ifade etmiştir;

“Ülkemizde kadınlar siyasi haklarını birçok Avrupa ülkesinden daha önce elde etmelerine rağmen günümüzde siyasi katılımlarının yeteri düzeyde olduğunu düşünmüyorum. Belediye başkanlarının, muhtarların ya da milletvekillerinin sayılarına baktığımızda bunların çok azı kadınlardan oluşmaktadır.”

E3’te kadınların siyasi hayatta katılımının yetersiz olmasını dile getirirken kadınlara has olan özelliklerden yola çıkarak düşüncelerini şöyle açıklamıştır;

“Kadınların derleyici ve düzenleyici etkisinin siyasette de kendini göstereceğine inanıyorum. Kesinlikle daha fazla siyasette daha fazla yer almalılar.”

K3, E2 ve E5 ise kadın ve erkeklerin siyasi anlamında da eşit olması gerektiğini söylemişlerdir. K3 konuyla ilgili olarak şöyle söylemiştir;

“Kadınlar da erkekler gibi siyasi faaliyetleri aktif olarak yerine getirebilirler. Bu konuda kadın erkek ayrımı yapılmamalıdır.”

E2 şu açıklamalarda bulunmuştur;

“Bence her vatandaş gibi olmaları gerekir. Yani kadın erkek her alanda olduğu gibi siyasi alanda da eşit olmalı. Böylece kadınlarımızı siyasetin içinde daha fazla görme imkânımız olur. Bu durum onların fikirleri ile siyasete de katkı sağlayacaktır.”

E5’te benzer şekilde düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Toplumun diğer yarısını oluşturan kadınlar az önce söylediğim gibi daha fazla siyasal bilince sahip olmalı ve siyasal katılımında erkekler gibi daha fazla yer almalı.”

Katılımcıların Sosyal Bilgiler dersinde kadınların siyasi hayata katılım düzeyini somutlaştırarak aktarmada güçlük çekip çekmeme durumlarının analizi tablo 7’de betimsel olarak yer verilmiştir.

Tablo 4.7. Kadınların Siyasi Hayata Katılım Düzeyini Sosyal Bilgiler Dersinde Somutlaştırarak Aktarma

Kategoriler	f	Katılımcılar
Kadınların Siyasi Hayata Katılım Düzeyini Somutlaştırarak Aktarmakta Güçlük çekerim	5	K4, K5, E1, E4, E5
Kadınların Siyasi Hayata Katılım Düzeyini Somutlaştırarak Aktarmakta Güçlük çekmem	5	K1, K2, K3, E2, E3

Katılımcılardan K1, K2, K3, E2 ve E3 Sosyal Bilgiler dersinde kadınların siyasi hayata katılımını somutlaştırarak aktarma hususunda zorluk çekmediklerini ifade etmişlerdir. Bu katılımcılardan K1 hariç diğer katılımcılar derslerinde verdikleri örnekler sayesinde somut şekilde aktarım sağladıklarını söylemişlerdir. K1 ise konuyu farklı şekilde ele alarak öğrenci ve veli profillerinin bilinçli olduğu için sorun yaşamadığını ifade etmiştir.

K1; *“Hayır, çünkü öyle bir veli ve öğrenci profilimiz yok. Velilerimiz bilinçli ve eğitilmiş insanlar.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K2; *“Siyasete atılan kadınlardan örnekler verdiğim için güçlük çekmiyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K3; *“Hayır, zorlanmıyorum. Tarihteki ilk kadın muhtar, milletvekili, bakan, başbakan gibi kişilerin hayatlarından kesitler anlatarak ya da izleterek konuyu somutlaştırabiliyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E2; *“...Örnekler vererek açıkça görülebilir hale getiriyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E3; “Geçmişten başlayarak güncel örneklerle devam ederek somutlaştırmaya çalışıyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K4, K5, E1, E4 ve E5 ise kadınların siyasi hayata katılımını somutlaştırarak aktarırken güçlük çektiklerini ifade etmişlerdir.

K4; güçlük çekme sebebini “...Çünkü geçmişte verdiğimiz örneklere denk günümüzde aktif yaşantı içerisinde bir kadın figürü aktaramıyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

K5; “...Özellikle hazırbulunuşluğu yetersiz olan öğrenciler olduğu zaman güçlük çekiyorum. Ayrıca somut olarak aktarmak soyut bir konu için oldukça zor oluyor.” şeklinde zorlanma sebebini ifade etmiştir.

E1; “Bu konu soyut olduğu için hazırbulunuşluk düzeyi yeterli seviyede olmayan öğrencilere aktarmakta bazen güçlükler çekmekteyim.” şeklinde güçlük çekme sebebini açıklamıştır. Buradan yola çıkarak K5 ve E1’in öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyine dikkat çektiklerini görmekteyiz.

E4’de E1 gibi öğrencilere uygun olarak somutlaştıracak örnek bulamadığını ve şu şekilde düşüncelerini ifade ederek yakınmalarda bulunmuştur;

“Örnek vereceğimiz zaman kısmen zorlanıyoruz. Çünkü çocuklara somut olarak sadece kadınlar oy verebiliyor demekten öteye gitmek zor oluyor çünkü çok fazla örnek yok.”

E5; “Evet. Kısıtlı zamanda tüm öğrencilerimi aktif hale getirmek istiyorum. Ama dediğim gibi zaman kısıtlı olduğu için ister istemez zorlanıyorum.” şeklinde açıklama yapmıştır.

Katılımcıların yarısı kadınların siyasi hayata aktif katılımını Sosyal Bilgiler dersinde aktarırken gerek örnek bulamadıkları ve öğrencilerin seviyesine uygun olmadığı için güçlük çektiklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcılara yönelttiğimiz demokrasinin gerçek hayatta uygulanabilirliğine yönelik soruya verdikleri cevaplar çerçevesinde betimsel sonuçlar tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 4.8. Demokrasinin Gerçek Hayatta Uygulanabilirliği

Kategoriler	f	Katılımcılar
Gerçek hayatta demokrasi uygulanıyor	5	K3, E1, E2, E3, E5
Gerçek hayatta demokrasi uygulanmıyor	4	K1, K2, K5, E4
Gerçek hayatta demokrasi eksik uygulanmakta	1	K4

Katılımcı K1, çoğunluk ilkesini aktarırken 31 Mart seçimlerinden sonra güçlük çektiğini ve etkin vatandaşlık öğrenme alanında zorluk yaşadığına dayalı olarak eleştirilerde bulunmuştur. Düşüncelerini şöyle ifade etmiştir;

“Çoğunluk ilkesini öğrencilere zevkle anlattırdım. Mesela çoğulculuk ve çoğunluk farkını. Fakat 31 Mart yerel seçimlerinden sonra “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde ilk kez zorlandım ne yazık ki. Yazılanlarla uygulamalar ters düşmemeli. Demokrasi sözde değil özde olmalı. Hayat tarzımız olmadığı sürece anlamı yok. Geçmişte de maalesef günümüzde de uygulanabilirliğinde eksiklikler var bazen.”

K2 demokrasinin ülkemizde tam olarak uygulanmadığını ve bireylerin özgür olmadığını şöyle anlatmıştır;

“Demokrasinin uygulanabilirliğinin tamamen hukukun nasıl işlediğiyle ilgili olduğunu düşünüyorum. Demokrasinin gerçek hayatta uygulanabilirliği noktasında eksik olduğumuzu ve tam anlamıyla demokrasi kavramını anlayamadığımızı düşünüyorum. İnsanlar öncelikle hangi partiye oy verme konusunda özgür, duygu ve düşüncelerini ifade etme konusunda da fakat gerçek hayatta insanlar çoğu zaman kendi düşüncesini söyleyemiyor toplum buna bazen uygun olamayabiliyor.”

K5; *“Bence hiçbir zaman tam anlamıyla uygulanmadı maalesef.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Katılımcılardan K3 demokrasinin ülkemizde uygulandığını K4 ise eksiklikler olmasına rağmen uygulandığını ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda katılımcıların ifadeleri şöyledir;

K3; *“Demokrasi gerçek hayatta büyük oranda uygulanıyor.”*

K4; *“Uygulanmaya çalışılıyor, birtakım eksikleri de olsa bir hayli mesafe aldık.”*

E5 ise demokrasinin uygulanabilir olduğunu ifade ederken nelere dikkat edilmesi gerektiğine değinmiştir;

“Demokrasinin gerçek hayatta uygulanabilir olduğu kanaatindeyim. Lakin bunun için toplumu oluşturan bireylerin iyi eğitilmiş, bireylerin kendini geliştirmiş olması gerekir. Toplumun demokrasi kültürüne sahip olması demokrasinin gerçek hayatta uygulanabilirliği ihtimalini de arttırır.”

E1, demokrasinin karıştırılan kavramlardan biri olduğunu ve her yerde demokrasinin olması gerektiğini şoyale ifade etmiştir;

“Demokrasi sadece devlet yönetiminde var sanılıyor. Hatta demokrasi cumhuriyet kavramı ile de karıştırılıyor. Demokrasinin her yerde; sınıfta, okulda, ailede, toplumda uygulanabileceğini düşünüyorum.”

E2, demokrasinin nasıl var olacağını şu ifadelerle anlatmıştır;

“Demokrasi tarihin her döneminde toplumlarda zaten uygulanmaktadır. Ancak her devlette olmadığı her aile de de uygulanmamıştır. Bu yüzden akla ve bilime dayanan uygulamalarla gerçek demokrasi uygulanabilir.”

E3 demokrasinin bulunduğumuz coğrafya bazında uygulandığını şu şekilde ifade etmiştir;

“zellikle Ortadoğu coğrafyasında bunu uygulayan nadir ülkelerden birisi olarak mevcut seçimlerde hayat bulmaya çalıştığını düşünüyorum.”

E4, demokrasinin uygulanabilirliğinin mümkün olmamasını şoyale anlatmıştır;

“Bence demokrasi uzun soluklu bir süreç. Bir toplumu adapte etmek bazı ülkelerde kolay olsa da bizim gibi farklı mozaikleri barındıran ülkelerde oldukça zordur. Çok farklı düşüncelerde, ideolojilerde insanların olduğu bir ülkede demokrasiyi oturtmak işlerlik kazandırmak çok zordur. Bu her kesimi mutlu etmek anlamına gelir ki bu da mümkün değildir. Aynı zamanda ne kadar başarılı bir demokrasiniz olsa da insanlar kendi doğrularını, ideolojilerini doğrultusunda memnuniyetsizlik gösterirler.”

Genel bir ifadeyle katılımcılardan demokrasinin gerçek hayatta uygulanmasına ilişkin ortak görüşlerin gelmediği görülmektedir. Bazı katılımcılar demokrasinin uygulanmama sebebini hukuka uygun davranılmaması, kişilerin aldıkları eğitimin yetersiz olması ve farklı kültürlerin bir arada olmasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir.

Demokrasi kültürünü katılımcıların öğrencilere aktarma şekline ilişkin betimsel sonuçlar tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 4.9. Demokrasi Kültürünü Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerine Aktarma Şekli

Kategoriler	f	Katılımcılar
Sınıf başkanlığı seçimi yaptırma	5	K3, K4, E2, E3, E4
Demokrasiye dair telkin ve örneklerde bulunma	2	K1, K4
Demokrasi ile ilgili konularda beyin fırtınası yaptırma	1	K2
Sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler yaptırma	1	E1
Katılım, eşitlik, empati, çoğulculuk, hoşgörü gibi kavramları aktarma	1	E5
Olayları dramalaştırarak aktarma	1	K4

Katılımcılardan K3, K4, E2, E3 ve E4 genel olarak ifadelerinde demokrasi kültürünü aktarırken sınıf başkanlığı seçimine değinmişlerdir. K3 demokrasi kültürünü aktarırken neler yaptırdığını şöyle dile getirmiştir;

“Sınıfta seçim uygulaması yaparak, TBMM’deki işleyişin küçük bir uygulamasını yaparak, antidemokratik uygulamaların zararlarını anlatarak. Eee tabi bunları gerçekleştirirken de öğrencilerime demokrasinin önemine dair bilgiler de aktarıyorum. Bazen de düşüncelerini almak adına soru sorup düşüncelerini istiyorum sonra konu ile ilgili fikirlerini alıyorum.”

E2’de benzer şekilde seçimler yaptırdığını şu ifadelerle dile getirmiştir;

“Uygulama yaptırarak aktarmaya çalışıyorum. Başkanlık seçimi yaptırıyorum ve bir konu ile ilgili düşüncelerini alarak onlara demokrasi kültürünü aşlamaya çalışıyorum.”

Bu konuda E4’ün ifadeleri şöyledir;

“Sene başında yaptığımız okul temsilcisi, sınıf temsilcisi ve başkanlığı seçimlerini gerçekten kendi seçimleriyle şekillendiğini görmeleri faydalı oluyor. Bunu örnek göstererek ülkemize uyarlanmış bir ülkede demokrasinin nasıl işlerlik kazandığını göstererek.”

K4, örnekler ve bazı telkinlerde bulunmanın yanı sıra öğrencilerine bazı olayları dramalaştırarak aktardığını şöyle anlatmıştır;

“Sınıf uygulamalarından örnekler vererek. Başkan seçimi, arkadaşının fikirlerine saygı duymaları gerektiğini aktarıyorum. Demokrasinin daha küçük yaşlarda aile ve ev

ortamında verilip verilmediğini sorguladıktan sonra ona göre bir yaklaşım izliyorum. Bazı olayları dramalaştırıp sınıf ortamında demokratik çözüm önerileri buldurmaya çalışıyorum.”

K5; *“Dersimde sorumluluklarının, ödevlerini yapmaları gerektiğini, herkesin hakkına saygı göstermeleri gerektiğini anlatıyorum. Daha çok somut yaşantılarla öğrenciye vermeye çalışıyorum. Yapılan öğrenci temsilciliği seçimi, sınıf başkanı seçimi ve seçim provaları ile daha somut fakat yaşamın her alanında da bu bilince sahip olması için de elimizden geleni yapıyoruz.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K1, kitapta verilen sıradan farklı olarak demokrasi kültürünü şu şekilde aktardığını söylemiştir;

“Kitaplarımızda bu konu sınıf başkanlığı örnek verilerek başlar. Ben ise arkadaşının sözünü kesmeme, dinleme, fikirlere saygılı olma, kantinde sıra olma, görevlerinin farkında olma, haklarını bilme, uygulama gibi hayattan örnek vererek anlatmaya başlarım. Egemenlik ve bağımsızlık arasındaki farkı anlatarak millet, temsil kelimeleri üzerinde durarak sonra kavramlara geçerim. Cumhuriyetin demokrasi ile anlam kazandığına örnekler veririm.”

Katılımcılardan K2 demokrasi kültürünü aktarırken sunuş yöntemi, beyin fırtınası gibi kullandığı yöntem tekniklere değinmiştir. İfadeleri şu şekildedir;

“Cumhuriyetin ilanı, siyasi partilerin kuruluşu ve kadın-erkek eşitliği sağlanarak kadınların da siyasete katıldığını anlatarak. Öncelikle Sunuş yöntemiyle Demokrasi kavramının ne olduğunu anlatıyorum, içinde barındırdığı kelimeleri anlatıyorum. Konunun daha iyi anlaşılması noktasında materyallerle oy vermelerini istiyorum bunu yaparken gizli oy, açık sayım ilkelerine dikkat ediliyoruz. Demokrasi kavramıyla ilgili beyin fırtınası yapıyoruz çok değişik orijinal fikirler çıkabiliyor.”

E1, sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerle demokrasiye dair bir kültür oluşturmaya çalıştığını şöyle ifade etmiştir;

“Sınıf içi ve dışı etkinliklerde alacağım kararlarda öğrencilerinde aktif katılmasını sağlayarak ve saygı, sevgi, hoşgörü çerçevesinde aktarmaya çalışıyorum.”

E5 ise kavramlar üzerinden demokrasi kültürünü oluşturmaya çalıştığını yaptığımız görüşmede şöyle ifade etmiştir;

“Daha çok bazı kavramlar üzerinden aktarmaya çalışıyorum. Katılım, eşitlik, hoşgörü, empati, saygı, çoğulculuk, seçim vb. kavramlar.”

Katılımcıların çoğunluğu demokrasiye dair özellikleri öğrencilerine aktarırken örnekler ve sınıf başkanlığı seçimi ile sınırlı tuttukları görülmüştür. Farklı etkinlikleri gerçekleştiren katılımcıların ise azınlıkta kaldığı görülmektedir.

4.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlığın Protesto ve Sosyal Değişim Boyutu İle İlgili Görüşleri

Sendikalara üyeliğin bireylere olan katkısına ilişkin soruya verilen katılımcı yanıtlarına ilişkin sonuçların betimsel analizi tablo 10’da yer almaktadır. Analizler sonucunda katılımcıların ifadelerine yer verilmiştir.

Tablo 4.10. Sendikalara Üye Olmanın Vatandaşlara Katkı Sağlama Durumu

Kategoriler	f	Katılımcılar
Sendikaların işlevi yetersiz	1	K1
Fikir birliği sağlar	2	K4, E2
Sorunların çözümünde, hak arama yardımcı olur	5	K2, K3, K5, E3, E4
Kendimizi güvende hissettirirler	2	E1, E5

Sendikalara üye olunmasını katılımcı K1 üye olduğunu fakat sendikaların yetersiz işlev üstlendiğini belirtmiştir. Diğer katılımcılar ise sendikalara üye olmanın faydalı olacağını ifade etmişlerdir. K1 düşüncesini şöyle ifade etmiştir;

“Bende sendikaya üyeyim. Fakat sendikaların genel amacı yardımcı olma ve savunma, hakları koruma üzerinedir. Yavaş yavaş fikrim değişiyor sendikaları yetersiz buluyorum.”

K4, sendikalara üye olmanın fikir birliği sağlaması açısından önemli bulduğunu şöyle ifade etmiştir;

“Sorunların dile getirilmesinde birlik sağlanması. Birlikte hareket etme kültürünün oluşması açısından önemli buluyorum. Kişiler sesini duyurup isteklerini dile getirerek geniş bir kamuoyu oluşturuluyor.”

E2’de kişilerin düşüncelerini ifade etmeleri, ortak karar almaları açısından önem arz ettiğini şu şekilde ifade etmiştir;

“Toplumsal katılım ve düşüncelerini ifade etmek bakımından önemli. Bilinçli seçmenler olmalarında, farklı düşünceleri takip edebilmelerini, uzlaşarak karar alabilmelerini etkiler.”

K2 mesleki anlamda yaşayacakları sorunlara çözüm bulma açısından sendikaları şöyle değerlendirmiştir; *“...Üyelerinin karşılaştığı olumsuz durumlara çözüm aradıkları için pozitif yönde katkı sağlarlar.”*

K3’de K2’ye benzer şekilde ifadelerini şöyle dile getirmiştir; *“Herhangi bir sorunla karşılaştığımızda sendikalar bize destek olur. Bu açıdan baktığımız zaman sıkıntı yaşadığımız zamanda en azından bilgi almamıza dahi yardım etmektedirler.”*

K5 sendikaların önemini şöyle açıklamaktadır;

“Demokrasi kültürünün bir parçası olduğunu düşünüyorum. Bizlerin haklarını savunduğu ve sürdürülebilirlik noktasında önemli olduklarını söyleyebilirim.”

E3 herhangi bir sorun neticesinde sendikalardan faydalanabileceklerinden bahsetmiştir. E3 bu durumu şöyle açıklamıştır;

“Özlük haklarıyla ilgili farkındalıklarının artırılarak yaşanabilecek sıkıntılarda hak arama konusunda daha etkin olacaklarını düşünüyorum.”

Benzer şekilde E4 şu ifadelerle yer vermiştir;

“Sendikalara üye olmak çalışanların kendilerini güvende hissetmelerini sağlıyor. Herhangi bir olumsuz durumda sendikaların desteğini almak gibi bir faydası olur.”

E5 ve E1 gruba dahil olmanın kişilerin kendini güvende hissetmesini sağladığını söylemişlerdir. E5 sendikaların bireylere olan katkısını şöyle anlatmaktadır;

“Çoğulculuk anlayışının bireylerde oluşması anlamında katkı sağlar diye düşünüyorum. Ayrıca bireye farklı bir bakış açısının yanında kendilerini güvende hissedebileceği düşüncesi oluşur.”

E1 ise sendikaların gruba dahil olma ilişkisini şu ifadelerle aktarmıştır;

“Sanırım insanlar kendilerini bir gruba dahil hissettiklerinde özgüvenleri daha da artıyor...”

Katılımcıların ifadelerine göre sendikalar insanlara güven duygusu, sorunlarını çözmeye destek olan bir el, düşünceler açısından birliktelik sağlayan kurumlardır. Bu açıdan kişilere fayda sağladıkları için sendikaların işlevlerini olumlu değerlendirmişlerdir.

Katılımcılar meslekleriyle ilgili olarak sendikalara üye olma konusunda ifadelerde bulunmuşlardır ve verdikleri ifadeler sonucunda betimsel analizler tablo 11’de yer almıştır.

Tablo 4.11. Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Herhangi Bir Sendikaya Üyelik

Kategoriler	f	Katılımcılar
Öğretmenler meslekle ilgili sendikalara üye olmamalı	5	K1, K4, E2, E3, E4
Öğretmenler meslekle ilgili sendikalara üye olmalı	5	K2, K3, K5, E1, E5

Araştırmaya katılan katılımcılardan K1, K4, E2, E3 ve E4 meslekle ilgili olarak sendikalara üye olunmasını doğru bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Her biri bunun nedenini farklı şekilde açıklamıştır. Bu durum ile ilgili K1 idarecilerin sendikalara göre öğretmenlere muamele ettiklerini şöyle dile getirmiştir;

“Olumlu düşünmüyorum. Sendikalara göre idareciler size tavır alabiliyor artık. Önceden öyle değildi.”

K4 ise sendikaların siyasi amaçlı olduklarını şu şekilde anlatmıştır;

“Düşünmüyorum. Sendikacılığın mesleğimle ilgili boyutunda sorunların çözümünden çok siyasi vesayet altında olduklarını düşünüyorum.”

E2; *“Şu an maalesef gerçek anlamda sendikacılık yapılmıyor. Bu nedenle olsa da olur olmasa da.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E3, sendikaya üye olmama sebebini şöyle açıklamıştır;

“Eğitim camiasındaki sendikaların samimiyetine pek inanmadığım için herhangi birine üyeliğim bulunmuyor.”

Benzer şekilde E4 ise herhangi bir problem durumunda katkı sağladığını fakat şu an sendikaların siyasi amaçlı olduklarını şu şekilde detaylandırmıştır;

“Mesleğim ile ilgili sendikal faaliyetler diğer mesleklerde olduğu gibi ideolojilerden beslenen örgütlerdir. Herhangi bir problem durumunda destek

alabileceğimiz örgütlerdir. Ancak günümüzde siyasi partilere üye olmak yasak olduğundan sendikalar siyasi partilerin yasal kuruluşları haline gelmiştir ve bu bilinçle üyelik yapılır.”

Katılımcılardan K2, K3, K5, E1 ve E5 sendikalara üye olmanın mesleklerine olan katkısından bahsetmişlerdir. K2, K3, K5 ve E5 sendikaların meslekle ilgili faydası olarak düşüncelerin yansıtması ve demokrasi bazında ele almışlardır. E1 ise kendisinin de bir sendikaya üye olduğunu fakat sendikaların amacından sapmaması ve siyasi içerik barındırmaması gerektiğini şu sözlerle anlatmıştır;

“Şu an bir sendikaya üyeyim. Bence insanlar kendi görüşlerine uygun olan bir sendikaya üye olmalıdır. Çünkü bu sendikalar memurun, işçinin hakkını korumaktadır. Bir sendikanın üye sayısı ne kadar fazla ise o derece etkilidir. Bir de sendikaların siyasi partilerle ilişkisi olmamalıdır. Sendikalar siyasi partilerin propagandasını yapan kurumlar haline gelmemelidir. Bu durum söz konusu olduğunda sendikalar amacından sapmış oluyor, insanlar da sendikalardan uzak durmaya çalışıyor.”

K2 yönelttiğimiz soruyla ilgili şöyle düşüncelerini aktarmıştır;

“Örgütlü olmak güzel şey. Mesleğimizle ilgili sendikalar bizlere fikirlerimizi ve haklarımızı savunma açısından katkı sağlamaktadır. Düşününce aslında çok gerekli ama baktığımız zaman bazı olumsuzluklar olabiliyor. Yani yeterince işlevini yerine getiremeyebiliyorlar. Ama yine de öğretmenlerin bir sendikaya dahil olması gerektiğini düşünüyorum.”

K3; *“Sendikalar mesleki görüşlerimizi yansıtmaları açısından önemlidir.”* şeklinde fikirlerini açıklamaktadır.

K5; *“Demokrasi açısından, sorunların çözülmesi açısından iyi olduklarını düşünüyorum. Özellikle biz öğretmenler açısından zaman zaman farklı konularda destek sağlamak adına sendikalarla işbirliği halinde olabiliyoruz.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E5 ; *“...Sendikalar demokratik toplumların olmazsa olmazıdır.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Katılımcıların bazıları bir önceki soruda sendikaların işlevini olumlu değerlendirirken öğretmenlik mesleği ile ilgili sendikaların işlevini yerine getirmediğini, katkılarının olmadığını, siyasi odaklı olduklarını ve samimi olmadıklarını ifade

etmişlerdir. Katılımcılardan bazıları ise genel olarak sendikalara üye olmaya olumlu baktıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan katılımcılardan elde edilen verilere göre herhangi bir durumla ilgili olarak protesto faaliyetlerinin yapılmasını çeşitli şekillerde ifade etmişlerdir. Katılımcıların verdikleri cevapların çerçevesinde betimsel analiz sonuçları tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 4.12. Herhangi Bir Durum İle İlgili Protesto Faaliyetlerine İlişkin İfadeler

Kategoriler	f	Katılımcılar
Olumsuz davranışları barındıramamalı	6	K1, K3, K5, E1, E3 ve E4
Demokrasinin gereğidir	2	K2, E2
Geniş kitlelere ulaşmayı sağlar	1	K4
Yönetimi karar alma konusunda etkiler	2	E1, E5

Herhangi bir durum ile ilgili protesto faaliyetini tüm katılımcılar olumlu ve faydalı bulmuşlardır. Bu duruma ilişkin bazı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir;

K1; “*İnsanların protestolarına hakaret, şiddet karıştırılmadığı sürece sorun yok bence.*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K2; “*Protesto faaliyetlerinin demokrasinin bir gereği olduğunu düşünüyorum. Aynı zamanda bu faaliyetler toplumsal eksikliğin yaşandığı bazı konularda kontrol mekanizması görevi taşıyorlar.*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K3; “*Protesto faaliyetleri alınmış olan kararları değiştirmede etkili olabiliyor. Kaos ortaya çıkarmadığı sürece uygulanmasında sakınca görmüyorum.*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K4; “*Günümüzde gösteri hareketlerinden çok, sosyal medyanın daha etkili olduğunu düşünüyorum. Bu tür faaliyetlerin geniş kitlelere ulaşabilmek amacıyla olması gerektiğini düşünüyorum.*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E1; “*Protesto faaliyetlerini amacından sapmadığı sürece olumlu buluyorum. Protesto faaliyetleri yönetimin karar alma sürecini etkilemektedir. Halk olarak bu faaliyetlerde bulunmazsak yöneticilere sesimizi duyuramayız. Örneğin öğretmen atamaları konusunda*

yapılan bir protesto faaliyeti sonucunda atama sayısı artabilmektedir.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E2; “...Özellikle demokrasi adına olumlu faaliyetlerdendir.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E3; “Kişisel reklamlardan uzak ve amaca hizmet edeceğini düşündüğüm faaliyetlerin yapılmasında yarar görüyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E4; “Gerçekten amacına uygunsuz yapılabılır ancak ülkemizde bu faaliyetler yapılırken zor durumda bırakılan insanlar olduğunda yapılmamalıdır.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E5; “Anayasamızda da belirtildiği üzere herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Böylece devlete de sesimizi duyurmuş oluruz.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Katılımcılar protesto faaliyetlerini olumsuz öğeler barındırmadığı sürece özellikle insanların seslerini duyurmada önemli faaliyet olarak değerlendirmişlerdir.

Bir durumu bilinçli bir şekilde protesto etmenin sosyal yaşamdaki etkilerini öğrencilere nasıl aktardıklarına yönelik sorduğumuz soru kapsamında katılımcıların vermiş olduğu cevaplar çerçevesinde betimsel sonuçlar tablo 13’de yer almaktadır.

Tablo 4.13. Bir Durumu Bilinçli Bir Şekilde Protesto Etmenin Sosyal Yaşamdaki Etkilerini Öğrencilerine Aktarma Şekli

Kategoriler	f	Katılımcılar
Medyadaki olumsuz örneklerden ötürü aktarmada güçlük	1	K1
Örnekler vererek	5	K2, K3, E2, E3, E4
Örnek olaylar üzerinden	4	K4, K5, E1, E5

Katılımcı K1 bilinçli şekilde yapılan protesto faaliyetlerini öğrencilerine aktarırken zorlandığını bunun sebebinin ise sosyal medyadaki olumsuz örnekleri olduğunu şu şekilde söylemiştir;

“Zorlanıyorum. Medyada örnekleri çok fazla genelde de olumsuz örnekler akılda çok kaldığı için düşünce ve ifade özgürlüğünün anayasamızda güvence altına alındığına inandırmaya çalışıyorum.”

K2, K3, E2, E3 ve E4 örnekler vererek aktardıklarını ifade etmişlerdir. K2 şu ifadeleri kullanmıştır;

“Milli Mücadele döneminde yapılan protesto ve mitinglerin Kurtuluş Savaşı’ni başarıyla götürmesinden örnekler vererek.”

K3; *“Protestoların neleri değiştirdiğini, kararlarını nasıl etkilediğini anlatarak, örnekleri göstererek aktarırım.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E2; *“Doğru bir şekilde bu tip eylemlerin vatandaşlık hakkı olduğunu belirtiyoruz. Örnekler üzerinden yola çıkarak da pekiştiriyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. E3 bilinçli öğrenciler yetiştirmekten bahsederek şunları anlatmıştır;

“Bunun bilincine varan öğrencilerin sosyal yaşamda kendileri ve toplum ile alakalı bir durumda daha zihni açık ve bilinçli bir şekilde faaliyette bulunacaklarına inanıyorum. Bu yüzden örneklerle onları bilinçlendirmeye çalışıyorum.”

E4 ülkemizden ve dünyadan verdiği örneklerle bu durumu öğrencilere aktardığını ifade etmiştir;

“Dünyadaki ve ülkemizdeki örneklerden yola çıkarak anlatıyorum. Öncelikle olumsuz durum örneklerini veriyorum ülkemizden ve dünyadan neleri kaybettirdiklerini görmeleri için sonra bilinçli bir şekilde yaparsak nelerle karşılaşacağımızı gösteriyorum.”

K4; *“Sınıf uygulamalarından örnekler vererek. Başkan seçimi, arkadaşının fikirlerine saygı duymaları gerektiğini aktarıyorum. Demokrasinin daha küçük yaşlarda aile ve ev ortamında verilip verilmediğini sorguladıktan sonra ona göre bir yaklaşım izliyorum. Bazı olayları dramalaştırıp sınıf ortamında demokratik çözüm önerileri buldurmaya çalışıyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K5, kazanımlar çerçevesinde ve örnek olaylar yoluyla aktarım yaptığını şu şekilde ele almıştır;

“Yasalar çerçevesinde haklarını aramaları gerektiğini aktarıyoruz. Bu konuda ünite bazında öğrencilerimize kazanımlar çerçevesinde vermeye çalışıyorum. Temsili örneklem durumuyla da somut yaşantıları sınıf ortamına taşıyoruz ve sonuçlarını yaşayarak görüyoruz.”

E1; “Saygı, sevgi, hoşgörüyle bir durumu protesto ettiklerinde seslerini gerekli makamlara ulaşacağını anlatıyorum. Örnek olaylar anlatarak pekiştiriyorum.” fikirlerini şöyle ifade etmiştir.

E5; “Hak ve sorumluluk kavramlarının önce öğrencinin zihninde canlanması ve bunu içselleştirmeleri gerekir. Asıl amaç bu olmalı. Bunun için örnek olaylar üzerinde tartışma ortamı yaratıyorum. Gerisi onların kendi deneyimleriyle kendiliğinden oluşacaktır.” şeklindeki ifadelerinden yola çıkarak öğrencilerin yaşayarak öğrenmeleri gereken durumların olduğunu söyleyebiliriz.

Katılımcılar protesto faaliyetlerini öğrencilerine aktarırken daha çok örnekler ve örnek olaylar üzerinden aktarım yaptıklarını söylemişlerdir. Öğrencinin bizzat yaşayarak öğreneceği faaliyetlere pek fazla yer vermedikleri söylenebilir.

İnsan hakları ile ilgili herhangi bir derneğe üyeliğe ilişkin olarak katılımcıların ifadeleri çerçevesinde betimsel sonuçlar tablo 14’te yer almaktadır. Sonuçlarla ilgili olarak katılımcıların ifadelerine yer verilmiştir.

Tablo 4.14. İnsan Hakları İle İlgili Herhangi Bir Dernek Üyeliğine İlişkin İfadeler

Kategoriler	f	Katılımcılar
Kamuoyu ve farkındalık oluşturur	3	K1, K4, E2
Demokrasiye katkı sağlar	2	K2, K5
Yaşam tarzına uygun olarak bireysel katkı sağlar	3	K3, E1, E3
Kanunlara uygun olmalı	2	E4, E5

Araştırmaya katılan katılımcılar insan hakları ile ilgili olan derneklerin önemini farklı bakış açılarıyla görüşme esnasında yorumlamışlardır. K1, sivil toplum kuruluşlarının kamuoyu oluşturmada ki öneminden ve bu durumu öğrencilerine aktarmasından bahsederek düşüncelerini şöyle ifade etmiştir;

“Sivil toplum kuruluşlarının etkilerini kamuoyunun oluşumundaki rolünü anlatmaya çalışıyorum öğrencilerime. Etkin ve insan haklarının gelişiminin tarihsel sürecini anlattığımızda hakların zor kazanıldığını hala da çabaların devam ettiğini anlıyorlar. İnsan haklarına yönelik olan derneklerin önemini öğrencilerime de aktarmaya çalışıyorum.”

K2 ve K5 ise insan haklarına yönelik derneklere üye olunmasının demokrasinin bir parçası olduğunu ifade etmişlerdir. K2 diğer insanların haklarını da koruma açısından konuyu ele alarak şu şekilde anlatmıştır;

“Demokrasinin gereği olduğunu düşünüyorum. Üye olunması gerektiğini düşünüyorum. Demokrasinin gereklerinden birisi de kendi haklarımızı korkun başkalarının hakkına zarar vermeden muhtaç olan insanların da haklarına sahip çıkmaktır. Bu sebepten ötürü insan hakları gibi hassas konular adına derneklerin çoğaltılması taraftarıyım.”

K5 ise bu üyeliğin demokrasinin bir gereği olduğu fakat kanunlara uygun olmasını şöyle ifade etmektedir;

“Herhangi bir derneğe üyelik bence demokrasinin bir parçasıdır, yasalar çerçevesinde olması koşuluyla tabii ki. Eğer kanunlara uygun değilse o dernek hiçbir katkıda bulunamaz. Kanunlara uygun, herkesi kapsayan derneklere özellikle insan hakları ihlalinin olduğu günümüz çağında ihtiyaç daha çok artmaktadır. Ne yazık ki istenilen başarı elde edilemiyor.”

Katılımcılardan K4 ve E2 farkındalık oluşturması açısından insan haklarına yönelik derneklere üye olunmasının öneminden bahsetmişlerdir. K4 bu konuyla ilgili aşağıdaki ifadeleri söylemiştir;

“Önemli buluyorum. Toplumda farkındalık ve bilinç oluşturmada etkili olduklarını düşünüyorum. Milleti, kültürü ne olursa olsun her bireyin toplumsal ve evrensel sorunlara ilişkin bilgilendirilmesi gerekir ancak o zaman bu dünya yaşanılabilir hale gelecektir.”

E2; *“...insanlara farkındalık katar. Her kurum gibi insan hakları ile ilgili derneklerin de işleyişinde sıkıntı olmadığı sürece kişilerin de desteğiyle faydalı olacaktır.”* diyerek düşüncelerini ifade etmiştir.

K3, derneklere üye olunarak topluma katkılardan şu şekilde bahsetmiştir;

“Herhangi bir derneğe üye olursak küçük de olsa bir katkı sağlamış oluruz. Bireyler kendi düşüncesine kendi hayat tarzına uygun derneğe üye olabilirler ve aktif rol oynayabilirler.”

E3 de benzer ifadelerde bulunarak “...amacından sapan her şey gibi derneklerde hiç kimseye katkı sağlayamaz.” diyerek derneklerin önemine vurgu yapmıştır.

E1 ise bu konuyla ilgili faaliyetlere katılmak için yeterince zaman bulamamaktan yakınarak düşüncelerini şöyle anlatmıştır;

“İnsan hakları ile ilgili herhangi bir derneğe üye değilim. Ancak üye olunması gerektiği kanaatindeyim. Sanırım iş yoğunluğundan bu tür faaliyetlere zaman ayıramıyorum. Bizlere verilen imkanların artması dahilinde kendimi evrensel çalışmalar arasında bulmak isterim. Bireysel anlamda da katkı sağlamanın önemli olduğunu düşünüyorum.”

Katılımcı E4 öğrencilerin dahi bu tarz derneklere üye olması gerektiğini ifade ederek düşüncesini aşağıdaki şekilde açıklamıştır;

“İnsan haklarına yönelik derneklere üye olmak hem bireyler hem de toplum için önemlidir. Çünkü birlik ve beraberlik içerisinde evrensel anlamda insanların problemleriyle yakından ilgilenip çözüm bulmamızı sağlarlar. Bence ortaokul seviyesine gelmiş her öğrenci bir dernek, vakıf ya da STK'ya üye olmalı ama sadece kağıt üstünde değil anacını misyonunu bilerek, kanunlara uygun olarak ve aktif olarak görev alarak.”

E5; “Bireyler kendi hür iradeleriyle kanunların kendilerine verdiği hak ile herhangi bir derneğe üye olabilmelidirler.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Genel olarak katılımcılar insan hakları gibi hassas bir konu üzerine kurulan derneklerin kanunlara ve amacına uygun yapılarak kamuoyu oluşturarak demokrasiye ve kişilere fayda sağladıkları görüşündedirler.

İnsan haklarına dair farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmaları katılımcıların verdikleri cevaplara yönelik analiz ederek bu çerçevede betimsel sonuçlarına tablo 15’de yer verilmiştir.

Tablo 4.15. İnsan Haklarına Dair Farkındalık Oluşturmaya Yönelik Çalışmaların Değerlendirilmesi

Kategoriler	f	Katılımcılar
Çalışmalar yetersiz	4	K1, K5, E1, E5
Çalışmalar yeterli	6	K2, K3, K4, E2, E3, E4

İnsan haklarına yönelik farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmaları katılımcılardan K1, K5, E1 ve E5 yetersiz bulmaktadırlar. K1 bu konuyla ilgili şöyle söylemiştir;

“Ülkemiz başta olmak üzere tüm dünyada yapılan çalışmaları yetersiz buluyorum. İnsan hakları gibi önemli bir konu üzerinde bile yapılanlar hak ihlallerine engel olamıyor. Ben dersimde bu konuya insan yaratılmışların en üstünüdür diyerek ve haklar konusunda veda hutbesinden örnek vererek başladım. Sonra Magna Carta’dan bahsederim. 21. Yüzyılda hala insan haklarına dair bir arpa boyu yol olmadığını uygulamada da sorunların hala var olduğunu anlatırım öğrencilerime.”

K5; *“Bence kat edilmesi gereken daha çok yolumuz var. Henüz istenilen düzeyde olduğunu düşünmüyorum.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E5; *“Bence bu durum toplumda farkındalığın yeteri kadar gelişmediğini gösterir...”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E1 de düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır;

“Son yıllarda insan haklarına dair farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmalar oldukça artmış durumda. Ancak ya yeteri düzeyde değil ya da insanoğlu birbirine karşı daha saygısız daha tahammülsüz hale gelmektedir. Bu konuyla ilgili bir yandan farkındalık çalışmaları artarken bir yandan da şiddet, tecavüz, taciz vakaları da artmaktadır.”

Katılımcılardan K2, K4, E3 ve E4 insan haklarına dair farkındalık oluşturma çabalarının son yıllarda sosyal medya aracılığıyla yapıldığına değinmişlerdir. K2 bu durumu Sosyal Bilgiler dersiyle de ilişkilendirerek şöyle aktarmıştır;

“Özellikle sosyal medyanın etkisi çok büyük. Aslında bakarsanız sosyal medyanın olumlu yönlerinden birisi bu tarz farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmaları geniş çerçeveye yayabilmesidir. Bu kapsamda bilinçli bireyler sosyal medyadan faydalanarak hem dünyadaki gelişmeleri takip eder hem de insanlığa katkı sağlayacak çalışmalar da

bulunur. Sosyal Bilgiler dersinde de biz öğretmenler gerek sosyal medya gerekse çeşitli şekillerde elde ettiğimiz bilgileri öğrencilerimize etkili şekilde aktarmalıyız. Böylece yeni nesil daha duyarlı hale gelecektir.”

K4; “Sosyal medyanın bu konuda katkısının çok olduğunu düşünüyorum. Yapılan çalışmalar güzel, bu tür çalışmaların sayısı arttırılmalıdır.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E3 ise bu konuyla ilgili şöyle açıklama yapmıştır;

“Sosyal medyanın yardımıyla fazlaca bir karşılığını olduğunu ve etki yarattığını düşünüyorum. Bence öğrencilerimize de sosyal medyayı etkili kullanma seminerleri vererek onların insan hakları, çevreyi, hayvanları koruma gibi hassa konulara duyarlı olmalarını sağlamalıyız. Dünyada yapılan farkındalık çalışmaları sosyal medyanın da ötesine gidip daha etkili hale gelmelidir.”

E4; “Bu sadece sosyal mecralarda sınırlı kalmakta. Gerçek hayat yansımalarını görsek de yeterli değil.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K3; “Olumlu yönde ilerlemeler var. En azından insanlar hangi haklara sahip olduklarını anlayabiliyorlar.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E2; “İnsanların duyarlılığı artıyor. Her ne kadar çok fazla bilgin olmasa da bildiğim kadarıyla katkı sağladıklarını söyleyebilirim.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Bir yasayı veya durumu protesto etmek için imza kampanyası düzenlenmesini nasıl değerlendirdiklerine yönelik tüm katılımcılar doğru yapıldığı sürece yerinde bulmuşlardır.

K1; “Herhangi bir zararının olduğunu düşünmüyorum. Aksine toplumun sesi devlete kolayca ulaşır böylece istenilen durumlar devlet tarafından yerine getirilir.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Bu konuyla ilgili olarak K2, demokrasi adına yapılan imza çalışmalarını şu şekilde değerlendirmiştir;

“İnsanların seslerini duyurmaya çalışmaları açısından önemli bence. Tabi ki bu durumu yerine getirirken de kuralları çiğnemededen başkalarına zarar verecek ithamlarda bulunmamak gerekir. Sonuçta halkın istemediği durumlara karşı çıkması kadar doğal bir şey yok. Demokrasi adına yapılmış bu çalışmaları uygun buluyorum.”

Katılımcılardan K3 diğer katılımcılardan farklı olarak imza kampanyalarını sadece siyasi anlamda değil istismarlara yönelik de yapılması gerektiğini vurgulamıştır. İfadeleri ise aşağıdaki şekildedir;

“İmza kampanyaların olması gerektirdiği düşünüyorum özellikle herhangi bir istismarlara karşı ortak kampanyaların yürütülmesi gerekiyor. Sonuçların tamamen veya kısmen değiştirilmesinde büyük katkılar sağlayabilir.”

K4, bu konuyu toplumsal birlik oluşturması açısından ele alarak kendini şöyle ifade etmiştir;

“Demokratik hakların kullanımında vatandaşın bilinç kazanmasında ilk adım olarak görüyorum. Düşüncelerinde yalnız olmadığını ve toplumsal birlik bilinci kazandırdığı için önemli. Bir durum karşısında herkes ortak düşünmek zorunda değildir. Protesto amaçlı imza kampanyası düzenlenebilir.”

K5; *“Yasal olması durumunda sıkıntı yok. Çünkü bazen bu tarz kampanyalarda yapılan imzaların altına yasa dışı faaliyet yürütenlerin imzası da atılıyor. Böylece iyi niyetlerle imza atanlar da zan altında kalmaktadır.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E4, imza kampanyalarının gerçekten ihtiyaçtan ötürü meydana gelip gelmediğine dair amaç belirlenmesi gerektiğine şu şekilde dikkat çekmiştir;

“Gerçekten bu yasa insanları zor durumda bırakıyorsa ve toplumun bir kesimini rahatsız ediyorsa yapılabilir ancak bunu yaparken de gerçekten ihtiyaç mı yoksa birilerini harekete geçirmek mi amaç bu belirlenmeli. Çünkü toplumsal huzur ön planda olmalı öyle değil mi?”

E1 bu faaliyetin demokrasi ile olan ilişkisini ele alarak yönetime sesimizi duyurabilmek adına imza kampanyalarının düzenlenmesi hakkında düşüncelerini şöyle açıklamıştır;

“Bu durumu da siyasilere sesimizi ulaştırmak adına olumlu buluyorum. Bilinçli şekilde yapılan kampanyalar ses getireceği için toplumsal anlamda fayda sağlayacaktır. Bu durum kamuoyu oluşturacağı için siyasi partilerin karar alma sürecini de etkiler. Dolayısıyla bana göre demokrasi adına var olması gereken şeyler arasında yer almaktadır.”

E2’de E1 gibi devletin çalışmalarında bireylerin yer alması gerektiğini şu şekilde ele almıştır;

“Doğru bir eylem. Protesto amacıyla yapılan kampanyalar çoğunluk oluşturulunca devletin de kendi yaptığı faaliyetleri de gözden geçirmesi adına önemli olacaktır. Bir şekilde bizler devletin çalışmalarına müdahale etmeliyiz tabi iyi anlamda. Daha doğrusu düzeni bozmadan yapılmalıdır.”

E3; *“Katılımı somutlaştırması bakımından anlamlı. Çünkü insanların hepsi siyasete katılamaz ama bu şekildeki kampanyalar ile sesini duyurarak siyasete etki edebileceği için uygun olacaktır.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E5; *“Kanunen bir sakıncası yok ise ve bu bir hak olarak kanunda yer alıyor ise olabilir. Son yıllarda da bu tarz imza kampanyaları arttığı için siyasi faaliyetleri etkilemek adına doğru bir girişim olacaktır.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Katılımcılardan bazıları insan haklarına dair farkındalık oluşturma çalışmalarını yetersiz olarak değerlendirmişler. Ülkemiz bu açıdan bir ilerleme gösteremediğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu ise farkındalık çalışmalarının özellikle sosyal medya aracılığıyla olumlu ilerlemeler sağladığını belirtmişlerdir.

Çevreyi koruma ile ilgili herhangi bir sivil toplum örgütlerinin yeteri kadar farkındalık oluşturup oluşturmadığına yönelik olarak katılımcıların soruya verdiği cevapları analiz edilerek betimsel sonuçlarına tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 4.16. Çevreyi Koruma İle İlgili Sivil Toplum Örgütlerinin Farkındalık Düzeyi

Kategoriler	f	Katılımcılar
Sivil toplum örgütleri çevreyi koruma adına farkındalık oluşturmuyor	4	K1, K2, E2, E4
Sivil toplum örgütleri çevreyi koruma adına farkındalık oluşturmada yetersizdir	4	K3, K4, E3, E5
Sivil toplum örgütleri çevreyi koruma adına farkındalık oluşturuyor	2	K5, E1

Katılımcılardan K1, K2, E2 ve E4 çevreyi koruma adına sivil toplum kuruluşlarının yaptığı çalışmalarının farkındalık oluşturmadığını ifade etmişlerdir. K1 medyanın ve belediyelerin bu konuda yeteri kadar aktif olmadığını şöyle açıklamıştır;

“Hayır. Medyada özellikle televizyonda kamu spotlarının gündüz kuşaklarında olması gerektiğini düşünüyorum. Belediyelerin bu konuda yetersiz olması da bir sorun. Belediyeler ve sivil toplum kuruluşları birlikte hareket ederse daha etkili olabilir.”

K2, farkındalığın sivil toplum kuruluşlarından önce bireylerin davranışları ile elde edileceğine değinerek şunları söylemiştir;

“Düşünmüyorum. İnsanlar alışkanlıklarını değiştirmedikleri sürece çevre korunamayacaktır. Önce birey olarak davranışlarımızı değiştirmeliyiz. Özellikle aileden gelen yetişme tarzı ile de insanların duyarlılıklarının artması gerektiğini düşünüyorum. Çevremizdeki insanlara şöyle bir baktığımızda eğer iyi bir aileden iyi bir eğitimden geçmemişse yapılan her türlü çalışma işe yaramayacaktır. Zaten şu an yapılmakta olan çalışmalar da bence yeterli düzeyde değildir.”

E2, çevre ile ilgili STK'ların yeteri kadar etkili olmadığını şöyle ifade etmektedir; *“...Hala su kirliliği, ormanların yok edilmesi gibi olumsuzluklarla mücadele edilmekte. Fakat yeteri kadar bilinçli bireyler yetiştiremediğimiz için farkındalık oluşturulamadığını görmekteyiz.”*

E4 ise gelişmiş ülkelerin çevreyi korumaya yönelik çalışmalarda yetersiz kaldıklarına dikkat çekmiştir. E4'ün düşünceleri aşağıdaki şekildedir;

“Uluslararası düzeyde örnekleri var ancak bunlar belli ülkelerle sınırlı kalması inandırıcılığını yitiriyor. Gelişmekte ya da gelişmemiş ülkelerde bu farkındalık protestolarında da eylemleri görülürken gerçekten doğayı kirleten gelişmiş ülkelerde çok cüzi düzeyde kalması inandırıcılığını yitiriyor.”

Katılımcı K3, K4, E3 ve E5 yapılan çalışmalarını uygun bulduklarını fakat yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. E3 şekilde açıklama yapmıştır;

“Belki daha fazlası olabilir ama üniversitede etkinliklerine de katıldığım TEMA Vakfının çalışmaları özellikle önemli ve yerinde buluyorum. Bu çalışmalar sayesinde farkındalık oluşturulduğunu düşünüyorum.”

K3'de benzer ifadelerini aşağıdaki şekilde açıklamıştır;

“Biraz daha ilerleme kaydedilebilir. Çevko, Tema gibi sivil toplum örgütlerinin yeteri kadar farkındalık oluşturduğu düşünüyorum. Bu çalışmalar yetersiz fakat biz bireyler özellikle öğretmenler olarak yetiştireceğimiz nesillere bu bilinci kazandırmalıyız.”

K4; “Çevre konusu ülkemizde yeni yeni bilinç kazanmaya başladığımız bir alan. Bundan dolayı yeteri kadar bilinç kazandıramasa da etkili olduklarını söyleyebiliriz.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E5; “Bu konuda yeteri kadar çalışma kanaatimce var lakin farkındalık yaratma konusunda yetersiz. Daha etkili ve kapsayıcı çalışmaların yapılması gerekir. Çevreyi koruma bence çok önemli bir mevzu.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K5 ve E1 son zamanlarda yapılan çalışmalarını yerinde bulduklarını ifade etmişlerdir. E1 bu durumu şöyle açıklamıştır;

“Bu konuda Tema’nın çalışmalarını olumlu bulmaktayım. Tema sayesinde binlerce ağaç dikilmekte ve birçok vatandaşa çevre bilinci aşılanmaktadır. Öğrencilerimizi de biz öğretmenler Tema’dan örnekler vererek bilinçlendirmeye çalışıyoruz.”

K5 öğretmenlerin konu ile ilgili katkıda bulunulmasını şöyle açıklamıştır;

“İnsanların bilinçlenmesinde rol oynadıklarını düşünüyorum. Evet, bu konuda ciddi anlamda çalışan dernekler de var. Bizler de öğrencilerimizi hem bu sivil toplum kuruluşlarına yönlendirerek hem de bilinçlendirerek katkıda bulunmalıyız.”

Katılımcılar genel olarak çevreyi korumaya yönelik olarak STK’ların işlevini yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir. Fakat gerek birey olarak gerekse Sosyal Bilgiler öğretmenleri sayesinde toplumun bilinçlenmesi gerektiği görüşündedirler.

Araştırmaya katılan katılımcılar herhangi bir organizasyona katılırken nelere dikkat ettiklerini açıklamışlardır. Bu çerçevede tablo 17’de sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.17. Çeşitli Organizasyonlara Katılırken Dikkat Edilenler

Kategoriler	f	Katılımcılar
Amacına uygun mu?	5	K1, K3, E2, E4, E5
Konusu ne ile ilgili?	2	K2, K4
Kanunlara uygun mu?	1	K5
Kendi görüş ve kültürlerimize uygun mu?	2	E1, E3
Dürüst ve samimi mi?	1	E3

Araştırmaya katılan katılımcılardan K1, K3, E2, E4 ve E5 katılacakları organizasyonların amaçlarına baktıklarını ifade etmişlerdir. K1, organizasyonlara fırsat bulamadığı için katılmadığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Katılmıyorum çünkü çok yoğunum. Fakat eğer katılacak olsaydım öncelikle amacına ve yaptığı çalışmaların içeriği benim için önemli olacaktır.”

K3 katılacağı organizasyon hakkında önceden bilgi edindiğini, ihtiyacına uygun olup olmadığını ifade ederek şu sözleriyle düşüncesini tamamlamıştır; *“...Disiplinli çalışılıp çalışılmadığına, amaca hizmet edip etmediğine, hedef kitlesine dikkat ederim.”*

E2; *“Kimlerin, hangi amaçla düzenlediğine bakarım. Onun dışında yasal çerçevede olmasına ve herhangi bir kuruma ve kişiye hizmet etmemesine bakarım.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E4; *“Gerçekten amacına hizmet ediyor mu, bu amaç doğrultusunda aktif şekilde çalışıyor mu bunlara bakarım.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E5; *“...Hedefleri ve yapılış şekli benim için önemlidir. Bu çerçevede organizasyon hakkında daha iyi fayda elde edebilirim.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Katılımcı K2 ve K4 katılacağı organizasyonların konusuna bakacağını ifade etmiştir.

K2; *“Organizasyonun konusu benim için öncelikli husustur. Konusu ne kadar dikkatimi çekerse o organizasyona katılmak benim için daha keyifli hale gelecektir.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. K4 ayrıca içeriğinin siyasi olup olmamasına da bakacağını şu şekilde ifade etmiştir;

“Gerçekten konu ile ilgili olup olmadıklarına ve siyasi bir amaç taşıyıp taşımadığına bakarım. Çünkü içeriğinde siyaset olunca o tür organizasyondan uzak dururum.”

Katılımcı K5 katılacağı organizasyonun faydalı ve yasallık durumuna bakacağını şöyle ifade etmiştir;

“Topluma yararlı, toplumu bilinçlendirecek organizasyonlar olmasını tercih ediyorum. Ayrıca yasal olması önceliğim.”

E3, organizasyondaki dürüstlük ve samimiyetine bakacağını şöyle ifade etmiştir;

“Dürüst, samimi olup olmadığına ve benim fikirlerime uygun mu diye bakarım. Samimi olmayan organizasyonların amacı da etkili olmayacaktır.”

E1 ise organizasyonun fikir yapısına ve kültürüne uygun olup olmadığına bakacağını şöyle açıklamıştır;

“Katılacağım organizasyonu benim fikir yapıma ve kültürüme uygun olmasına dikkat ederim. Bu kriterlere dikkat etmezsem sanırım katılacağım organizasyona kendimi hiçbir zaman ait hissetmem. Özellikle kültürümüzle örtüşmeyen batıyı baz alan organizasyonları doğru bulmuyorum.”

Katılımcılar özellikle amacına ve konusuna uygun yapılan organizasyonları tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler dersinde protesto, sendika, çevre örgütleri ve insan hakları örgütleri gibi kavramları aktarırken kullanılan etkinliklere ilişkin olarak katılımcıların vermiş olduğu ifadeler doğrultusunda betimsel sonuçlar tablo 18’de yer almıştır.

Tablo 4.18. Sosyal Bilgiler Dersinde Protesto, Sendika, Çevre Örgütleri Ve İnsan Hakları Örgütleri Gibi Kavramları Aktarırken Kullanılan Etkinlikler

Kategoriler	f	Katılımcılar
Akıllı tahta etkinlikleri, kamu spotları	1	K1
Örnekler, videolar, filmler	6	K1, K2, K3, K4, E1, E2
Görseller, pankart ve pano hazırlama	3	E1, E4, E5
Bilimsel araştırma yaptırarak	1	E3
Münazara, beyin fırtınası, örnek olay yöntemi, tartışma yöntemi	2	E2, E5

Sosyal bilgiler dersinde protesto, sendika, çevre örgütleri ve insan hakları örgütleri gibi kavramları öğrencilerine aktarırken K1, akıllı tahta etkinlikleri, kamu spotları, tanıtım filmlerinden faydalandığını şöyle açıklamıştır;

“Akıllı tahtadan etkinlik yapıyoruz. Çok da hoşlarına gidiyor. Ulusal ve uluslararası tüm sosyal deneylerini, kamu spotlarını, tanıtım filmlerini gösteriyorum.”

K2, bu konulardaki etkinliklerini ders kitabı örnekleri ile sınırlı tuttuğunu şöyle ifade etmiştir;

“Ders kitabı içeriğinde hangi örnekler varsa onları anlatıyorum. Farklı etkinlikler yaptırmıyorum.”

K3 örnekler ve videolardan faydalandığını şöyle belirtmiştir;

“Bu konularla ilgili bir kurum, örgüt kurulacaksa bir örnek yapmalarını istiyorum, kurumun ismi, çalışma faaliyetleri vb. İnsan haklarını anlatıyor daha sonra çocuklara uygun olabilecek video izletiyorum.”

Katılımcılardan E1’de faydalandığı etkinlikleri şöyle ifade etmiştir;

“Bu kavramları kullanırken önce anlatım yöntemini kullanıyorum. Bu kavramlarla ilgili videolar izletiyorum. Çeşitli görsellerden yararlanıyorum.”

Benzer şekilde K5’de görsel ve işitsel etkinlikler yaptırdığını farklı olarak ise beyin fırtınası, konu ile ilgili resim çizdirme ve drama etkinliği yaptırdığını şöyle açıklamıştır;

“Müfredata uygun bir şekilde çocukların görsel, işitsel olarak bu kavramlar aktarılmaya çalışıyorum. Drama etkinliğine de sıkça yer vermeye çalışıyorum. Bu konularda video izletip çıkarımda bulunmalarını isteyerek, bu konuyla ilgili bir beyin fırtınası yaparak, bu konuyla ilgili bir resim çizmelerini isteyerek.”

K4 konuyla ilgili olarak filmlerden yararlandığını, dilekçe ve imza etkinlikleri düzenlediğini şöyle anlatmıştır;

“İnsan hakları ile ilgili bir derneğin çalışmalarına katılma konuyla ilgili kısa film okumaları yaptırıyorum. Kendi okulları ile ilgili sorunlarında dilekçe gibi, imza gibi uygulamalar yaptırıyorum.”

E2 örnek, haber, anlatım yöntemi, tartışma etkinlikleri ve ev ödevleri ile konuyu desteklediğini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir;

“Örnek haberler üzerinden, örnek olaylar, kişiler üzerinden ve tartışma grupları oluşturarak gerçekleştiriyorum. Bunun yanı sıra ödev, anlatım ve uygulama yoluyla da etkinlikleri düzenlemiş oluyorum.”

Katılımcılardan E3, bu konularla ilgili olarak bilimsel araştırma basamaklarına uygun olarak öğrencilerine araştırma yaptırdığından şöyle bahsetmiştir;

“Kendilerine bir konu seçerek seslerini topluma nasıl duyurabilecekleri konusunda bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak bir çalışma yapmalarını isterim.”

E4, evrensel sorunlara ilişkin öğrencileri ile gerçekleştirdiği etkinlikleri şöyle ifade etmiştir;

“Özellikle çocuk hakları, çevre, su vb. sorunlara pankartlar, panolar video sunumlar gibi etkinlikler yaptırıyorum.”

E5, gerçekleştirdiği etkinlikleri şöyle ifade etmiştir;

“Daha çok münazara, beyin fırtınası ve örnek olay çalışmalarını uygulamaya çalışıyorum. Bu gibi konularda oldukça etkili oluyor.”

Katılımcılar genel olarak örnekler, görseller ve videolar üzerinden protesto, sendika, insan hakları ve çevre örgütlerinin işlevlerini aktardıklarını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ise öğrenciyi aktif kılacak münazara, tartışma, araştırma gibi faaliyetlere yer verdiklerini belirtmişlerdir.

4.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlığın Toplum Hayatı Boyutu İle İlgili Görüşleri

Konser, tiyatro, festival gibi kültürel faaliyetlerin düzenlenmesine ilişkin katılımcıların ifadeleri çerçevesinde betimsel sonuçlar tablo 19’da yer almaktadır.

Tablo 4.19. Konser, Tiyatro, Festival Gibi Kültürel Faaliyetlerin Düzenlenmesi

Kategoriler	f	Katılımcılar
İnsanları stresten uzaklaştırır	5	K3, E1, E3, E4, E5
Amacına uygun olunca fayda sağlarlar	1	E2
Kültürel seviyesini yükseltir	2	K2, K5
Birliktelik ve aidiyet duygusu kazandırır	1	K4

Katılımcılardan K3, E1, E3, E4 ve E5 bu tür faaliyetleri kişisel olarak bireylere iyi geleceği, stresten uzaklaştıracağı için önemli bulduklarını belirtmişlerdir. K3’ün ifadeleri şu şekildedir;

“Bu tür faaliyetler insanların sosyal yaşamda daha aktif olmasını sağlar ve stresi azaltır. Bu tarz kültürel faaliyetlere fazlasıyla giden bir birey olarak bu tarz etkinlikleri destekliyorum ve daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum.”

E1; *“Bu gibi kültürel faaliyetler insanların bireysel sorunlarından bir nebze olsun uzaklaşmalarını sağladığı için katılım gösteren insanlar adına olumlu olduğunu düşünüyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E3 ise aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır;

“Toplumun nefes alması için yapılması elzem olan faaliyettir. Sorunlardan uzaklaşmamızı sağlayacağı için yapılması gereken faaliyetlerdir. Toplum olarak ne yazık ki bu tür faaliyetlere yeterince zaman ayıramıyoruz.”

E4 ‘te E3 gibi *“...Çünkü bu tür faaliyetlerle insanlar iş hayatının ve özel hayatının sıkıntılarında bir nebze uzaklaşmış oluyor.”* şeklinde ifadede bulunmuş fakat yeterli olmadıklarını da eklemiştir.

E5; *“...Bireylerin kendilerini daha iyi hissetmeleri ve geliştirmelerine olanak sağlar.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E2, yapılış şekline ve amacına uygun olan faaliyetleri desteklediğini şöyle açıklamıştır;

“Edebince yapılırsa sorun yok. Çünkü bazen yapılan faaliyetleri gerek kamuoyunda gerekse bizzat gördüklerimiz neticesinde amacının dışına çıktığını görmekteyiz. Bana göre bu faaliyetler iyi denetlendiği sürece bizlere çokça fayda sağlayacaktır.”

K1; *“Gerekli görüyorum fakat 4 senedir yoğunluktan dolayı katılamıyorum.”* şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

K2 ve K5 benzer şekilde bu tür faaliyetlerin insanların kültürel seviyelerini yükseltmesi için gerekli bulduklarını ifade etmişlerdir.

K2; *“İnsanların kültürel seviyelerinin yükselmesi açısından bu tür faaliyetleri destekliyorum.”* şeklinde düşüncesini aktarmıştır.

K5 düşüncelerini şöyle aktarmıştır;

“Toplumun kültür seviyesini yükseltmesi açısından iyi. Tabi ki bu faaliyetler olması gereken faaliyetlerdir. Nedense toplum olarak bu faaliyetlere vakit ayıramıyoruz. Sanırsam ekonomik olarak yeterli düzeye ulaşamadığımızdan dolayı.”

K4 ise farklı bakış açısıyla bu tür faaliyetlerin birliktelik ve aidiyet duygusunu artırdığından şöyle bahsetmiştir;

“Toplum içerisinde bireylerde birlikte olma ve aidiyet duygusunu geliştirdiği için önemsiyorum. İnsanların bu tarz kültürel faaliyetlere fazla ihtiyacı olduğu için olumlu olarak değerlendiriyorum. Bizler için gerekli olan en önemli şey birliktelik içerisinde bu toplumda yaşamaktır. Bunun gerçekleşmesi için de bu tür faaliyetler gerçekleştirilebilir.”

Katılımcılar kültürel faaliyetleri kendilerine sağladıkları faydalar açısından olumlu değerlendirirken genel olarak katılım sağlamada yetersiz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Dini organizasyonlara maddi kaynak sağlamak amacıyla gerçekleştirilen organizasyonlar hakkında katılımcıların değerlendirmeleri neticesindeki betimsel sonuçlar tablo 20’de yer almaktadır.

Tablo 4.20. Dini Organizasyonlara Maddi Kaynak Sağlamak Amacıyla Gerçekleştirilen Organizasyonlar

Kategoriler	f	Katılımcılar
Dini organizasyonlara maddi kaynak sağlamak amacıyla gerçekleştirilen organizasyonları uygun bulmuyorum	3	K1, K2, E1
Dini organizasyonlara maddi kaynak sağlamak amacıyla gerçekleştirilen organizasyonları uygun buluyorum	7	K3, K4, K5, E2, E4, E5

Araştırmaya katılan katılımcılardan K1, K2 ve E1 dini organizasyonlara maddi kaynak sağlamak amacıyla gerçekleştirilen organizasyonları uygun bulmadıklarını ifade etmişlerdir. E3, bu konu ile ilgili yorum yapmak istemediğini belirtmiştir. K3, K4, K5, E2, E4 ve E5 bu organizasyonları uygun bulduklarını farklı bakış açılarıyla ifade etmişlerdir. K1 konuyla ilgili olarak şunları söylemiştir;

“Amacının dışına taşıdığı yeterince ikna edilmediğimizi düşünüyorum. Organizasyonların çoğu yurtdışı su kuyusu filan. Neden ülkemiz değil. Mesela imam hatipte 3 yıl çalıştım Türkiye ile ilgili dini organizasyon görmedim. Garip değil mi diye soruyorum.”

K2’de benzer düşüncelerini şöyle ifade etmiştir; *“...Çoğu zaman amacının dışına çıktığını düşünüyorum.”*

E1’de yardıma ihtiyacı olanlar için eğlence yoluyla yardım etmenin doğru olmadığını şöyle dile getirmiştir;

“Bence bu durumda organizasyonun türü önemlidir. Afrika’daki insanlara, şehit ailelerine ya da engelli bir birey için düzenlenen konser, tiyatro, sinema vb. etkinlikleri doğru bulmuyorum. Bence insanlar yardıma muhtaç birilerine eğlenerek yardım etmemelidir. Bu yardımları insanlar kendiliğinden yapmalıdır.”

K3; *“Dini organizasyonun iyi bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için maddi kaynak sağlayan organizasyonlar gerçekleştirilebilir...”* şeklindeki ifadeleriyle bu tarz faaliyetlere olumlu baktığını dile getirmiştir.

K4 desteklediği bu faaliyetleri gerekçesiyle şöyle ifade etmiştir; *“Dinin aslına özüne aykırı olmadığı sürece onaylayabilirim. Toplumun dini kodlarına uygun etkinlikler yapılabilir.”*

K5, iyi niyetli olarak yapılan organizasyonları doğru bulduğunu söyleyerek düşüncelerinde şu sözlere yer vermiştir; *“...Toplumumuzda çok fazla gerçekleştiriliyor bu tarz faaliyetler. Hatta artık okullarda da dini günlerde destek sağlamak adına etkinlikler düzenleniyor. Öğrencilere gerçekten verilmesi gereken mesaj verilebiliyorsa çok faydalı olacaktır.”*

E2’de benzer düşünceleri şöyle ifade etmiştir; *“...Bence amacına ve konusuna uygun olan organizasyonlar maddi anlamda kaynak olacak ise fayda sağlayacaktır.”*

Katılımcılardan E4 yapılan etkinliklerin devlet veya vakıf gibi denetimli olarak yapıldığı sürece uygun olacağını şöyle ifade etmiştir;

“Devletin yaptığı organizasyonlar yapılabilir, bir vakfın anacını gerçekleştirmesi için de yapılabilir ancak bilinmedik kaynağın nereye gittiği belli olmayan denetlenmeyen yerlere yapılmasına karşıyım.”

E5 ise bu konuyu eğer kişilere demokratik olgunluk kazandırmışsa faydalı bulduğunu aşağıdaki şekilde ifade etmiştir;

“Toplumsal bir ihtiyaç ise evet olabilir. Bireylerin bundan demokratik olgunluk olarak ne kazandığı önemli. Yani yapmış olmak için değil de özüne uygun olarak yapıp bireylere katkı sağlaması açısından önemli olabilir.”

Gönüllülük çerçevesinde spor organizasyonlarına katılımı tüm katılımcılar olumlu değerlendirmişlerdir. Katılımcılar spor organizasyonlarının bireylere katkısını farklı açılardan değerlendirmişlerdir.

K1; “...Fakat bizler gerek yoğunluktan gerekse başka şeylere zaman ayırmaktan ötürü sportif faaliyetlere katılamıyoruz.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K2; “Bir konuda farkındalık oluşturmak amacı taşıyorsa neden olmasın...” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K3 birlik ve beraberlik sağlama açısından sportif faaliyetleri doğru bulduğunu şöyle açıklamıştır;

“Spor organizasyonları toplumda birlik beraberliğe yardımcı olur. Farklılıkların bir arada olabildiğini sağlar. Spor bence insanın merkezinde olmalı diye düşünüyorum fakat yeteri kadar önem verilemeyebiliyor. Gönüllülük esas olan spor faaliyetlere katılım sağlamamız gerektiğini düşünüyorum.”

K4 konuyla ilgili düşüncelerini şöyle açıklamıştır;

“Olumlu faaliyetler yürüttüğü için toplum adına gerekli olduğunu düşünüyorum. Özellikle gençler için çok etkili olacaktır. Kötü alışkanlıklardan uzak durmalarını da sağladığı için faydalı olduklarını düşünüyorum.”

K5; “Sosyal vatandaşlığın bir gereği olduğu için toplumsal anlamda katkı sağladığını düşünüyorum.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E1; “İnsanlar mutlaka bir sportif aktivite ile ilgilenmelidir. Ancak ülkemizde bu ilginin az olduğunu düşünüyorum. Bunun sebebi ise iş yoğunluğu ya da ekonomik sebepler olabilir.” şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

E2; “Olumlu düşünüyorum. Ama her konuda olduğu gibi bu konuda da toplumsal olarak yetersiz kalıyoruz.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E3; “Özellikle gençlere alternatif sosyal yaşantı bakımından çok doğru ve yerinde buluyorum. Fırsat buldukça bu faaliyetlere katılmamız gerekiyor.” şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

E4; “Her öğrencinin bir spor dalı ile ilgilenmesi gerektiğini düşünen biri olarak katılım olmalı.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E5 ise aşağıdaki şekilde kendini ifade etmiştir;

“Spor bireylerin bir bütün olarak gelişmesi için gerekli bir etkinliktir. Daha çok spor daha çok gelişmiş bir birey demektir. Ne kadar bu tür organizasyonlara yöneltilirse

toplum o kadar mutlu olur ve birbirlerine zarar vermez diye düşünüyorum. Katılımların daha çok olması gerekir.”

Katılımcıların bazıları dışındakiler maddi kaynak sağlama adına gerçekleştirilen dini organizasyonların topluma faydalı olacağı görüşündedirler. Katılımcılardan K1, K2 amacından saptığını için uygun bulmadıklarını ve K1 özellikle yurt dışı yardım faaliyetlere ağırlık verildiği için uygun bulmadığını ifade etmiştir. E1 ise birilerinin eğlenerek dini amaçlı yardımlarda bulunmasını olumsuz değerlendirmiştir.

Bireysel olarak toplumsal sorunlara katılımcıların buldukları katkıların neler olduğuna ilişkin katılımcıların ifadeleri çerçevesinde betimsel sonuçlar tablo 21’de yer almaktadır.

Tablo 4.21. Bireysel Olarak Toplumsal Sorunlara Bulunulan Katkılar

Kategoriler	f	Katılımcılar
Mesleğini doğru ve istekli yaparak	1	K1
Toplumsal sorunları duyurarak	3	K2, K3, E5
Sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla yürütülen faaliyetler	2	K4, E2
Bilinçli vatandaşlar yetiştirerek	3	K5, E3, E4

Katılımcılar toplumsal sorunlara bireysel anlamda ne gibi katkıda bulduklarına ilişkin K1, nasıl katkı sağladığını şöyle ifade etmiştir;

“Mesleğimi doğru ve istekli yaparak, öğretim ve eğitimin farkında öğretmen olarak katkıda bulunduğumu düşünüyorum.”

K2, toplumsal sorunu duyurma açısından sorumluluk aldığını aşağıdaki şekilde ifade etmiştir;

“Yaşanılan toplumsal sorunla ilgili insanları bilgilendirebilirim. Konu hakkında fikrimi belirtmekten çekinmem. Böylece elimden bir şey gelmese bile çevremdeki insanları bilgilendirerek toplumsal sorunun daha çok insan tarafından bilinip müdahale edilmesini sağlarım. Bence bunu yapmak bile çok büyük katkı sağlamaktadır.”

Katılımcılardan K3 ve E5 öğrencilerine örnek olarak ve toplumsal sorunla ilgili farkındalık oluşturarak topluma bireysel anlamda katkıda bulduklarını ifade etmişlerdir. K3’ün ifadeleri şu şekildedir;

“Farkındalık oluşturarak. Sonuçta biz öğretmen olduğumuz için örnek teşkil ettiğimizi düşünüyorum. Öncelikle çevremi temiz tutmaya özen gösteririm kendi haklarımı kullanırken insanların haklarını ihlal etmemeye özen gösteririm.”

E5 ise fikirlerini şöyle ifade etmiştir;

“Çevremdekilere toplumsal sorunlara farkındalık yaratmak amacıyla örnek olabiliyorsam bence bu bir başarı. Farkındalık düzeyinin artması benim için bireysel bir amaç. Öğrencilerime yaptıklarıyla örnek olarak onların da toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlıyorum.”

K4 ve E2 toplumsal sorunlara sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla katkıda bulduklarını ifade etmişlerdir. K4 görüşme sırasında şunları söylemiştir;

“Öncelikle en yakın çevremde yardımcı olabileceğim durumlarla ilgilenirim. Bu mahalleimde bir sorun okulda bir sorun olabilir. Sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına destek vererek katkı sağlıyorum.”

E2 sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla gerçekleştirdiği katkıların konularına da değinerek şunları söylemiştir;

“Çeşitli vakıf, dernek ve sendika yoluyla faaliyet yürütüyorum. Çevre sorunları, yardıma ihtiyacı olanlar, hakları ihlal edilenler, şiddete maruz kalanlar gibi problemlerle bu kurumlar vasıtasıyla mücadele ediyorum elimden geldiğince. En önemlisi önce ailemi sonra öğrencilerimi bilinçlendirmeye çalışıyorum, onların topluma aktif katılım sağlamaları için çabalıyorum.”

Katılımcı E1, bireysel anlamda aktif olamadığını şöyle ifade etmiştir;

“Bu konuda özeleştiri yapmam gerekirse şuan bu konuda bireysel olarak aktif olduğumu düşünmüyorum. Üniversite yıllarımda STK’lar aracılığıyla toplumsal konularda daha aktif rol oynadığımı düşünüyorum.”

K5; *“Öğrencilerimize ideal vatandaşlık noktasında gerekli kazanımları kazandırarak topluma faydalı bireyler yetiştirme noktasında katkı sağlamaktayım.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E4 sorunlara duyarlı bilinçli bireyler yetiştirerek katkı sağladıklarını söylemişlerdir. E4’ün ifadelerine yer verecek olur isek;

“Öğretmen olduğum için yaşanan sorunlara karşı en önemli görevin bizde olduğunu düşünüyorum. Bunun için de çocuklara bakış açısı kazandırarak olaylara bakabilmeyi ve böylece hem günümüzdeki hem de gelecekte bu tür sorunlara duyarlı bir nesil yetiştirmeye çalışıyorum.”

E3 düşüncelerini şöyle açıklamıştır;

“Elimden geldiğince bilinçli ve duyarlı gençler yetiştirmeye çalışarak topluma katkı sağlamaya çalışıyorum. Zaten bu döngüyü sağlayabilirsek gelecek nesiller de duyarlı olacaktır.”

Katılımcılar genel olarak toplumsal sorunlara rol model olarak, sorunları çevrelerinde duyurarak katkı sağladıkları görüşündedirler. Sadece K4 ve E2 bizzat STK’lar yoluyla aktif olarak katkıda bulduklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların toplumsal sorunlara yönelik bireysel katılım davranışını öğrencilerine nasıl aktardıklarına ilişkin düşünceleri analiz edilerek betimsel sonuçları tablo 22’de yer almaktadır.

Tablo 4.22. Öğrencilerine Toplumsal Sorunlara Yönelik Bireysel Katılım Davranışını Aktarma Şekilleri

Kategoriler	f	Katılımcılar
Toplumsal değerleri aktararak	3	K1, K2, E3
Beyin fırtınası yöntemi ile sorunlara çözüm bularak	2	K3, E4
Film, etkinlik, kulüp aracılığıyla aktararak	1	K4
Somut yaşantılar sağlayarak	1	K5
Rol model olarak	3	E1, E2, E5

Katılımcı K1, iyi bir birey yetiştirerek toplumsal sorunların olmamasından şöyle bahsetmiştir;

“Annemin öğüdü ile başlıyorum. Hep merhametli ve vicdanlı olmanın önemini anlatarak başlarım, çok faydalı oluyor. Çünkü toplumsal sorunların olmaması için iyi birey yetiştirmek şart.”

K2 nasıl bir öğrenci profili yetiştirdiğini ve onların bu özelliklerle toplumsal sorunlara katkılarını şöyle anlatmıştır;

“Benim amacım kendi hak, özgürlük ve sınırlarını bilen; kanunlara uyan, vatanını milletini seven öğrenciler yetiştirmek. Bu kalıba uygun bireyler zaten karşılaştıkları toplum sorunları demokratik yollarla çözmeye çalışırlar.”

K3; *“Empati kurma davranışlarını geliştirerek sağlıyorum. Kendilerini sorun yaşayan kişilerin yerine koymalarını istiyorum. Öncelikle toplumsal sorunları mantık süzgecinden geçirmeleri gerektiğini düşünürüm. Sorunun kaynağına indiririm, çözüm yolları bulmaları için beyin fırtınası yapmalarını isterim.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K4 kısa filimler, etkinlik ve kulüpler aracılığıyla öğrencilerini bilinçlendirdiğinden şöyle bahsetmiştir;

“Kendimin de üye olduğum ülke çapında destek gören legal sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını aktarıyorum. Bir kişiyi aslında neler yapabileceğinin hayat içindeki canlı örneklerini kısa film belgesel olarak izlettirerek farkındalık oluşturmam. Okulda toplumsal sorunlarla ilgili öğrencilerin İnsan Hakları ve Demokrasi Kulübü’nde aktif rol almasını sağlıyorum. Etkinlikler ve duyurularda görev vermekteyim.”

K5, somut yaşantılar oluşturarak öğrencilerinin toplumda yaratacakları etkilere yönelik algı oluşturmaya çalıştığını şöyle ifade etmiştir;

“Toplumsal sorunlara duyarlı olmaları gerektiğini aktarıyorum. Sınıf içerisinde somut yaşantılar düzenleyerek, var olan problem durumunun üstesinden gelmesini sağlayarak kendine olan güvenini kazanmasını ve tek birey olarak sadece kendisinin de toplumun kaderini değiştirebileceğine inandırmaya çalışıyorum.”

E1, E2 ve E5 öğrencilerine rol model olduklarını böylece onların da toplumsal sorunlara duyarlı hale geldiklerinden bahsetmişlerdir. E1’in ifadeleri şöyledir;

“Öğrencilerimle toplumsal sorunlara yönelik çeşitli etkinlikler yapıyoruz. Bazen gönüllü olarak bahçedeki çöpleri topluyoruz. Bazen çöp kovasındaki atıkları hep birlikte ayrıştırarak geri dönüşüm kutularına atıyoruz. Bazen yardım kampanyaları düzenliyoruz. Bazen her öğrenci gün içerisinde bir iyilik yapacak diye ödevlendirmeler yapıyorum. Öğrencilerin bu gibi etkinliklerle toplumsal sorunlara daha duyarlı hale geldiklerini düşünüyorum.”

E2; *“Bilinçlendirme amaçlı okul ve sınıf içinde yaşanan örnek olaylar ve sorunlar yoluyla aktarıyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E5; “Az önce de ifade ettim. Bence bir eğitimci örnek bir kişiliktir. Bireysel katılım onların örnek bir rol modelden görmesi daha çok başarı sağlar diye düşünüyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E3; “Sorgulayıp, karar verip doğru şekilde katılım sağlamalarını öğrenmelerini sağlamaya çalışıyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E4; “Öncelikle sorunlara objektif bir gözle bakmalarını, sonra çözüm yollarını bulmalarını ve ona göre aktif olarak neler yapması gerektiğini buldururum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Bu doğrultuda katılımcıların çoğunluğu rol model olarak ve toplumsal değerleri aktararak bireysel olarak toplumsal sorunlara katılımı öğrencilerine aktardıklarını söylemişlerdir.

Sosyal bilgiler dersinde verilmekte olan sivil toplum kuruluşlarının demokrasi kültürünün gelişimine olan katkıları hakkında katılımcıların ifadeleri sonucunda betimsel sonuçlar tablo 23’de yer almaktadır.

Tablo 4.23. Sosyal Bilgiler Dersinde Verilmekte Olan Sivil Toplum Kuruluşlarının Demokrasi Kültürünün Gelişimine Olan Katkıları

Kategoriler	f	Katılımcılar
Demokrasinin gereğidir	2	K2, K3
STK’ların önemini aktarmada Sosyal Bilgiler ders kitabı yetersizdir	2	K4, E2
Düzenlenen kampanyalar yönetimin karar alma sürecini etkiler	2	E1, E4
Birliktelik duygusu sağlar	2	K1, K5
Eşitlik ve ortak karar almayı sağlar	2	E3, E5

Katılımcılardan K1 sivil toplum kuruluşlarının demokrasiye olan katkısını öğrencilerine örnek vererek aktardığından şöyle bahsetmiştir;

“Katkısı var tabi yazılı da sorulacak, not kazanacak bilgi olarak bu konuya bakmayın diyerek başlarım genelde örnekler veririm çocuklara bolca örnek verir ve bu konunun zevkli geçmesi için elimden geleni yapıyorum. Çünkü sivil toplum kuruluşları birliktelik duygusuyla özgürce hareket etmeyi sağlar.”

K5, K1’e benzer ifadelerle düşüncesini şöyle açıklamıştır;

“...Dayanışma, yardımlaşma, katılım, duyarlılık gibi kavramları öğretiyorlar. Bu yüzden Sosyal Bilgiler dersi adına bizler de STK’ların önemini aktarırken kültürel gelişim adına katkılardan bahsetmeliyiz.”

K2 ve K3 sivil toplum kuruluşlarının demokrasinin gereği olduğundan bahsetmişlerdir.

K2; *“Her insanın farklı bir düşünceye sahip olduğunun kanıtıdır sivil toplum kuruluşları. Demokrasinin de en temel gereği karşılıklı saygıdır. Tabi ki Sosyal bilgiler dersi de sivil toplum kuruluşlarının işlevlerinin anlatıldığı en uygun derstir.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K3 ise şu ifadeleri kullanarak sivil toplum kuruluşlarının yönetime etki ederek demokrasiye olan katkısını ifade etmiştir;

“Sivil toplum kuruluşları belli oranlarda yönetime etki eder. Bu da demokrasiyi etkiler. İnsanların oy verecekleri partiyi belirlemede etkili olabilirler. Sivil toplum kuruluşlarının amacı bilinçli insan yetiştirmektir, baktığımız zaman demokrasinin de amacı ortaktır.”

K4 ve E2 ise bu konu hakkında düşüncelerini ifade ederken sosyal bilgiler ders kitaplarının sivil toplum kuruluşlarını aktarmada yetersiz olduklarından bahsetmişlerdir. K4’e göre;

“Sivil toplum kuruluşları toplumun gelişimi ve insanların devletle olan ilişkileri açısından önem arz etmekte. Fakat şunu belirtmek istiyorum ki ders kitapları içerisinde öğrencinin ilgisini çekecek düzeyde ve nitelikte yerleştirilmediğini düşünüyorum. Daha somut ve ilgi çekici halde işlenebilir. Her sivil toplum kuruluşunun farklı alanda bir farkındalık oluşturabileceğini düşünüyorum.”

E2; *“Sivil toplum kuruluşları farklı bakış açıları sağlama noktasında çok önemlidir. Ancak ders kitaplarımız bunu yansıtmama bakımından bana göre yetersizdir.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E1’e göre demokrasi adına yönetim ile halk arasında uzlaşmayı sağlayan sivil toplum kuruluşları önem arz etmektedir. E1 düşüncelerini şöyle sürdürmüştür;

“...STK’lar kampanyalar düzenleyerek yöneticilerin karar alma süreçlerini etkiler. Bu durumun da demokrasi kültürünün gelişmesine katkı sağladığını düşünüyorum.”

E3; “...Her anlamda eşitliği ve katılımcı birey olmalarını sağlamaları bakımından faydalı.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E4 halkın sesini duyuracağı kurumlar olması anlamında önem arz ettiğini şöyle açıklamıştır;

“Çeşitli konularda yöneticilere sesimizi duyurma ve bu anlamda fikirlerimizin uygulanmasını sağlamaları açısından önemli buluyorum. Çünkü böylece demokrasiye de katkı sağlanıyor. Bizler ne kadar sivil toplum kuruluşları ile iş birliği halinde olursak o kadar da ülkemiz demokrasi anlamında gelişmiş olur.”

E5 ise doğru yöntem tekniklerle öğrencilere aktarımının daha yerinde olacağından şöyle bahsetmiştir;

“Müfredatta yeteri kadar örnek var bence. Katkıları da yadsınamaz. Doğru yöntem ve teknikler kullanılarak bu katkı daha da artabilir. Doğru yollarla bu katkı içselleştirilebilirse amaca ulaşılır. Çünkü sivil toplum kuruluşları demokrasi adına eğer amacına uygun yapılmışsa ve eşitlik duygusunu barındırırsa katkı sağlamış olur.”

Katılımcılar STK’ların demokrasi adına çeşitli şekilde önem taşıdığını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar STK’ların işlevini aktarmada Sosyal Bilgiler ders kitabının yetersiz kaldığı görüşünde olduklarını görmekteyiz.

Sivil toplum kuruluşlarının ortak amaçlarına yönelik katılımcıların öğrencilere yaptırdıkları aktivitelere ilişkin ifadeleri analiz edilerek betimsel sonuçları tablo 24’te yer almaktadır.

Tablo 4.24. Sivil Toplum Kuruluşlarının Ortak Amaçlarına Yönelik Öğrencilere Yaptırılan Aktiviteler

Kategoriler	f	Katılımcılar
Aktif çalışma yerine örnekler üzerinden	2	K1, E3
Videolarla aktarım, pano hazırlatma	2	K2, K5
Çeşitli alanlarla ilgili sorumluluk aktiviteleri (kermes, yardım kampanyası)	7	K3, K4, K5, E1, E2, E4, E5
Sağlık kuruluşlarını ziyaret, tiyatro faaliyetleri	1	K3

Araştırmaya katılan katılımcılardan K1 ve E3 öğrencileri ile bu konuda aktif çalışma yapmadıkları sadece örnekler üzerinden duyarlılık oluşturmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

K1; *“Yaşamdan örnekler veriyorum daha etkili oluyor. Bu konuyla ilgili farklı etkinlikler yaptırmıyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E3; *“Örnek olaylar içerisinde kendileri bulursa nasıl hareket edeceklerini düşündürüyorum. Böylece aktif olarak bir şeyler yapamamak da duyarlılık oluşturmuş oluyoruz.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K2 konu ile ilgili olarak yaptırdığı aktivitelerden şöyle bahsetmiştir;

“Bu kuruluşları öncelikle tanıtıyorum. Ardından aktiviteleriyle ilgili videolar izletiyorum, pano hazırlıyoruz ve öğrencilerimin de bu tarz aktiviteler yapmaları için görevlendirmeler yapıyorum. Böylece yaşayarak öğrenme sağlamış oluyoruz.”

K3 yaptırmış olduğu çeşitli aktiviteleri şu şekilde anlatmıştır;

“Çevreyi koruma, doğal afetlerde yardım, hayvanları koruma, hakları koruma. Bu kapsamda çevreyi korumak için öğrencilerimle birlikte fidan dikmiştik. Hayvanları korumak için soğuk havalarda üşüyen kediler için kedi yuvaları yaptık. Kış ayında yiyecek bulamayan kuşlar için ağaçların dallarına elma asmaştık. Tıp Bayramında öğrencilerimle birlikte Sağlık kuruluşlarına giderek sağlık personelleriyle birlikte sohbet etmiştik öğrencilerimiz merak ettiklerini sordular. Öğrencilerimle birlikte çocuk tiyatrolarına giderek kültürel faaliyetlere yer veriyoruz.”

K4, düzenledikleri kermesler, yardıma ihtiyacı olan ülkelerle kurdukları bağlantılar ve kardeş okul kampanyalarından şu şekilde bahsetmiştir;

“Yardım kermesleri düzenliyoruz. Dünya üzerindeki ihtiyaç sahibi ülkelerle irtibat sağlayarak ve ülkemizde kardeş okullar bularak öğrencilerin yardım etme duygularının gelişimini sağlıyoruz. Çevreyi koruma, çocuk, kadın, insan hakları, eğitime destek için kampanyalar düzenleyebiliyoruz.”

K5, yaptırdığı çeşitli aktiviteleri şöyle ifade etmiştir;

“Sivil toplum kuruluşlarının hangi alanda çalıştığıyla ilgili pano çalıştırması yapıyorum. Okul bahçesinde çöp toplama, doğa yürüyüşleri, deprem, yangın tatbikatları, gönüllü kampanyalara katılım sağlatıyor ve hayvan barınakları yaptırmıyorum ayrıca ilk yardım konusunda bilgilendirmeler sağlıyorum.”

E1’de çevre bilinci oluşturma adına etkinlikleri ve diğer etkinliklerinden şöyle bahsetmiştir;

“Çevremizdeki çöpleri topluyoruz. Atıkları geri dönüşüme kazandırıyoruz. Doğa sevgisi oluşturmak adına öğrenciler için bir hobi bahçesi yaptık. Bahçemizde öğrencilerimiz tarım faaliyetlerini yürütüyor. Kitap toplama kampanyaları yaparak ihtiyaç sahibi okullara gönderiyoruz.”

E5’de E1 gibi çevreyi temiz tutma alışkanlığı kazandırmaya çalıştığını şöyle ifade etmiştir.

“Zaman ve mekân uygun olduğu ölçüde yaparak yaşayarak etkinlikler yapmaya çalışırım. Örneğin okul bahçesi ve çevresinin gönüllü öğrencilerle beraber temiz tutulmaya çalışılması.”

E2; *“...Hayvanları korumaya yönelik ödevler gibi öğrencilerimin aktif olacağı etkinlikler düzenliyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E4; *“Bugün bir iyilik yap, iyilik yap mutlu ol gibi etkinlikler yaptırırım. Böylece çocuklar sorumluluk alarak kendilerini geliştiriyorlar.”* diyerek yaptırdığı etkinlikten bahsetmiştir.

Katılımcılar bu konuyla ilgili olarak sorumluluk faaliyetlerine yer verdiklerini ifade etmişlerdir. Böylece öğrencileri bilinçlendirme girişimlerinin daha etkili olduğu görüşündedirler.

4.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlığın Demokratik Değerler Boyutu İle İlgili Görüşleri

Aktif vatandaşın demokrasiye sahip çıkmasının göstergelerini katılımcıların ifadeleri çerçevesinde betimsel analizi tablo 25’de yer almaktadır.

Tablo 4.25. Aktif Bir Vatandaşın Demokrasiye Sahip Çıkmasının Göstergeleri

Kategoriler	f	Katılımcılar
Oy kullanmak	7	K2, K3, K4, K5, E2, E3, E4
Eleştirilerde bulunmak	1	K3
Günlük hayatta demokrasiyi uygulamak	2	K1, E1
Farklılıklara saygı, empati, hak ve sorumlulukların farkında olmak	1	E5

Araştırmaya katılan K2, K3, K4, K5, E2, E3 ve E4'ün görüşlerinin ortak noktası demokrasiye sahip çıkmamanın göstergesinin oy kullanmak olarak görmüşlerdir. K2 ve K4 seçimlere katılmak ve farklı görüşlere sahip çıkmamanın aktif vatandaşlığın demokrasiye sahip çıktığının göstergesi olduğunu belirtmiştir.

K2; *“Seçimlere katılmak ve karşılıklı görüşlere saygılı olmak.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K4; *“Seçim dönemlerinde sandığa iradesini yansıtması. Düşüncelerini ifade etme özgürlüğü sahip olması.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K3'ün konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir;

“Aktif vatandaş oy kullanarak üyesi olduğu partiyi gerektiğinde değiştirerek üyesi olduğu partiyi gerektiğinde eleştirebilerek.”

E2; *“Duyarsız olmama, oy kullanma, sivil toplum kuruluşlarına katılım...”* şeklinde düşüncesini aktarmıştır.

K1; *“Yaşayarak ve uygulayarak hareket etmesidir...”* şeklinde düşüncesini aktarmıştır.

K5; *“Oyunu kullanması, sorumluluklarını yerine getirmesi demokrasi adına çok önemlidir.”* şeklinde düşüncesini aktarmıştır.

E1 ise demokrasinin her yerde olması gerektiğini şöyle açıklamıştır;

“Aktif bir vatandaşın demokrasiye sahip çıkmasının göstergesi şudur bence demokrasiyi her yerde uygulayabilir olmak. Demokrasi dediğimizde sadece devlet yönetimi gelmemeli akla. Demokrasi hayatın her alanında vardır.”

E5 ise demokrasi adına aktif vatandaşın sahip olması gereken özellikleri şöyle açıklamıştır;

“Farklılıklara saygılı olan, empati yapabilen, hak ve sorumluluklarının farkında olan, önyargısız olan, düşünce ve ifade özgürlüğüne saygılı kişiler demokrasi adına birçok şeyi başarabilirler.”

E3; *“Seçme seçilme haklarını kullanması demokrasi adına sahip olması gereken en önemli göstergedir.”* şeklinde düşüncesini aktarmıştır.

E4; “Oy kullanmak, yapabileceklerimiz konusunda elimizden geleni yapmak.” şeklinde düşüncesini aktarmıştır.

Burada görüldüğü üzere katılımcıların çoğunluğu aktif vatandaşın demokrasiye sahip çıkmasının göstergesini olarak oy kullanma eylemi ile sınırlı tutmuşlardır.

Dünyadaki gelişmeleri takip etme konusunda vatandaşların sorumluluk almalarına ilişkin katılımcıların ifadeleri değerlendirilerek betimsel sonuçlar tablo 26’da yer almıştır.

Tablo 4.26. Dünyadaki Gelişmeleri Takip Etme Konusunda Vatandaşların Sorumlulukları

Kategoriler	f	Katılımcılar
Dergi, gazete, kitap okumak, tv haberlerini takip etmek	2	K1, E1
Farklı ülkelerin faaliyetlerini, bilimsel ve teknolojik gelişmelerini takip etmek	5	K2, K3, K4, K5, E4
Bireysel sorumluluklar almak, rol model olmak	3	K2, K5, E2
Yanlış uygulamalara müdahale etmek, fikir belirtmek	2	E2, E3
Medya okuryazarı olmak	1	E5

K1; “Dergi takibi, kitap okuma ve farklı gazeteleri okuyarak takip edilmeli bence.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K2; “Herkes ülkesinin geleceği için bu tür gelişmeleri yakından takip etmelidir. Diğer ülkelerin neler yaptığını bilirsek bizler de bambaşka şeyler yapmak için çabalarız.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K3 düşüncelerini şöyle açıklamaktadır;

“Vatandaşlar dünyadaki gelişmeleri ne kadar yakından takip ederlerse o kadar sorumluluk alma ihtiyacı hissederler, sorumluluk aldıkça da dünyadaki sorunları çözmeye katkı sağlarlar. Sonuçta Global Dünyada yaşıyoruz dünyadaki gelişmeleri takip etmemiz gerektiğini düşünüyorum.”

K4 nitelikli insan sayısına paralel olarak dünyadaki gelişmeleri takip etmenin ülkemiz için öneminden şöyle bahsetmiştir;

“Etkin bir vatandaş dünyadaki gelişmeleri takip etmeli ve kendi alanıyla ilgili ülkesinin bu gelişmelerle paralel bir düzeye ulaşması için elinden geleni yapmalıdır. Bu da ülkedeki nitelikli insan sayısı ile doğru orantılıdır.”

K5 bilim ve teknolojinin takip edilerek bireysel sorumlulukların öneminden aşağıdaki şekilde bahsetmiştir;

“Sorumluluk sahibi birey çevresindeki ve dünyadaki gelişmeleri takip eder. Bu anlamda hepimiz üzerimize düşeni yapmalıyız. 21. yüzyılın çok hızlı gelişen bilim ve teknolojisine ayak uydurmak için dünya genelinde yapılan çalışmaları yakından takip etmeliyiz. Bu doğrultuda kendi ülkemiz için elimizden geleni yapmalıyız. Bizler elimizi taşın altına koymazsak ülkemiz git gide geriler. Her birey kendince sorumluluk üstlenirse duyarlı nesiller yetiştirerek geleceğe umutla bakabilir bence.”

E1 küresel dünyada yaşamayla ilişkili olarak düşüncelerini şöyle ifade etmiştir;

“İnsanların bu konuda çok fazla bir uğraşa girmelerine gerek yok. Akşam haberleri izleseler dünyadaki birçok gelişme ile ilgili bilgi sahibi olabilir. Artık küresel bir dünyada yaşıyoruz. Dünyanın her hangi bir yerindeki her hangi bir gelişmeyi rahatlıkla takip edebiliriz.”

E2 sorunlara müdahale etmenin ve sosyal bilgiler öğretmenlerine düşen sorumluluklardan şöyle bahsetmiştir;

“Mutlaka duyarlı olmak gerekir. Yanlış uygulamalarla ilgili fikirlerini söyleyebilmelidir. Karşımıza çıkan olaylar hakkında fikir beyan etmek küresel sorunlar için birlik ve beraberlik halinde hareket etmek için dünyadaki gelişmeler yakından takip edilmelidir. Sorumluluk alınınca sorunlar daha kolay aşılır. Farklı fikirler sayesinde çözüm daha kolaylaşır. Bizler de sosyal bilgiler öğretmeni olarak yetiştireceğimiz nesillere bunu aşılayabilmeliyiz. Her şey sınıfa gelip ders anlatıp çıkmaktan ibaret olmamalı. Bence rol model olması açısından öğretmenler de eğitime tabi tutulmalıdır.”

E3; *“Farkındalıklarının artması hususunda önemli. Bu açıdan baktığımızda olumsuz durumlar karşısında sesiz kalınmamalı.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E4 teknolojinin yanlış kullanmasından şöyle bahsetmektedir;

“Günümüzde teknolojik imkanlar daha fazla olmasına rağmen insanlar daha çok magazinsel, eğlence amaçlı kullanmaktadır. Bu farkındalığın oluşması gerekir.”

E5 ise farklı bakış açısı ile şöyle bir ifade kullanmıştır;

“Bunun için önce iyi bir medya okuryazarı olmak gerekiyor...”

Katılımcılar genel itibariyle dünyadaki gelişlerin takip edilmesi gerektiği ve özellikle medya aracılığı ile takip edilmesi gerektiği görüşündedirler.

Sosyal Bilgiler dersinde demokrasinin temel ilkelerini (milli egemenlik, özgürlük, eşitlik, çoğulculuk, insan haklarına saygı, katılımcılık) aktarırken katılımcıların gerçekleştirdikleri etkinliklerin analizi çerçevesinde betimsel sonuçlar tablo 27’de yer almaktadır.

Tablo 4.27. Sosyal Bilgiler Dersinde Demokrasinin Temel İlkelerini Aktarırken Gerçekleştirilen Etkinlikler

Kategoriler	f	Katılımcılar
Sınıf başkanlığı seçimi	5	K2, K3, K5, E1,E4
Materyaller, video ve görseller	3	K3, K4, E4
İstasyon tekniği	1	K3
Altı şapka, benzetim tekniği	1	E4
Günlük hayattan örnekler	4	K2, K4, E2, E3
Drama	1	E3
Münazara	1	E5

K1 konuyla ilgili şunları ifade ederek yakınmıştır;

“...Siyasete girmeden anlatmak zor oluyor. Eskiden çocuklarla daha kolay olurdu şimdi evde siyasetin ne kadar yoğun konuşulduğunu hissettiriyor öğrenciler.”

K2, K3, K5, E1 ve E4 okulda yaptıkları sınıf başkanlığı ve okul temsilciliği seçimlerinin demokrasiyi aktarırken yerinde bir etkinlik olduğundan bahsetmişlerdir.

K2; *“Yaşanmış olayları anlatıyorum. Okulda ciddi bir düzen içinde okul başkanlığı seçimi ve temsilci seçimi gerçekleştiriyoruz.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K5; *“Örnekler veriyorum. Okulda temsilci yani öğrenci temsilcisi seçimi, kantinde sıradayken diğer öğrencilere de yer verilmesi gerektiği, arkadaşlarına saygı göstermeleri gerektiği gibi yollarla demokrasiyi aktarmaya çalışıyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E1 sınıf başkanlığı seçim sürecini öğrencilerine nasıl aktardığına ilişkin şunları anlatmıştır;

“Bu kavramları anlatırken sınıf başkanı seçme etkinliği yapıyorum. Birden fazla aday oluyor. Seçim yapabilmek için birden fazla adayın olması çoğulculuk diyorum. Herkesin bir oy hakkının bulunduğunu ifade ediyorum. Bu sayede eşitlik kavramını da

aktarıyorum. Öğrencilere istedikleri adaya oy vermekte özgür olduklarını söylüyorum. Kendi egemenliklerinin sınıf yönetimine yansıdığını ifade ediyorum. Bunu da ülkemizdeki mili egemenlik ile bağdaştırıyorum. Öğrencilerin bu şekilde yönetime dahil olması ise bizi katılımcılık ilkesine götürüyor. Ve son olarak öğrencilere bu tür faaliyetleri gerçekleştirirken birbirimizin haklarına saygılı olmamız gerektiğini anlatıyorum.”

K3 ise seçim uygulamalarının yanı sıra yaptırdığı materyallerden, istasyon tekniğinden şöyle bahsetmiştir;

“...Materyal olarak Dünya çizdik boyadık tam ortasına Demokrasi yazdık, etrafından eller çıkararak Demokrasi kavramının içinde barındırdığı kelimeleri yazdık. İstasyon tekniği uyguladık. Demokrasiyle ilgili resim istasyonu, slogan istasyonu, hikâye istasyonu, şiir istasyonu uyguladık.”

E4 başkanlık seçiminin yanı sıra demokrasinin temel ilkelerini aktarırken kullandığı altı şapka, benzetim tekniği gibi tekniklerden şöyle bahsetmiştir;

“Video sunumlar izletiyorum. Demokrasi ile ilgili olarak farklı açılardan bakmanın önemini anlamaları için altı şapkalı düşünme tekniğini uygulatıyorum. Böylece hem eğlenceli oluyor hem de farklı bakış açıları ortaya çıkıyor. Çoğu kez benzetim tekniğini de uygulayarak soyut kavramları somutlaştırmaya çalışıyorum. Bunun yanı sıra başkanlık seçimi de yaptırıyorum.”

K4 ve E2 ise tarihi, toplumsal ve günlük hayata dair örneklerle ve uygulamalarla bu kavramları aktarmaya çalıştıklarından söz etmişlerdir.

K4; “Ülkemizin bu kazanımlara ulaşma yolunda harcadığı çabayı tarihi şahsiyetler ve örnekler çerçevesinde aktarırım. Bunu yaparken film, belgesel, drama yöntemlerinden yararlanırım.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E2; “Uygulamalı etkinlikler yapıyoruz. Tarihsel, toplumsal ve günlük hayata dair öne çıkan olaylardan örnekler veriyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E3; “Sınıf içerisinde öğrencilerin canlandırma yapmalarını sağlayarak yaşayarak öğrenmelerini sağlıyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E5; “Okul meclisi çalışmalarını biraz da bu kavramlara hitap ediyor. Doğru bir çalışma bu kavramların aktarılabilmesi için çok önemli. Bunun dışında münazara etkinliğini etkili kullanmaya çalışırım.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Katılımcılar genel olarak demokrasinin temel ilkelerini öğrencilere sınıf başkanlığı seçimi, örnekler, videolar üzerinden aktardıklarını belirtmişlerdir. Bazı katılımcıların ise öğrencinin yaşayarak öğrenmesini sağlayacağı faaliyetlere yer verdiğini söyleyebiliriz.

Öğrencilere insan haklarına ilişkin değerleri verirken katılımcılar tarafından kullanılan yöntemler çerçevesinde betimsel sonuçlar tablo 28’de yer almaktadır.

Tablo 4.28. Öğrencilere İnsan Haklarına İlişkin Değerleri Verirken Kullanılan Yöntemler

Kategoriler	f	Katılımcılar
Örnekler yoluyla	2	K1, E1
Soru-cevap ve anlatım yoluyla	4	K2, E2, E3, E5
Tartışma, beyin fırtınası yöntemi, örnek olay	5	K2, K3, E2, E3, E5
Buluş, istasyon yöntemi ve öykü oluşturma	1	K3
Drama	3	K4, K5, E4
Film, belgeseller yoluyla	1	K4
Araştırma projeleri yaptırma, probleme dayalı öğrenme	2	K5, E4

K1 ve E1 sınıftaki davranışlardan yola çıkarak örnekler üzerinden aktardıklarını ifade etmişlerdir.

K1; “Sınıftaki tutum ve davranışlardan örneklerle aktarmaya çalışıyorum.” şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

E1; “Birbirine saygılı olmaları gerektiği konusunda telkinlerde bulunuyorum. Bu konuda bir öğrenci olumlu bir davranış sergilediğinde sınıfta örnek olarak gösteriyorum. Olumlu davranışı sergileyen öğrenciyi de sınıfta alkışlatıyorum.” şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

K2, E2, E3 ve E5 insan haklarına ilişkin değerleri verirken anlatım, soru-cevap, örnek olay ve tartışma yöntemini kullandıklarını ifade etmişlerdir.

K2; “Anlatım, soru-cevap ve tartışma yöntemlerini kullanıyorum. Daha çok örnek olay ve durumlar üzerinden çıkarım yaparak etkinlik gerçekleştiriyoruz.” şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

E2; *“Anlatım yöntemi ile başlıyorum. Bunun yanı sıra ödev yeriyorum ve örnek olaylar anlatıyorum. Kendi aralarında yaşadıkları sorunlar üzerinden genellikle aktırıyorum.”* şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

E3; *“Anlatım, tartışma, örnek olay gibi yöntemleri kullanıyorum. Bu şekilde öğrencilerimde daha kalıcı öğrenmeler elde ediyorlar.”* şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

E5 ve K3 beyin fırtınası tekniğinden de faydalandığını söylemişlerdir.

E5; *“...uygun bir tartışma ortamı, beyin fırtınası ve örnek olay çalışmaları.”* şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

K3 bunun yanı sıra uyguladığı yöntem ve teknikleri şöyle açıklamıştır;

“Empati kurdurma, haklarımızı nasıl kullanmamız gerektiğinin uygulamasını yaptırma, haklar olmadığında ortaya çıkabilecekler hakkında yorum istiyorum. Öncelikle de sunuş yöntemini kullanıyorum daha sonra öğrencilerin aktif olduğu buluş yöntemini kullanıyorum. Teknik olarak istasyon tekniği, beyin fırtınası, örnek olay, öykü oluşturma tekniğini kullanıyorum. Böylece insan haklarına dair farkındalık oluşturduğumu düşünüyorum.”

K4 ve K5 verdikleri örneklerden ve drama yaptırdıklarından bahsetmişlerdir.

K4; *“Senaryo, drama, film ve belgesel izleme gibi etkinlikler yaptırmaya çalışıyorum.”* şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

K5; *“Örneklerden faydalaniyorum. İnsan haklarına yönelik kazanımların bir dersle sınırlı olmadığı hayatın her anında ve aşamasında yani hayatın içinde ve ta kendisi olduğunu öğrencilerime aktardıktan sonra yapılan her türlü çalışma ile mesela arkadaşları ve öğretmenleriyle, sosyal paylaşımlarla, drama, proje çalışmaları ile bu değerleri aktarmaktayım.”* şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

E4 şu görüşleri de bizimle paylaşmıştır;

“...Ayrıca probleme dayalı öğrenme tekniğini kullanarak insan haklarına ilişkin sorunlar adına öğrencilerime düşünme ve çözüm yolu arama fırsatı tanıyorum. Bence bu şekilde eleştirel düşünme becerilerini de geliştirmiş oluyoruz.”

Katılımcılar tartışma, drama, araştırma gibi pek çok etkinliklerle öğrencilerine insan haklarına ilişkin değerleri aktardıklarını ifade ettiklerini görmekteyiz.

Bireylerin demokratik değerleri içselleştirmesinde Sosyal Bilgiler öğretmenin rolünün neler olduğuna dair katılımcıların düşünceleri çerçevesinde betimsel sonuçlar tablo 29’da yer almaktadır.

Tablo 4.29. Bireylerin Demokratik Değerleri İçselleştirmesinde Sosyal Bilgiler Öğretmenin Rolü

Kategoriler	f	Katılımcılar
Rol model olmak	10	K1, K2, K3, K4, K5, E1, E2, E3, E4, E5
Soyut ifadeleri somutlaştırmak	2	K4, K5
Toplumsal hayata aktarım sağlamak	2	E1, K3

Katılımcılar öğrencilerinin demokratik değerleri içselleştirmesi adına Sosyal Bilgiler öğretmenin önemli rolü olduğunu ve rol model olmasını vurgulamışlardır.

K1’e göre Sosyal Bilgiler öğretmeni örnek davranışlar sergileyerek anlattıklarını anlamlı hale getirir ve velilerin de bilinçli olması önemlidir. K1 bu konudaki düşüncelerini bizimle şöyle paylaşmıştır;

“Sosyal Bilgiler öğretmenin rolü çok fazla. Düşünsenize derste anlattığımız demokrasi, insan hakları vs. kavramları hal ve hareketlerimizle öğrenciye yansıtmıyorsa eğer anlattıklarımızın hiçbir önemi yok. Çünkü eğer bu şekilde kişiliğimizle de örnek olursak o zaman öğrencilerimize sosyal bilgiler öğretmeni olarak bir şeyler katmış oluruz. Bu konu veli profiline göre değişebiliyor. Veliler ne kadar duyarlı olursa bizim verdiklerimiz de çocuklarda etki yaratacaktır.”

K2; aile ve öğretmenin işlevini ele alarak konuyla ilgili şunları söylemiştir;

“Bireyler demokratik değerleri önce ailesinden öğrenir. Öğretmenin görevi demokrasi ile ilgili kavramları öğrencilerine öğretmektir. Sosyal bilgiler öğretmeni ne kadar doğru bir model olursa öğrencilerin o kadar daha çok demokratik değerleri içselleştirebileceğini düşünüyorum.”

K3’de K2 gibi aile ile ilişkilendirerek düşüncelerini şöyle aktarmıştır;

“Bizler demokratik değerleri ne kadar iyi öğretirsek bireyler ve gelecek nesiller demokrasiyi daha iyi kavrar. Öğrencilere öğrettiğimiz demokratik değerler onun ev

hayatına da yansır. Evde öğrenmediği değerleri eğer öğretiyor ve bunları uygulamalarını sağlıyor isek ne mutlu bizlere.”

K4 demokrasi kavramının somutlaştırılmasına yönelik olarak şunları dile getirmiştir;

“...Demokrasi kavramı anlatan kişi sosyal bilgiler öğretmeni içselleştirebilecek olan da tabii ki sosyal bilgiler öğretmenidir. Soyut olan demokrasi kavramı somutlaştırabilecek yine sosyal bilgiler öğretmenidir.”

K5 anlatılanları somut hale getirmenin öneminden ve öğrencilere rol model olmaktan şöyle bahsetmiştir;

“Eşitlik, adalet, özgürlük gibi değerleri anlatıyoruz. Bu anlamda öğretmene de önemli görevler düşmektedir. Öğretmen demokratik değerleri aktarırken, kendi tutumu, davranışları, öğrencileri ile etkileşimi ve iletişimi de demokratik bir tutuma dayanmalıdır. Demokrasi kavramının öğrencinin algılayabileceği şekilde aktarımı yapılmalıdır. Bunu da sınıf içi somut yaşantılarla yapmalıdır. Çünkü soyut kavramlar öğrencilerimizin şemalarında karmaşa yaratabilmektedir. Bu yüzden bana göre en önemli şey anlattıklarımızı onların seviyesine uygun olarak somut hale getirmektir.”

E1, öğrencilerin demokrasi adına değerleri yaşama aktarabilmesine yardımcı olmanın öneminden şöyle bahsetmiştir;

“Bu konu öğretmenin konuya ne kadar değer verdiğine ve yaptığı etkinliklere bağlıdır. Bu değerler bilgi boyutunda kalıyorsa içselleştirmeden söz edemeyiz. Ancak Sosyal Bilgiler öğretmeni çeşitli etkinlikler yaparak öğrenciyi bu değerleri içselleştirme sürecine katarsa hem öğrenci kalıcı öğrenmeyi sağlayacak hem de bu değerleri toplumsal hayatta kullanmış olacaktır.”

E2; *“En önemli rollerden biri öğretmende bu yüzden örnek olaya çalışıyorum. Ama en önemlisi anne ve babadır.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E3 şu ifadeyle öğretmenin demokratik değerleri aktarmadaki etkisinden bahsetmiştir;

“Öğrencilere örnek alacakları davranışlar sergilemeliyiz...”

E4; *“...Sınıfta öğrencilere sadece anlatmak değil bunu uygulayarak benimsetebilir.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

E5; “... Bence sosyal bilgiler öğretmeni bireylerin demokratik değerleri içselleştirmesinde tamamen bir rol modeldir.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Bireylerin demokrasiye ait değerleri benimsemesi adına katılımcılar Sosyal Bilgiler öğretmenin rol model olması gerektiği görüşündedirler.

Farklı kimliklerin bir arada yaşayabilmesi anlayışını, okullarda demokrasi boyutunda aktarırken dikkat edilmesi gerekenlerin neler olduğunu katılımcıların düşünceleri çerçevesinde betimsel sonuçlar tablo 30’da yer almaktadır.

Tablo 4.30. Farklı Kimliklerin Bir Arada Yaşayabilmesi Anlayışını, Okullarda Demokrasi Boyutunda Aktarırken Dikkat Edilmesi Gerekenler

Kategoriler	f	Katılımcılar
Ön yargılardan uzak, saygılı olunması	6	K1, K2, K5, E2, E3, E5
Eşitlikçi anlayış	3	K3, K4, E4
Tarihsel örneklerden faydalanmak	1	E1
Açık ve anlaşılır dil kullanmak	1	E2

Araştırmaya katılan katılımcılardan K1, K2 ve K5 ön yargıların olmaması gerektiğine farklılıklara karşı saygı gösterilmesi gerektiğine değinmişlerdir.

K1; “Kelimelerimize dikkat etmeliyiz. Ön yargı ve kalıp yargıları anlatmalıyız. Öğrencilerimizin bunlardan uzak durmalarını sağlamalıyız.” şeklinde düşüncesini aktarmıştır.

K2; “Öğrencilere önyargının olumsuz bir duygu ya da davranış olduğu anlatılmalıdır. Okuldaki öğrencilerin her birinin farklı kişisel özellik ve kültürel değerlere sahip olduğu unutulmamalıdır.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K5; “Demokrasi azınlığın haklarını koruduğu için demokrasinin ilkelerinden eşitlik kavramı çerçevesinde öğrencilere anlatıyorum. Özellikle de ön yargının oluşmaması ve oluşan bir ön yargı varsa da bunun kırılması önceliğimiz olmalıdır.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K3; “Tüm insanların, özellikleri ne olursa olsun eşit olduklarını her zaman vurgulamalıyız. Ayrımcı bir davranışı kesinlikle ortaya koymamalıyız.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K4’de K3 gibi ayrıştırıcı üslup kullanmamayı şöyle anlatmıştır;

“Sınıf içerisinde farklı aile ve etnik kimliğe sahip öğrenciler dikkate alınarak konuya yaklaşılmalı verilen örnek ve çözümler ayrıştırıcı olmamalıdır. Farklılıkları

anlatırken ayrıştırıcı değil birleştirici üslup kullanılması gerekiyor. Farklılıklarımızla çok güzel olduğumuz, biz olduğumuz vurgulanmalıdır.”

E1, farklı kimliklerin bir arada yaşamasının en güzel örneklerinin Osmanlı Devleti’nde yer aldığı için öğrencilere bu yönde örnekler verilmesi gerektiğini şöyle açıklamıştır;

“Bu konu anlatılırken demokrasinin ilkelerinden biri olan “insan haklarına saygı” kavramına dikkat çekilmelidir. Bu duruma örnek olarak Osmanlı’daki hoşgörü kültürü verilebilir. Osmanlı’da camii, havra ve kilisenin bir arada bulunduğu semtler bulunmaktadır. Buradan da anlaşılıyor ki Osmanlı’da “saygı” kavramının halk tarafından içselleştirildiği görülmektedir. Bunun gibi örneklerle anlattıklarımızı desteklemeliyiz.”

E2’ye göre farklı kimliklere karşı saygılı olunmasını ve öğrencilere bunu aktarırken açık anlaşılır bir dil kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcı kim olursa olsun herkesin iletişim sürecinde dinlenilmesi ve fikirlerini ifade etmesine müsaade edilmesinden bahsetmiştir. Bu yorumu katılımcının şu ifadelerinden çıkarmaktayız;

“Farklı düşünce, inanç ve kimlikte olan kim olursa konuşma ve dinlemek gerekmektedir. Farklılıklara saygılı olmayı oluşturmaya çalışırken, açık ve anlaşılır ifadeler kullanmak ulaşılmak istenen hedefi kolaylaştıracaktır. Öğrencilerimizi de bu hoşgörüyü kazanması adına çeşitli grup etkinlikleriyle birbirlerine bağlamamız gerekiyor diye düşünüyorum.”

E3 bu durumu Sosyal Bilgiler dersinin felsefesiyle ilişkilendirerek düşüncesini şöyle açıklamıştır;

“Sosyal Bilgilerin kuruluş felsefesine uygun olarak ortak ülkü çerçevesinde birleşen farklı kimliklerin bir arada yaşayabilecekleri gerçeğini aktarmalıyız.”

E4; *“Öncelikle kuralların herkes için geçerli olduğu benimsetilebilir...”* şeklindeki ifadesiyle eşitlikten bahsetmiştir.

E5; *“...Farklılıkların bir dezavantaj değil aksine bir zenginlik olduğu vurgulanmalıdır. Zenginliklerin de bir toplumu daha güçlü yapacağı vurgulanmalıdır.”* şeklindeki ifadelerini hoşgörü anlayışından yola çıkarak açıklamıştır.

Katılımcılar farklı kimliklerin bir arada yaşama kültürünü öğrencilerine ön yargılardan uzak ve eşitlikçi anlayış ile aktardıklarını söyleyebiliriz.

Öğrencilerin hem kendi haklarını hem de başkalarının haklarını korumanın demokratik düzendeki önemini kavraması için öğrencilere verilmesi gereken sorumlulukların neler olduğunu katılımcıların ifadeleri çerçevesinde betimsel sonuçları tablo 31’de yer almaktadır.

Tablo 4.31. Öğrencilerin Hem Kendi Haklarını Hem De Başkalarının Haklarını Korumanın Demokratik Düzendeki Önemi Kavraması İçin Öğrencilere Verilmesi Gereken Sorumluluklar

Kategoriler	f	Katılımcılar
Temel değerlere sahip olma	4	K1, K2, E2, E3
Okul ve sınıf kurallarını uygulama	2	K2, K4
Fikirlerini söyleme imkanı verme	3	K4, K5, E5
Grup etkinlikleri yaptırma ve sorumluluk projeleri yaptırma	3	K3, E1, E4

K1; “...Önce velililer bilinçlendirilmeli sonra öğrencilere sorumluluk verilmeli.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K2, basit görünen ama aşılması gereken davranışların öneminden şöyle bahsetmiştir;

“Karşılıklı sevgi iyice kavratılmalıdır. Kantinde sıraya girmek, yüksek sesle konuşmamak, merdivenleri sırayla inmek gibi basit ama çok önemli kurallar iyice pekiştirilmelidir. Bu davranışlarla başlayan toplumsal ilişkiler zamanla olgunlaşarak karşımıza iyilik meyveleriyle çıkacaktır.”

K3, öğrencilerin hem kendi haklarını hem başkalarının haklarını korumasının demokrasi içerisindeki önemi için sosyal sorumluluk projeleri verilmesinin önemini bizlerle aşağıdaki şekilde paylaşmıştır;

“Haklarını öğrenebilmeleri sağlanmalıdır. Öğrenciler sosyal sorumluluk projelerine dahil edilmelidir. Bu projeler onların günlük hayatta karşılarına çıkan veya medya aracılığıyla gördükleri olayları kapsmalıdır. Bunun dışında mesela derste bir oyun oynatırım ve öğrenciyi oyunla ilgili sorumluluk veririm, sorumluluğunu yaparken başkalarının haklarını ihlal edip etmediğine dikkat ederim.”

K4 bu kapsamda en önemli şeyin öğrencinin kendini ifade etmesine fırsat verilmesi gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir;

“Belirlenen sınıf kurallarına uyması ve okul kültürünü içselleştirmesi sağlanmalıdır. Çıkan herhangi bir olayda öğrencilere söz hakkı verilerek onların kendi haklarını ifade etmeleri gözlemlenebilir.”

K5, K4'e benzer şekilde düşüncelerini şöyle ifade etmiştir;

“Okul içindeki yaşantılarla öncelikli olarak bu durum öğrencilere kavratılmalıdır. Sınıf başkanı seçimi, okulda okul temsilcisi seçimi, sınıfta derste söz alırken diğer arkadaşlarını dinlemesi gibi sorumluluklar verilmelidir.”

E1 ve E4 grup etkinliği ile öğrencilerin kendi ve arkadaşlarının haklarını koruyup koruyamadıklarının gözlemlenebileceğini vurgulamışlardır. E1 bu kapsamda şöyle söylemiştir;

“Öğrencilere bu değerleri aşılama için öğrencilerin aktif rol alacağı her hangi bir grup etkinliği yapılabilir. Öğrenci grup içerisinde hem kendi haklarını hem de arkadaşlarının haklarını ne düzeyde koruyor sorusu çerçevesinde gözlemler yaparak öğrenciye geri bildirimlerde bulunulabilir.”

E4 bunun yanı sıra farklı etkinliklerle ile gerçek yaşama aktarılmasından şöyle bahsetmiştir.

“Yapılacak etkinliklerde grup yöntemi kullanılabilir, drama tekniği kullanarak etkinlikler yaptırarak gerçek yaşamda kullanabileceği kazanımlar verilebilir.”

E2 okul meclisinin bu konudaki rolünü şöyle açıklamıştır;

“Okul meclisi daha aktif olmalıdır. Okul meclisi vasıtasıyla öğrencilerin yaşanan sorunlara ilişkin sergiledikleri davranışları görebilir ve geri bildirimlerde bulunabiliriz. Empati, sevgi ve saygı değerleri önemle öğrencilere aktarılmalıdır.”

E3 başkalarına saygılı davranabilecek rolleri öğrencilere vermemiz gerektiğini şöyle ifade etmiştir;

“Başkalarının haklarına saygılı davranmalarına yardım edecek roller vererek. Ayrıca onların gerek kültürel, gerek ekonomik, gerekse hukuksal alanlarda yaşayacakları problemlerde neler yapmaları gerektiğini öğretmemiz gerekmektedir. Bu sayede bilinçli bireyler topluma fayda sağlayacaktır.”

E5 ise sorumluluktan öte öğrencinin kendisini değerli hissettirmenin öneminden şöyle bahsetmiştir;

“Kendilerini doğru ifade etme olanağı verme, onları düşüncelerinden dolayı yargılamama bence onlara sorumluluk vermekten daha önemli. Öğrenci kendini değerli hissederse kendisi ve başkalarının haklarını korumayı daha iyi kavrar.”

Genel olarak katılımcılar hakları koruma noktasında öğrencilerine sorumluluk verme ve onların fikirlerini dinleme yolunu tercih ettikleri görülmektedir.

Öğrencilerin demokrasiyi yaşam biçimi haline getirmeleri için katılımcıların katkılarının neler olduğunu, katılımcıların ifadeleri çerçevesinde betimsel sonuçları tablo 32’de yer almaktadır.

Tablo 4.32. Öğrencilerin Demokrasiyi Yaşam Biçimi Haline Getirmesi İçin Bulunulan Katkılar

Kategoriler	f	Katılımcılar
Öğrenciyi dinleme, önemseme	1	K1
Hiçbir şey yapmama	1	K2
Problemler karşısında ortak karar almak	4	K3, K4, E1, E4
Empati, saygı, sevgi gibi değerler ile rol model olma	5	K4, K5, E2, E3, E5

K1 öğrencilerinin demokrasiyi yaşam biçimi haline getirmesi için onları önemseydiğini ve dinlediğini şöyle ifade etmiştir;

“Onları dinleyerek ve onları önemseyerek en önemli şeyi yaptığımı düşünüyorum. Çünkü bana göre dinlemek, önemsemek demokrasi adına yapılması gereken en önemli adımdır. Bu şekilde öğrencilerimde bunun önemini kavrayıp günlük hayatta uygulayacaklardır.”

Katılımcı K2 ise burada farklı bir görüş beyan ederek bu konu ile ilgili herhangi bir şey yapmamasını şöyle açıklamıştır;

“Demokratik bir ülkede yaşıyoruz. Bu nedenle zaten doğuştan yaşam biçimimiz olduğu için benim herhangi bir şey yapmama gerek yok diye düşünüyorum.”

K3, K4, E1 ve E4 herhangi bir problemde veya karar alınacak durumda öğrencilerine söz hakkı vererek ortak karar almaya çalıştıklarını böylece demokrasiyi içselleştirdiklerini ifade etmişlerdir.

K3; *“Yapılacak bir uygulamada veya herhangi bir sorunu çözümede oy çokluğuna başvuruyorum. Anlattığım gibi etkinliklerle, somutlaştırarak öğrendiklerini yaşamda*

uygulamaları gerektiğini vurgulayarak bu döngüye katkı da bulunduğumu düşünüyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K4 empati davranışının da burada önemli olduğunu şöyle ifade etmiştir;

“Sınıf ve okul içerisinde kendine yapılmasını istemediğini başkasına da yapma ilkesinden hareketle başkalarıyla empati becerisi kurmasını sağlamalıyız. Bu şekilde demokrasinin gereği olan başkalarına karşı saygı değerini de sağlamış oluruz...”

E1; “Öğrencilere sınıf başkanını ve okul başkanını seçerken aktif rol alma fırsatı veriyorum. Sınıfta bir karar alacakken öğrencilerin de görüşünü alarak ortak karar alıyoruz.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E4; “Bu tür faaliyetleri özümsemesi için demokratik faaliyetlere inanarak ve ortak sorunla karşı ortak tavırlar ve kararlara saygı duyarım ve bunu hissettiririm.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K5; “Birbirlerinin haklarına saygı duymaları gerektiği, hiç kimsenin diğerlerinden farklı olmadığı, herkesin eşit haklara sahip olduğunu aktarıyorum. Demokrasi demek sadece oy birliği demek değildir diye öğrencilerime derste yeri geldikçe anlatmaya çalışıyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E2; “Bilinçlendiriyorum. Her konuda gösterdiğim bilinçli yaklaşım ve davranışlar ve konuları baz alarak katkıda bulunuyorum. Farklı düşüncelere saygılı olması gerektiğini anlatıyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E3; “Elimden geldiğince adil bir yönetim ve insan sevgisiyle örnek olmaya çalışıyorum. İnsan sevgisine sahip olan kişi her konuda başkalarına da iyi davranıp kimsenin hakkını çiğnemeyecektir.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E5; “Daha önce de ifade ettim. Bu öğretmen ne kadar iyi bir rol model olduğu ile alakalıdır.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Katılımcılar öğrencilerine demokrasiyi yaşam biçimi haline getirmeleri için değerleri ön planda tuttuklarını ve rol model olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca sınıf içinde ortak karar alarak demokrasiyi sınıfa yansıttıklarını belirtmişlerdir.

Anayasamızda yer alan “hak” ve “özgürlük” kavramlarının ayrımını katılımcılar öğrencilere aktarırken sorun yaşıyıp yaşamama durumlarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların görüşleri çerçevesinde betimsel sonuçlar tablo 33’de yer almaktadır.

Tablo 4.33. Anayasamızda Yer Alan “Hak” Ve “Özgürlük” Kavramlarının Ayrımını Öğrencilere Aktarmada Sorun Yaşıyıp Yaşamama Durumu

Kategoriler	f	Katılımcılar
Sorun yaşıyorum	2	K1, E1
Sorun yaşamam	8	K2, K3, K4, K5, E2, E3, E4, E5

Araştırmaya katılan katılımcılara hak ve özgürlük kavramlarının ayrımını öğrencilerine aktarma konusunda K2, K3, K4, K5, E2, E3, E4 ve E5 sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. K5 sorun yaşamamasının sebebini bu kavramları anlatırken somutlaştırarak aktarmasından dolayı olduğunu ifade etmiştir.

E5 düşüncesini şöyle açıklamıştır;

“Hayır, sorun yaşamıyorum. Öğrencilerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik çevrenin şartları konunun algılanmasını olumlu ya da olumsuz etkileyebiliyor. Bence tek sorun burada.”

Araştırmaya katılan katılımcılardan K1, sorun yaşadığını aşağıdaki ifadelerle bizlerle paylaşmıştır;

“Yaşıyorum şu anki ülkemizdeki bazı uygulamalar yüzünden olduğu için bu konuya çok girmek istemiyorum. Gerçekten yaşanan ülke şartları biz öğretmenlerin konuları aktarmasında çok etkili oluyor. Hele ki bu kadar hassas olan hak, özgürlük, demokrasi gibi kavramlar söz konusu olunca.”

E1 ise hak ve özgürlük kavramlarını 7. ve 8. sınıflarda anlatırken sorun yaşamadığını fakat 5.ve 6. Sınıflarda anlatırken sorun yaşamamasının sebebini şöyle anlatmıştır;

“7. ve 8. sınıflarda sorun yaşamıyorum. Ancak bazı öğrencilerin okula erken yazılmalarından dolayı hala somut işlemler döneminde olan 5. ve 6. sınıf öğrencilerine bu kavramları aktarmakta zorlanıyorum. Bana kalır ise okula başlama yaşı daha geç olmalı. Bilmiyorum eğitim sistemimizin bir yerlerindeki problemden mi kaynaklanıyor ama bazı şeylerin süzgeçten geçirilmesi gerek.”

Genel olarak katılımcılar hak ve sorumluluk ayrımını örnekler üzerinden anlatarak aktardıklarını ve bu ayrımı aktarırken sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

“Okulda demokrasi” adına katılımcıların öğrencilere kazandırmak istediği davranışların neler olduğuna yönelik görüşleri çerçevesinde betimsel sonuçlar tablo 34’te yer almaktadır.

Tablo 4.34. “Okulda Demokrasi” Adına Öğrencilere Kazandırmak İstenilen Davranışlar

Kategoriler	f	Katılımcılar
Saygı gibi değerleri benimsetme	10	K1, K2, K3, K4, K5, E1, E2, E3, E4, E5
Eşitlik, özgürlük, adalet, hukuk üstünlüğü gibi kavramları içselleştirmek	6	K1, K2, K5, E1, E3, E5
İş birliği içinde hareket etmeleri	1	K3
Kendilerine değer vermeleri	1	E2
Medya okuryazarı olma	1	E5

Araştırmaya katılan katılımcıların okulda demokrasi kültürü oluşturma adına öğrencilerinden beledikleri davranışlara yönelik ortak ifadelerden en önemlisi saygı değerine yöneliktir.

K1; *“İrade, eşitlik, özgürlük, hukuk üstünlüğü, çoğulculuk ve çoğunluk kavramlarını davranışa dönüştürmek.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K2, öğrencilerine okulda demokrasi adına kazandırmak istediği davranışlardan şöyle bahsetmiştir;

“Başka fikirlere saygı duymak ve önyargısız olmak. Sınıf ortamında oy birliği ile oluşturulan kurallara uymalarını isterim. Aynı şekilde gizli oy açık sayım ile sınıfta seçtiğimiz sınıf başkanına saygı duyulmasını beklerim. Okul başkanı seçilen kişiye istek ve şikayetlerini dile getirebileceklerini hatırlatırım.”

Katılımcı K3, her alanda demokrasinin olmasını, tartışma imkânının olmasını ve herkesle işbirliği halinde olunması gerektiğini şöyle açıklamıştır;

“Demokratik ilkeleri her alanda uygulayabilme. Sınıf Başkanını seçerken bütün öğrencilere hak verilerek oy kullanılması ve bu sayede öğrenciler seçme seçilme haklarına ilk olarak okulda başlamış olacaktır. Okullardaki demokrasi uygulamaları okulda görevli herkesin işbirliği halinde ve eğitim öğretime gelen öğrencilerin okulla ve eğitimle ilgili her şeyi konuşup tartışabilmeyi kazandırmak istiyorum. Bu doğrultuda öğrencilerinde okulla ilgili görüşlerini rahat bir şekilde dile getirmesini öğretmenleri ve

büyükleriyle beraber fikir alışverişinde bulunması okuldaki demokratik ortamı oluşacaktır.”

K4; *“Başkalarının fikirlerine saygı duyma becerisi, karşısındakini dinleme becerisi, çoğunluğun seçimlerine iradesine saygı duyma becerisi kazandırmak isterim.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K5'e göre öncelikle arkadaşlarının hakkını gözetmesine, okul genelinde seçimin demokratik şekilde yapılmasına dikkat çekmiştir. Katılımcı düşüncelerine şu ifadeyi eklemiştir *“...saygı, anlayış, eşitlik, adalet ve hoşgörü temel değerler olmalıdır.”*

Benzer ifadelerle E1 ve E3'te hoşgörü, eşitlik, adalet kavramlarının öğrenciler tarafından içselleştirilmesi gerektiğine değinmişlerdir.

E1; *“Öğrencilere bu değerleri aşulamak için öğrencilerin aktif rol alacağı her hangi bir grup etkinliği yapılabilir. Öğrenci grup içerisinde hem kendi haklarını hem de arkadaşlarının haklarını ne düzeyde koruyor sorusu çerçevesinde gözlemler yaparak öğrenciye geri bildirimlerde bulunulabilir.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E3; *“Eşitlik, adalet ve hoşgörü kavramlarını hayatlarının merkezine almalarını istiyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E2 şu sözlerle ona göre demokrasi adına en önemli olan şeyleri açıklamıştır;

“...En önemlisi de önce kendine değer veren sonra topluma doğru bakış açısıyla bakan bireyler oluşturmak kazandırmak istediğim davranışlardandır.”

E4; *“Herkes ve her fikre saygı duymalarını, beraber yaşama kültürünü benimsemelerini bekliyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

E5 ise yetiştirmek istediği öğrenci profilini şöyle açıklamıştır;

“Hoşgörü, farklılıklara saygı, hak ve özgürlüklerinin farkında olma, medya okuryazarlığı, adil olma gibi erdemlere sahip öğrenciler yetiştirmeye çalışıyorum.”

Görüldüğü üzere katılımcılar okulda demokrasi kültürünü oluşturmak için öğrencilerine öncelikle değerleri kazandırmayı hedeflemişlerdir. Bunun yanı sıra eşitlik, özgürlük, hukuk üstünlüğü gibi demokrasinin göstergelerini öğrencilerinde yaşatmayı hedeflemişlerdir.

BÖLÜM V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu safhasında elde edilen veriler neticesinde ulaşılan sonuçlara, sonuçlarla benzerlik gösteren araştırmalardan hareketle tartışmaya ve bunları derleyerek diğer araştırmalara ışık tutmak için önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

5.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlık Kavramının Anlamına İlişkin Sonuçlar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık tanımına ilişkin görüşleri nelerdir? amacına ilişkin bulgulara göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin zihnindeki aktif vatandaşlık tanımı genel itibariyle aktif vatandaşın vatandaşlık görevini yerine getiren, demokrasi adına etkin olarak katılım gösteren, STK'lar yoluyla toplumsal sorunlara çözüm üreten bilinçli birey olduğunu ifade etmektedirler.

Katılımcılardan bazıları (K1, K3, K4, K5, E1, E3) aktif vatandaşlık kavramını vatandaşlık görevini yerine getiren bireylerin özelliklerini ilişkilendirmiştir. Katılımcılardan bazıları (E1, E2, E4, E5) sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla toplumsal sorunlara çözüm arayan bireylerin aktif vatandaş olduklarını vurgulamışlardır. Burada dikkat çeken husus STK'lara katılarak toplumsal, evrensel sorunların çözümüne katkı sağlayan bireylerin aktif vatandaş olduğunu dile getiren katılımcıların hepsinin erkek katılımcı olmasıdır.

Bazı katılımcılar ise (K3, E4, E5) siyasi faaliyetlere katılan bireylerin aktif vatandaş olduklarını ifade etmişlerdir. K2, dikkat çeken ifadesiyle kendini ve çevresini iyi tanıyan ve demokrasiye sahip çıkan bireylerin aktif vatandaş olduğunu vurgulamıştır.

5.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlığın Temsili Demokrasi Boyutuna İlişkin Sonuçlar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığın temsili demokrasi boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir? amacına ilişkin bulgulardan yola çıkarak Sosyal Bilgiler öğretmenleri, bilinçli vatandaşların çeşitli alanlarda katılım sağlayarak, hak ve sorumlulukların bilincinde, milli duygulara sahip, kadınların da siyasi alanda aktif olması

gerektiğini belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri demokrasi kültürünü farklı şekillerde ele alarak Sosyal Bilgiler dersine yansıttıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların tamamı ülke seçimlerinde oy kullandıklarını ifade etmişlerdir. Seçimlerde oy kullanma davranışını toplumsal yönde etkisini katılımcılardan bazıları (K1, K2, K5) vatandaşlık görevi olduğu için toplumsal yapıyı etkilediğini vurgulamışlardır. Katılımcılardan E1, oy kullanma eğiliminin insanlar arasındaki ilişkileri etkilediğini seçim dönemlerinde ayrışmanın olduğunu vurgulamıştır. Katılımcılardan bazıları (K3, E2, E5) bireylerin siyasi görüşünün yönetime yansması ve bilinçli bireylerin varlığının toplumsal açıdan önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar (E1, E4) oy kullanmanın ülkenin gelişmişliğini ve yaşam standartlarını etkilediğini vurgulamışlardır. E4, seçimleri yarış haline getirilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. K4, oy kullanma ve birlikte yaşama kültürü arasında ilişki olduğunu söylemiştir. Farklı görüşteki bireylerin bir arada yaşayabilmesi için oy kullanma eyleminin de önemli olduğunu ifade etmiştir. Buradan yola çıkarak katılımcılar seçimlerde oy kullanmanın toplumsal yönünü daha çok sorumluluk bazında ele alarak siyasi yapıyı etkileyerek katılımın önemini vurgulamışlardır. Ayrıca bilinçli vatandaş tabirini kullanarak oy kullanma eyleminin toplumsal yöne etkisini açıklamışlardır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (K1, K2, K3, K4, K5, E3, E5) herhangi bir partiye oy verme konusunda kimseyi ikna etme çabasında olmadıklarını ifade etmiş. Bazı katılımcılar ise (E1, E2, E4) çevrelerindeki kişileri herhangi bir partiye oy verme konusunda ikna etmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Burada dikkat çeken nokta hiçbir kadın katılımcının böyle bir ikna çabasının olmamasıdır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu siyasi faaliyetleri gerçekleştirirken vatandaşların demokrasi adına sahip olması gerekenin demokrasi bilincine sahip olması, hak ve sorumluluklarını bilmesi, saygılı, hoşgörülü ve milli duygulara sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılardan K1, bilinçli katılımın önemli olduğunu ifade etmiştir. K3, etkin vatandaş olmanın tarafsız davranmanın önemini vurgulamıştır. Bazı katılımcılar (E1, E4) siyasi faaliyetleri gerçekleştirirken toplumsal ayrışmalardan uzak durulması gerektiğini ifade etmiştir. Bazı katılımcılar (K2, K4, K5) adalet düşüncesine, hukuk kavramına dikkat çekerek siyasi faaliyetleri gerçekleştirirken vatandaşların adil davranması gerektiğini ifade etmiştir. K2, laiklik anlayışına sahip olması gerektiğini

belirtmiştir. K5, diğer katılımcılardan farklı olarak siyasal okuryazarlık özelliğini barındıran vatandaşların öneminden bahsetmiştir. Siyasal okuryazarlık kavramını ise siyasal düşünceleri verilmek istenen mesajları doğru okuyabilmek şeklinde açıklamıştır.

Katılımcılardan E2 hariç diğer katılımcılar insanları üyesi oldukları parti bazında değerlendirmenin yanlış olduğunu ifade etmişlerdir. K1 toplum olarak ayrıştırıldığımız söylemiş ve liyakate göre değerlendirilmenin önemli olduğunu belirtmiştir.

Tarihsel gelişimine bakılarak Türk kadınının siyasal katılımını bazı katılımcılar (K2, K4, K5, E3, E4, E5) yetersiz olarak değerlendirmiştir. E4, kadınların siyasal katılımının yetersiz olma sebebini toplumsal dinamik ve kadının rolünden kaynaklandığını ifade etmiştir. E1 ise Türk kadınının ilk Türk devletlerinden bugüne değin hem siyasal hem toplumsal anlamda aktif olduğunu vurgulamıştır.

Katılımcılardan bazıları (K1, K2, K3, E2, E3) Sosyal Bilgiler dersinde kadınların siyasal hayata katılımını somutlaştırarak aktarmada zorluk çekmediklerini ifade etmiştir. Bazı katılımcılar ise (K4, K5, E1, E4, E5) Sosyal Bilgiler dersinde kadının siyasal hayata katılımını somutlaştırarak aktarmada zorluk çektiklerini ifade etmişlerdir. Sorun yaşamayan katılımcılar örnekler sayesinde somut şekilde aktarım sağladıklarını ifade etmişlerdir. K1, veli ve öğrencilerin bilinçli ve eğitilmiş olmalarından dolayı sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Kadının siyasal hayata katılımını somutlaştırarak aktarmada sorun yaşayan katılımcıları örnek bulmada zorluk çektikleri için ve öğrencilerin hazır bulunurluk düzeylerinin yetersiz olmasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. E5 ise ders süresinin yetersiz olmasından bahsetmiştir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak Sosyal Bilgiler dersinde kadının siyasal hayata katılımını somutlaştırarak aktarımının zor olma sebebi öğrenci hazır bulunuşluğu, yetersiz kaynak ve ders süresinin kısıtlı olmasıdır.

Katılımcıların bazıları (K3, E1, E2, E3, E5) demokrasinin gerçek hayata uygulandığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların bazıları ise (K1, K2, K5, E4) demokrasinin gerçek hayata uygulanmadığını vurgulamışlardır. K4 ise eksik uygulandığını ifade etmiştir. K1, 31 Mart seçimlerinden sonra etkin vatandaşlık öğrenme alanında zorluk yaşadığını belirtmiştir. K2, ülkemizde özgür düşüncenin olmadığını vurgulamıştır. Katılımcıların bazıları iyi eğitilmiş ve bilime, akla dayalı demokrasi kültürüne sahip olması halinde demokrasinin gerçek hayatta uygulanabileceğini ifade etmişlerdir. E4, demokrasinin gerçek hayatta

uygulanmama sebebinin çok kültürlü yapılardan kaynaklandığını, her kesimi memnun etmek mümkün olmamasından kaynaklandığını belirtmiştir.

Katılımcılardan bazıları (K3, K4, E2, E3, E4) demokrasi kültürünü Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere sınıf başkanlığı seçimi yaptırdığını belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise (K1, K4) sadece telkin ve örnek vererek aktardıklarını ifade etmişlerdir. K2 beyin fırtınası, E1 sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler, E5 katılım, eşitlik, empati, çoğulculuk, hoşgörü kavramını aktarma, K4 drama yöntemiyle faydalandığını ifade etmiştir. Farklı etkinliklere yer veren katılımcıların azınlıkta kaldığını görmekteyiz.

5.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlığın Protesto Ve Sosyal Değişim Boyutuna İlişkin Sonuçlar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığın protesto ve sosyal değişim boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir? amacına ilişkin olarak bulgulara göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri, sendikaların sorun çözmede yardımcı olduklarını ve kişiye güven verdiklerine inanmaktadırlar. Çeşitli derneklerin ise demokrasiye ve farkındalık oluşturmaya yönelik katkı sağladıklarını düşünmektedirler. Öğretmenler protesto faaliyetlerinin hukuka uygun olarak yapılması kanaatinde dirler. Kamuoyu aracılığı ile evrensel sorumluluklar adına sosyal anlamda değişimlerin yaşanabileceğini vurgulamışlardır. Ayrıca protesto, sendika, çevre örgütleri ve insan hakları örgütlerine yönelik kavramları öğrencilerine aktarırken öğrencinin aktif olmasını sağlayan etkinliklerin kullanılması gerektiğini düşünerek farklı aktiviteleri gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan bazıları (K2, K3, K5, E3, E4) sendikalara üye olmanın vatandaşların sorunlarını çözmede, hak aramada yardımcı olduklarını ifade etmişlerdir. K1, sendikaya kendisinin de üye olmasına rağmen sendikaların işlevlerinin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Bazı katılımcılar (K4, E2) sendikaların fikir birliği sağlama açısından önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bazı katılımcıların ise (E1, E5) kendimizi güvende hissetme adına sendikaların önemini vurgulamışlardır.

Katılımcılardan bazıları (K1, K4, E2, E3, E4) öğretmenlik mesleği ile ilgili herhangi bir sendikaya üye olunmaması gerektiğini vurgulamışlardır. Bazı katılımcılar ise (K2, K3, K5, E1, E5) öğretmenlerin meslekle ilgili sendikalara üye olması gerektiğini vurgulamışlardır. K1 idarecilerin sendikalara göre öğretmenlerle ilişki kurduklarını ifade

etmiştir. K4 sendikaların siyasi amaçlı olduklarını belirtmiştir. Bazı katılımcılar (E2, E3, E4) ise sendikaların samimi ve gerçekçi olmadıklarını vurgulamışlardır.

Herhangi bir durum ile ilgili protesto faaliyetlerinin yapılması adına katılımcılardan bazıları (K1, K3, K5, E1, E3, E4) protesto faaliyetlerinin olumsuz davranış barındırmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar (K2, E2) protesto faaliyetlerini demokrasinin gereği olarak görmüşlerdir. K4 protesto faaliyetleri ile geniş kitlelere ulaşılabileceğini belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise (E1, E5) yönetimi karar alma konusunda etkilemek adına protesto faaliyetlerini uygun bulmuşlardır.

Bir durumu bilinçli bir şekilde protesto etmenin sosyal yaşama olan etkisini öğrencilere aktarırken katılımcılardan bazıları (K2, K3, E2, E3, E4) örnek vererek gerçekleştirdiğini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ise (K4, K5, E1, E5) örnek olaylar üzerinden aktardıklarını ifade etmişlerdir. K1 ise medyadaki olumsuz örneklerden ötürü bilinçli protesto eylemini öğrencilerine aktarırken güçlük çektiğini ifade etmiştir.

Katılımcılardan bazıları (K1, K4, E2) insan haklarıyla ilgili herhangi bir derneğe üye olmanın kamuoyu ve farkındalık oluşturması adına faydalı olduğunu ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar (K2, K5) insan haklarıyla ilgili derneklerin demokrasiye katkı sağladıklarını vurgulamışlardır. Katılımcılardan bazıları (K3, E1, E3) bu derneklerin yaşam tarzına uygun olarak bireysel katkılarının olduğunu ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar (E4, E5) insan haklarıyla ilgili derneklerin kanunlara uygun olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların bazıları (K1, K5, E1, E5) insan haklarına dair farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmaların yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar (K2, K3, K4, E2, E3, E4) insan haklarına dair farkındalık oluşturmaya dair çalışmaları yeterli bulmuşlardır. K1, yapılan hak ihlallerine bu çalışmaların engel olmadığını ifade etmiştir. Bazı katılımcılar (K2, K4, E3, E4,) insan haklarına dair farkındalık oluşturma çalışmalarının son yıllarda sosyal medya aracılığıyla yapıldığını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların tümü bir yasayı veya durumu protesto etmek için imza kampanyası düzenlenmesini yasalara uygun yapıldığı sürece olumlu değerlendirmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak bir yasayı veya durumu protesto etmek için imza kampanyası düzenlenmesinin devletin yaptığı eylemleri gözden geçirmesini sağlaması yani bireylerin yönetime isteklerini duyurması açısından önemlidir.

Katılımcılardan bazıları (K1, K2, E2, E4) çevreyi koruma adına sivil toplum örgütlerinin farkındalık oluşturamadıklarını vurgulamışlardır. Bazı katılımcılar da (K3, K4, E3, E5) bu çalışmaların yapıldığını fakat yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar ise (K5, E1) sivil toplum örgütlerinin çevreyi korumaya yönelik farkındalık oluşturduklarını ifade etmişlerdir. K2, STK'lerden önce birey olarak bizlerin yaptıklarının daha önemli olduğunu belirterek iyi ailede ve iyi eğitim alan kişilerin davranışlarının daha bilinçli olduğunu vurgulamıştır. E4 ise bu noktada çevreye zarar verenlerin gelişmiş ülkeler olduğunu ve bu ülkelerin farkındalık çalışmalarının yetersiz kaldığını söylemiştir. Bazı katılımcılar ise (K5, E1) Tema'nın çalışmalarını örnek göstererek bu örgütlerin işlevini yerine getirdiklerini ifade etmişlerdir.

Çeşitli organizasyonlara katılırken katılımcılardan bazıları (K1, K3, E2, E4, E5) amacına uygun olup olmadığına, bazıları (K2, K4) konusunun neyle ilgili olduğuna, bazı katılımcılar (E1, E3) kendi görüş ve kültürlerimize uygun olup olmadıklarını ifade etmişlerdir. K5 kanunlara uygun olmasına, E3 ise organizasyonun dürüst ve samimi olup olmadığına dikkat ettiğini belirtmiştir.

Sosyal Bilgiler dersinde protesto, sendika, çevre örgütleri ve insan hakları örgütleri gibi kavramları aktarırken katılımcıların büyük çoğunluğu (K1, K2, K3, K4, E1, E2) örnekler, videolar ve filmlerden faydalandıklarını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar (E1, E4, E5) görsellerden, pankartlardan yararlandıklarını ve öğrencilerine pano hazırlattıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları (E2, E5) münazara, beyin fırtınası, örnek olay ve tartışma yönteminden faydalanarak protesto, sendika, çevre örgütleri ve insan hakları örgütleri gibi kavramları aktarmakta olduklarını ifade etmişlerdir. E3 bu kavramlara yönelik öğrencilerine bilimsel araştırma yaptırdığını, K1 ise akıllı tahta etkinlikleri ve kamu spotlarında faydalandığını ifade etmiştir.

5.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlığın Toplum Hayatı Boyutuna İlişkin Sonuçlar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığın toplum hayatına ilişkin görüşleri nelerdir? amacına yönelik bulgulara göre kültürel faaliyetlerin vatandaşlara fayda sağladığına inanmaktadırlar fakat yeterince bu faaliyetlere zaman ayıramadıklarını ifade etmişlerdir. Toplumsal sorunlara ise genel olarak aktif olarak katkıda bulunmadıklarını belirtmişlerdir. Bunun dışında Sosyal Bilgiler öğretmenleri, STK'nın toplumsal

birliktelik ve demokrasiye katkı sağladıklarını ifade ederek öğrencilerine bu kuruluşların amaçlarına yönelik katılım sağlayacakları aktiviteler gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan bazıları (K3, E1, E3, E4, E5) konser, tiyatro, festival gibi kültürel etkinliklerin insanları stresten uzaklaştırdığını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar (K2, K5) bu faaliyetlerin kültürel seviyeleri yükselttiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan E2, amacına uygun olan bu faaliyetlerin fayda sağlayacağını vurgulamıştır. K4 ise konser, tiyatro, festival gibi kültürel etkinliklerinin birliktelik ve aidiyet duygusunu kazandırdığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcılardan bazıları (K1, K2, E1) dini organizasyonlara maddi kaynak sağlamak için gerçekleştirilen organizasyonları uygun bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan büyük çoğunluğu (K3, K4, K5, E2, E4, E5) dini organizasyonlara maddi kaynak sağlama adına gerçekleştirilen faaliyetleri uygun bulduklarını ifade etmişlerdir. K1, özellikle yurt dışına yapılan yardımları uygun bulmadığını, kendi ülkemizdeki ihtiyacı olan insanlara yardım edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. E1 ise birilerinin eğlenerek dini amaçlı yardımlarda bulunmasını olumsuz değerlendirmiştir.

Gönüllü olarak gerçekleştirilen spor organizasyonlarına katılımı tüm katılımcılar olumlu değerlendirmişlerdir. Bazı katılımcılar (K1, E1) bu tür faaliyetlere yoğunluktan ötürü katılamadıklarını ifade etmişlerdir.

Bireysel olarak toplumsal sorunlara bazı katılımcılar (K2, K3, E5) toplumsal sorunları duyurarak katkı sağladıklarını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar (K5, E3, E4) bilinçli vatandaşlar yetiştirerek toplumsal sorunlara katkı sağladıklarını vurgulamışlardır. Katılımcılardan bazıları (K4, E2) sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla toplumsal sorunlara katkı sağladıklarını ifade etmişlerdir. K1, mesleğini doğru ve istekli yaparak katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan bazıları (K1, K2, E3) öğrencilere toplumsal sorunlara yönelik bireysel katılım davranışını toplumsal değerleri aktararak gerçekleştirdiklerini vurgulamışlardır. Bazı katılımcılar (K3, E4) toplumsal sorunlara yönelik bireysel katılım davranışını öğrencilere beyin fırtınası ile sorunlara çözüm buldurmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan bazıları (E1, E2, E5) rol model olarak öğrencilerine bireysel katılım davranışını aşılama çalıştıklarını

vurgulamışlardır. K5, somut yaşantılar sağlayarak öğrencilere toplumsal sorunlara yönelik bireysel katılım davranışını aktardığını ifade etmiştir. K4 ise film, etkinlik ve kulüpler aracılığıyla toplumsal sorunlara karşı bireysel katılım davranışını öğrencilere aktarmaya çalıştığını vurgulamıştır.

Katılımcılardan bazıları (K2, K3) sivil toplum kuruluşlarının demokrasi kültürünün gelişimine olan katkıları için bizzat demokrasinin gereği olduklarını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar (K4, E2) Sosyal Bilgiler ders kitabının STK'ların önemini barındırmada yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları (E1, E4) düzenlenen kampanyalar, yönetimin karar alma sürecini etkilediği için STK'ların demokrasi kültürüne katkı sağladığını söylemişlerdir. Katılımcılardan bazıları (K1, K5) STK'ların demokrasi kültürü adına birliktelik duygusunu sağladığını söylemişlerdir.

Sivil toplum kuruluşlarının ortak amaçlarına yönelik olarak katılımcılardan bazıları (K1, E3) aktif etkinlikler yerine öğrencilerine örnekler verdiklerini belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar (K2, K5) video izleterek ve pano hazırlatarak bu konuyu aktardıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (K3, K4, K5, E1, E2, E4, E5) STK'ların amaçlarını öğrencilere aktarmak adına sosyal sorumluluk aktiviteleri yaptıklarını belirtmişlerdir. K3, sağlık kuruluşlarını ziyaret ettiklerini, tiyatro faaliyetlerine katılarak öğrencilerinin bu kapsamda yaşayarak öğrendiklerini sağladığını belirtmiştir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak STK adına özellikle öğrenciyi aktif kılacak etkinlikler gerçekleştirildiği görülmektedir.

5.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlığın Demokratik Değerler Boyutuna İlişkin Sonuçlar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığın demokratik değerler boyutuna yönelik görüşleri nelerdir? amacına ilişkin bulgulara göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri aktif vatandaşın demokrasinin sağlanması için siyasi anlamda katılım sağlaması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerinin demokratik değerlere sahip olması için rol model olduklarını ifade etmişlerdir. Genel olarak demokratik değerlerin saygı, sevgi gibi değerlerle kazandırılacağına inanmaktadırlar.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (K2, K3, K4, K5, E2, E3, E4) aktif vatandaşın demokrasiye sahip çıkmasının göstergesinin oy kullanma olduğunu belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar (K1, E1) demokrasiyi günlük hayatta da uygulanması gerektiğini

vurgulamışlardır. K1, demokrasiye sahip çıkan bireylerin gerektiği zaman eleştirilerde bulunması gerektiğini belirtmiştir. E5, farklılıklara saygı, empati, hak ve sorumlulukların farkında olmanın demokrasi adına yapılabilecek en önemli şey olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların ifadeleri genel itibariyle aktif vatandaşın seçimlerde oyunu kullanarak, yaşamının her alanına demokrasiyi inşa ederek, haksızlıklara müdahale edip, haklı eleştirilerde bulunup, hak ve sorumluluklar çerçevesinde hareket ederek demokrasiye sahip çıkılabileceği yönündedir.

Katılımcıların bazıları (K2, K3, K4, K5, E4) dünyadaki gelişmeleri takip etme konusunda farklı ülkelerin faaliyetlerini bilimsel ve teknolojik açıdan takip etmenin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar (K2, K5, E2) bireysel sorumluluk alarak ve rol model olarak dünyadaki gelişmeleri takip etme noktasında sorumlu olduklarını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar (E2, E3) yanlış uygulamalara müdahale ederek fikir belirtmenin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan bazıları (K1, E1) dünyadaki gelişmelerden dergi, gazete, kitap okuyarak ve TV haberlerini takip ederek haberdar olunabileceğinden bahsetmişlerdir. E5 ise medya okuryazarı olunarak dünyadaki gelişmeler hakkında bilgi sahibi olunacağını belirtmiştir.

Bazı katılımcılar (K2, K3, K5, E1, E4) Sosyal Bilgiler dersinde demokrasinin temel ilkelerini aktarırken sınıfa başkanlığı seçimi yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar (K3, K4, E4) materyal, video ve görsellerden faydalanarak bu ilkeleri aktarmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. K3 istasyon tekniğiyle, E4 altı şapka ve benzetim tekniği ile E3 drama, E5 münazara yöntemi ile bu ilkelere yönelik etkinlikler gerçekleştirdiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların bu noktada çeşitli etkinliklerle soyut olan bu kavramları somutlaştırmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

İnsan haklarına ilişkin değerleri aktarırken katılımcılardan bazıları (K1, E1) örnekler üzerinden, bazı katılımcılar (K2, E2, E3, E5) soru-cevap ve anlatım yolunu tercih ettiklerini belirtmiştir. Bazı katılımcılar (K2, K3, E2, E3, E5) tartışma, beyin fırtınası ve örnek olay yöntemleri ile insan haklarına dair değerleri aktardıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları (K4, K5, E4) drama yöntemini kullanarak insan haklarına dair değerleri aktardıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan bazıları (K5, E4) araştırma projeleri ve probleme dayalı öğrenme yoluyla bu değerleri aktardıklarını ifade etmişlerdir. K3, buluş yolu, istasyon tekniği ve öykü oluşturma ile bu ilkeleri

öğrencilerinin benimsemesini sağladığını ifade etmiştir. Bu noktada katılımcıların çeşitli yöntemleri kullanarak öğrenciyi aktif kılacak şekilde aktarım yaptıklarını görmekteyiz.

Katılımcıların tamamı bireylerin demokratik değerleri içselleştirmesinde Sosyal Bilgiler öğretmeninin en önemli katkısının rol model olmak olduğunu ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar (K4, K5) soyut ifadeleri somutlaştırarak aktarmanın demokrasiye ait değerleri daha etkili şekilde öğrencilerin içselleştirebileceğini belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları ise (E1, K3) bu değerleri toplumsal hayata da aktarmanın önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan bazıları (K1, K2, K5, E2, E3, E5) farklı kimliklerin bir arada yaşayabilme anlayışını okulda demokrasi boyutunda aktarırken önyargılardan uzak durarak saygılı olunmasını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar (K3, K4, E4) öğrencilerine eşitlikçi anlayış ile davranarak farklı kimliklerin bir arada yaşamasını aşlamak istediklerini söylemişlerdir. E1 tarihsel örneklerden faydalanarak, E2 açık, anlaşılır bir dil ile bu anlayışı okulda demokrasi boyutunda aktarırken dikkat edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcılardan bazıları (K1, K2, E2, E3) öğrencilerin hem kendi hem de başkalarının haklarını koruması adına temel değerlere sahip olmalarını istemişlerdir. Bazı katılımcılar (K2, K4) öğrencilerinin kendisinin ve diğerlerinin haklarını gözetmenin önemini okul ve sınıf kuralları ile de aktarılabilceğini belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları (K4, K5, E5) öğrencilerin fikirlerini söyleme imkanı vermenin demokrasi adına önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar (K3, E1, E4) grup etkinlikleri ve sosyal projeler ile hakları korumanın önemini öğrencilerine benimsetmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir.

K1, öğrencilerinin demokrasiyi yaşam biçimi haline getirmesi için onları dinleyerek ve önemseyerek katkıda bulduklarını vurgulamışlardır. Dikkat çekici şekilde K2, öğrencilerin demokrasiyi yaşam biçimi haline getirmesi için hiçbir şey yapmadığını belirtmiştir. Sebep olarak demokratik ülkede doğduğumuz için bir şey yapmaya gerek kalmadığını ifade etmiştir. Katılımcılardan bazıları (K3, K4, E1, E4) problemler karşısında ortak karar alınarak demokrasiyi yaşamlarının her alanına aktarılabilceğini vurgulamışlardır. Demokrasinin yaşam biçimi haline getirilmesi için bazı katılımcılar (K4, K5, E1, E3, E5) empati, saygı, sevgi gibi değerleri aktarılmasını ve rol model olunmasını belirtmişlerdir.

Katılımcıların çoğunluğu (K2, K3, K4, K5, E2, E3, E4, E5) hak ve özgürlük kavramlarının ayrımını öğrencilere aktarırken sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. K1 ve E1 ise bu kavramların ayrımını aktarırken sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. E1 özellikle somut işlemler dönemindeki 5. ve 6. Sınıf öğrencilerine bu kavramları aktarırken zorlandığını ve bu yüzden okula başlama yaşının geç olması gerektiğini ifade etmiştir. K1 sorun yaşama sebebinin ülkemizde gerçekleştirilen uygulamalardan kaynaklandığını belirtmiştir.

Katılımcıların tamamı okulda demokrasi adına saygı gibi değerleri benimsetmek istemişlerdir. Bunun yanı sıra bazı katılımcılar (K1, K2, K5, E1, E3, E5) eşitlik, özgürlük, adalet ve hukuk üstünlüğünü öğrencilerine kazandırmak istemişlerdir. K3 öğrencilerinin işbirliği içinde hareket etmesini, E2 öğrencilerinin öncelikle kendilerine değer vermeleri gerektiğini vurgulamıştır.

5.2. Tartışma

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma amaçlarına yönelik olarak bulgulardan hareketle ortaya çıkan sonuçlar karşılaştırmalı olarak incelenecek ve alan yazındaki yeri sonuçlar ışığında tartışılacaktır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığın tanımına ilişkin elde edilen bulgulara göre genel olarak siyasi çerçeveye sığdıracak boyutta ve demokrasi adına hak ve sorumlulukları dikkate alarak toplumsal sorunlar için aktif şekilde yer alınması gerektiği yönündedir. Katılımcıların aktif vatandaşlığın tanımına yönelik farklı ifadelerde buldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmadan elde edilen bu sonuç Altıntaş'ın (2016) çalışmasında katılımcıların aktif vatandaşlık ile ilgili olarak farklı görüşler ifade ettikleri sonucu ile örtüştüğü görülmektedir. Bu çalışmada katılımcıların bilgi boyutunda aktif vatandaşlıkla ilgili eksiklerinin olduğu görülmüş, beceri basamağında katılımcıların kanıt gösterme, gündemi takip etme, görüşlerini ifade etme becerilerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların değer boyutu ile ilgili olarak; eşitlik, hak, özgürlük, vatan ve millet sevgisi, sorumluluk değerlerine sahip olduğu belirlenmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığın temsili demokrasi boyutuna ilişkin düşüncelerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle demokrasiye önem verdikleri bunu öğrencilerine çeşitli etkinliklerle aktarmaya

çalıştıkları fakat uygulamada özellikle kadın öğretmenlerin siyasi faaliyetlerden uzak durduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bulgulardan elde edilenlere göre; protesto faaliyetlerini, sendika, insan hakları ve çevreyi koruma ile ilgili dernek faaliyetlerini amacına uygun şekilde ve kanunlara uygun olarak yapıldığı sürece toplumsal ve bireysel açıdan faydalı olacağını sonucu elde edilmiştir. Bu sonuçlar Tutkun (2013) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir. Çünkü Tutkun'un (2013) çalışmasında kız öğretmen adayları kadınların siyasete katılımını erkek adaylardan daha çok önem verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların aktif vatandaşlığın "temsili demokrasiye katılım" ve "protesto ve sosyal değişime katılım" boyutlarındaki düzeylerin düşük olduğu ayrıca lisans eğitiminde de bu düzeylerin değişmediği analizler sonucunda elde edilmiştir. Demokratik toplumlardaki uygulamalar birbirinden farklı olabilir. Yani herhangi bir toplumdaki demokratik uygulama başka bir toplumda farklı biçimlerde görülebilir (Dahl, 2001). Bu bağlamda bu araştırmanın katılımcıları olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğuna göre demokrasi gerçek hayatta eksikliklere rağmen uygulanıyor.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri kadınların siyasi hayata katılımının önemli olduğunu fakat ülkemizde uygulanmasının yetersiz olduğu görüşündedirler. İnan'ın (1998) "*kadınların siyasi ehliyetsizliğine mantiki hiçbir sebep yoktur*" görüşü ile bu sonuç desteklenmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri oy kullanma eylemine önem verdikleri ve bu eylemi bilinçli vatandaşlar aracılığıyla yönetime etki ettiği görüşündedirler. Bu sonuca paralel olarak Yılmaz (2000), vatandaşların yönetime katkıda bulunmak için seçimlerde oy kullanmasının önemli bir sorumluluk olduğunu ifade etmiştir.

Araştırma katılımcılarına göre aktif vatandaşın demokrasi adına sahip olması gereken özellikler; siyasi hayata katılım, haksızlıklarla mücadele, farklılıklara saygılı, empati kurabilen, hak ve sorumlulukları önemsemedir. İbrahimoğlu'nun (2009) çalışmasında da etkin vatandaşın katılımcı, sosyal hayata duyarlı, saygılı, demokratik değerleri benimseyen vatandaş olması sonucu bizim çalışmamızın bulgularıyla örtüşmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığın toplum hayatı boyutuna ilişkin düşünceleri elde edilen bulgulara göre kültürel etkinliklere değer verdikleri fakat katılım göstermede yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bireysel olarak toplumsal sorunlara katkı sağlamaları genel olarak rol model olma safhasında kaldığı ve aktif olarak yer

almadıkları tespit edilmiştir. Buna rağmen öğrencilerinin sosyal sorumluluk projeleri gibi aktif olacağı etkinliklerde bulunmalarını sağladıkları görülmüştür. Sosyal Bilgiler öğretmenleri STK'nın demokrasi adına önemli katkısı olduğunun farkındadırlar. Elde edilen bulgulardan hareketle Sosyal Bilgiler ders kitabının STK'ların işlevini aktarmada yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılabilir. Benzer şekilde Kartal'ın (2013) çalışması sonucunda katılımcıların sosyal katılım düzeylerinin düşük düzeyde olduğu ve sosyal katılım açısından aktif vatandaş olarak nitelendirilen öğretmen adaylarının sayısının çok olmadığı sonucuna varılmıştır. Fakat bu çalışmada yaptığımız çalışmanın sonucundan farklı olarak bireysel katılım anlamında öğretmen adaylarının daha aktif olduğu sonucu elde edilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin STK'nın ortak amaçlarına yönelik olarak öğrencilerin aktif olacağı sosyal sorumluluk projeleri gibi faaliyetlere önem verdikleri görülmüştür. Bu sonucu destekler nitelikte Çelik (2019), hazırlanan projelerin toplumsal sorunlara çözüm önerisi getirerek öğrencilerin problem çözme yeteneklerini geliştireceğini belirtmektedir.

Araştırma katılımcılarının çoğunluğu gönüllü organizasyonlara katılım, dini organizasyonlara yardım ve sendikalara üyelik hakkında olumlu düşüncelere sahip olmakla birlikte katılım sağlama noktasında düşük düzeyde oldukları görülmüştür. Özellikle öğretmenlerin bazıları sendikalara üye olmayı olumlu değerlendirirken kendi meslekleriyle ilgili olarak sendikalara üye olmayı olumsuz değerlendirmişlerdir. Özellikle öğretmenlik mesleği ile ilgili sendikaların işlevini yerine getirmediğinden, siyasi odaklı olduklarından ve samimi olmadıklarından yakınmışlardır. Doğanay'ın (2009) çalışmasında da öğretmen adaylarının dini, sportif, kültürel etkinliklere katılım, maddi yardım konusunda bir anlayışa sahip oldukları fakat katılım düzeylerinin oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşarak bizim araştırma sonucumuzla örtüştüğü görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlığın demokratik değerler boyutuna ilişkin olarak bulgulara göre saygı, sevgi, empati, hoşgörü, kültürel birliktelik duygularına önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bulgulardan hareketle aktif vatandaşın hem kendi haklarını hem başkalarının haklarını korumanın, ön yargılardan uzak durarak demokrasi adına eylemlerde bulunmanın önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucu destekler nitelikte Atasoy'un (2015) çalışmasında katılımcıların görüşleri farklılıklara saygı,

kültürel hoşgörü, dayanışma konusu ile ilişkili olarak bireylerin kendisi ve değerlerinin haklarına sahip çıkarak demokrasi anlayışını sürdürmesi sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulguları ile Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilerin demokratik değerleri yaşam biçimi haline getirmesinde öneme sahiptir sonucu elde edilmiştir. Bulgulara göre öğretmenlerin özellikle rol model olarak demokrasi, insan haklarına saygı, sorumluluk alma gibi konularda öğrencilere yardımcı oldukları saptanmıştır. Bu sonucu destekleyen ifade Altunya'nın (2003) öğretmenlerin bilgi ve beceriyi öğrencilerin kişiliğini oluşturmada sadece bir araç olarak görmesinin önemli olduğunu belirtmesidir. Çeşitli değerleri, kazandırılmak istenen davranışları uygulamalı olarak öğrencilere aktarılması görüşündedir. Çelik (2019) de etkili vatandaşlık eğitimi için benzer şekilde öğretmenlerin mesleklerini iyi şekilde yerine getirmelerini ve rol model olmalarının önemli olduğunu bu sebeple vatandaşlık adına bilgi, beceri, değer ve tutumlara sahip olmalarını vurgulamıştır.

Araştırma sonuçlarına göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri aktif vatandaş yetiştirmeye yönelik tutumların olumlu olduğu ve öğrencilerine bu yönde çeşitli faaliyetler yaptıkları görülmektedir. Öntuğ ve Uygun'un (2009) çalışmasının sonucunda da Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatandaş olarak aktif becerilerin kazandırılmasında olumlu tutumlara sahip oldukları saptanmıştır.

5.3. Öneriler

- Bu çalışmada aktif vatandaşlığa yönelik öğretmenlerin uygulama eksikliklerinin olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmüştür. Öğretmenlerin bu eksikliğini gidermek amacıyla hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenebilir.
- Bu çalışma sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaş yetiştirme adına gerçekleştirdiği etkinliklerin olduğunu görmekteyiz. Öğrencilerin aktif vatandaşlık kapsamındaki niteliklerini geliştirmek için öğrenciler gündelik yaşamda görülen gerçek problemlerin çözümüne yönelik etkinliklere yönlendirilebilir.
- Bu çalışma Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık niteliklerini analiz etme adına yapılan nitel çalışma olduğu için araştırmacılar nitel ve nicel yöntemi birlikte kullanılarak çalışma gerçekleştirilebilir.

- Bu araştırma sonucunda öğretmenler Sosyal Bilgiler ders kitabının aktif vatandaşlıkla ilgili kavramları aktarmada yetersiz olduğunu görüşünderler. Bundan sonraki çalışmalar Sosyal Bilgiler ders kitabının aktif vatandaşlığı yansıtması üzerine çalışma yapılabilir.
- Bu çalışmada çalışma grubu Sosyal Bilgiler öğretmenidir. Sonraki çalışmalar diğer branşlardaki öğretmenlerin veya ortaokul seviyesindeki öğrencilerin aktif vatandaşlık yeterliliği üzerine bir araştırma yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2009). Lise öğrencilerinin vatandaşlık algılarına etki eden faktörlerin analizi. A. Şişman vd. (Ed.). *I.Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu* içinde (s. 36-51). Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Altıntaş, N, İ. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık kazanımları: Eylem araştırması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Altunışık, R. , Coşkun, R. , Bayraktaroğlu, S. , Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya.
- Altunya, N. (2003). *Vatandaşlık Bilgisi*. Ankara: Nobel.
- Atasoy, T. (2015). *Coğrafya Öğretiminin Aktif Vatandaşlık Eğitimindeki Rolü*. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi, Sivas.
- Bakioğlu, A. ve Kurt, T. (2009). Öğretmenlerin demokrasi vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 29, 19-38.
- Barber, B. (1995). *Güçlü Demokrasi*. (M.Beşikçi, çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Bilgili, A.S. (2010). *Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler*. A.S. Bilgili (Ed.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*.(s. 19,20). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. ,Çakmak, E.K. , Akgün, Ö.E. , Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çolak, B.G. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde hizmet ederek öğrenme yaklaşımının vatandaşlık eğitimindeki rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, H. (2019). *Vatandaşlık Eğitimi Üzerine*. İstanbul: Kriter yayınevi.
- Dahl, R. (2001). *Demokrasi Üstüne*. (B.Kadioğlu, çev.). Ankara: Phoenix yayınları.

- Doğanay, A. (2009). Öğretmen adaylarının vatandaşlık algısı ve eylemlerinin siyasal toplumsallaşma bağlamında değerlendirilmesi. A. Şişman vd. (Ed.). *I.Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu* içinde (s. 18-35). Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Öntuğ, M.M. ve Uygun, K. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin insan hakları ve vatandaşlık programına yönelik tutumu. A. Şişman vd. (Ed.). *I.Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu* içinde (s. 317-320). Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Ersoy, A.F. (2007). *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Genç, K. ve Çelik, K. (2018). Türkiye’deki vatandaşlık eğitiminin branş öğretmenlerinin bakış açılarıyla değerlendirmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(1), 126-138.
- Göz, L.N. (2010). *İlköğretimde demokrasi ve vatandaşlık eğitimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Gündüz, M. & Gündüz, F. (2002). *Yurttaşlık Bilinci*. Ankara: Anı.
- Hablemitoğlu, Ş. & Özmete, E. (2012). *Etkili Vatandaşlık Eğitimi İçin Bir Öneri*. Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi.1 (3), 39-54.
- Hoskins, B. , D’hombres, B. ve Campbell, J. (2008). *Örgün Eğitimin Aktif Vatandaşlık Davranışı Üzerine Etkisi Var mı? Avrupa Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 7(3).
- İbrahimoğlu, Z. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının etkin vatandaş tanımları ve etkin vatandaş yetiştirmede sosyal bilgiler dersine yükledikleri rol. A. Şişman vd. (Ed.). *I.Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu* içinde (s. 430-436). Uşak: Uşak Üniversitesi.
- İnan, A. (1998). *Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk’ün El Yazıları*. Ankara: TDK.
- Kara, C. , Tokkaya, Y. , Şimşek, U. (2012). *Aktif Vatandaşlık Eğitiminin Sosyal Bilgiler Programındaki Yeri*. ZFWT, 4 (3).
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.

- Kartal, Y.O. (2012). *Medya okuryazarlığı eğitimi alan rehberlik ve psikolojik danışmanlık anabilim dalı öğrencilerinin aktif vatandaşlık düzeylerini etkileyen faktörler*. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 36, 169-191.
- Kartal, Y.O. (2013). *Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile aktif vatandaşlık bağlamında toplum yaşamına katılma düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış doktora tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Katılmış, A. ve Livaoğlu, H. (2012). *Mısırlıların gözünde etkin vatandaş*. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Sempozyumu* içinde (s.116-125). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Kuş, E. (2003). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Anı.
- Kuş, Z. (2013). Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar. Ebru Gençtürk ve Kadir Karatekin (Ed.). *Politik Okuryazarlık ve Aktif vatandaşlık*. (s.218-221). Ankara: Pegem Akademi.
- Kuş, Z. ve Aksu, A. (2017). *Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İnançları*. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (8).
- Merriam, S.B.(2015). *Nitel Araştırma*. S.Turan (Ed.). Ankara: Nobel
- Öztürk, C. , İbrahimoglu, Z. ve Yıldırım, G. (2019). *Giriş*. C.Öztürk, Z. İbrahimoglu ve G. Yıldırım (Ed.). *Kuramsal Temeller ve Güncel Tartışmalar Işığında 21. Yüzyılda Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Polat, E.G. (2011). *Osmanlı'dan günümüze vatandaşlık anlayışı*. Ankara Barosu Dergisi, 3.
- Sağlam, İ.H. (2011). *Öğretmen adaylarının etkili vatandaşlık yeterlilik düzeyleri*. Kastamonu Eğitim Dergisi, 19 (1). 39-50.
- Sarıpek, D. B. (2006). *Sosyal vatandaşlık ve günümüzde yaşadığı dönüşüm: Aktif vatandaşlık*. Çalışma ve Toplum Dergisi. 2.
- Schonapper, D. (1995). *Yurttaşlar Cemaati*. (Ö.Okur, çev.). İstanbul: Kesit
- Som, İ. ve Karataş, H. (2015). *Türkiye 'de Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Bir İnceleme*. Uşak Üniversitesi Araştırmaları Dergisi, 1 (1), 33-50.

- Tutkun, T. (2013). *Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyi İle Aktif Vatandaşlık Bileşenlerinden Temsil; Demokrasiye, Protesto ve Sosyal Değişime. Katılım Düzeyi Arasındaki İlişki*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale.
- Üstel, F.(1999). *Yurttaşlık Ve Demokrasi*. Ankara: Dost.
- Üstel, F. (2014). *Makbul Vatandaşın Peşinde*. İstanbul: İletişim.
- Yazıcı, Ş. (2016). *Demokrasi'nin Kısa Tarihi*. İstanbul: CB Matbaacılık.
- Yılmaz, D. (2000). *Vatandaşlık Bilgisi*. Konya: Çizgi.

EKLER

Ek 1: İzin Belgeleri

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.14347431
Konu : Anket Araştırma İzni

01.08.2019

MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ'NE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: a) 16.05.2019 tarihli ve 1900128339 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 02.07.2019 tarih ve 12686782 sayılı oluru.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Nurcan Fidan MIZRAK'ın "**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlık Niteliklerine İlişkin Düşüncelerinin Analizi**" konulu araştırma çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması**, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Timur TUĞRAL
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:
1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden cb29-4e51-34fd-aceb-46c9 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.12686782

02/07/2019

Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi.

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Marmara Üniversitesinin 16.05.2019 tarihli ve 1900128339 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/2017/25 No'lu Gen.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 28.06.2019 tarihli tutanağı.

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Nurcan Fidan MIZRAK'ın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlık Niteliklerine İlişkin Düşüncelerinin Analizi" konulu tezi kapsamında, ilimiz genelinde bulunan ortaokullarda; görüşme soru formunu uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla** Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1- Genelge.
- 2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
02/07/2019

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden b225-16c3-3eb3-a9fe-8027 kodu ile teyit edilebilir.

10289315/9

T.C.													
İSTANBUL VALİLİĞİ													
İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü													
ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU													
ARAŞTIRMA SAHİBİNİN													
Adı Soyadı	Nurcan Fidan MIZRAK												
Kurumu / Üniversitesi	Marmara Üniversitesi												
Araştırma yapılacak iller	İstanbul												
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi												
Araştırmanın Konusu	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlık Niteliklerine İlişkin Düşüncelerinin Analizi												
Üniversite / Kurum onayı	• Var												
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi	Yüksek Lisans Tezi												
Veri toplama araçları	Anket												
Görüş istenilecek Birim/Birimler													
KOMİSYON GÖRÜŞÜ													
<ul style="list-style-type: none"> Veri toplama araçlarının eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanması ve araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla yürütülmesinde bir sakınca bulunmamaktadır. 													
Komisyon kararı	• Oybirliğiyle Alınmıştır.												
Muhalef Üyenin Adı Soyadı :	Gereğesi ;												
KOMİSYON													
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Ünvan</th> <th>Adı Soyadı</th> <th>İmza</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2019) Üye :</td> <td>Serik Erturan</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2019) Üye :</td> <td>Seda Karakaşoğlu</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2019) Üye :</td> <td>Deriş Çelik</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Ünvan	Adı Soyadı	İmza	2019) Üye :	Serik Erturan		2019) Üye :	Seda Karakaşoğlu		2019) Üye :	Deriş Çelik	
Ünvan	Adı Soyadı	İmza											
2019) Üye :	Serik Erturan												
2019) Üye :	Seda Karakaşoğlu												
2019) Üye :	Deriş Çelik												

28.06.2019
 Timur TUĞRAL
 Şube Müdürü

Ek 2: Görüşme Soruları

GÖRÜŞME SORULARI

- Aktif vatandaşlık sizce ne demektir?

Aktif Vatandaşlığın Temsili Demokrasi Boyutu İle İlgili Görüşme Soruları

1. Seçimlerde oy kullanır mısınız?
2. Vatandaşların seçimlerde oy kullanmasının toplumsal yönünü nasıl değerlendirirsiniz?
3. Çevrenizdeki insanları herhangi bir partiye oy verme konusunda ikna etmeye çalışır mısınız?
4. Sizce bir vatandaşın siyasi faaliyetleri gerçekleştirirken demokrasi adına sahip olması gereken özellikler nelerdir?
5. İnsanların üyesi oldukları siyasi parti bazında değerlendirilmesi konusunda neler düşünüyorsunuz?
6. Tarihsel gelişimi düşünüldüğünde Türk kadının toplumdaki yerini, siyasi katılımını nasıl değerlendirebilirsiniz?
7. Kadınların siyasi hayata aktif katılımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

8. Ülkemizde kadınların siyasi hayata katılım düzeyini Sosyal Bilgiler dersinde somutlaştırarak aktarmakta güçlük çekiyor musunuz?

9. Demokrasinin gerçek hayatta uygulanabilirliği hakkında ne söyleyebilirsiniz?

10. Demokrasi kültürünü Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerinize nasıl aktarıyorsunuz?

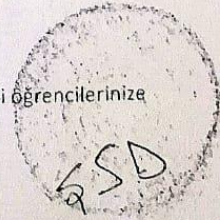
Aktif Vatandaşlığın Protesto ve Sosyal Değişim Boyutu ile İlgili Görüşme Soruları

11. Sizce sendikalara üye olmak vatandaşlara ne gibi katkı sağlamaktadır?

12. Mesleğinizle ilgili herhangi bir sendikaya üyelik hakkında ne düşünüyorsunuz?

13. Herhangi bir durum ile ilgili protesto faaliyetleri (gösteri, sosyal medya aracılığıyla, imza kampanyaları vs.) hakkında ne düşünüyorsunuz?

14. Bir durumu bilinçli bir şekilde protesto etmenin sosyal yaşamdaki etkilerini öğrencilerinize nasıl aktarmaktasınız?

15. İnsan hakları ile ilgili herhangi bir derneğe üyelik hakkında ne düşünüyorsunuz?

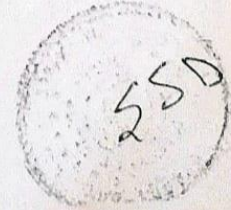
16. Son yıllarda insan haklarına dair farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

17. Bir yasayı veya durumu protesto etmek için imza kampanyası düzenlenmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

18. Çevreyi koruma ile ilgili herhangi bir sivil toplum örgütlerinin yeteri kadar farkındalık oluşturduğunu düşünüyor musunuz?

19. Çeşitli organizasyonlara katılacağınız zaman nelere dikkat edersiniz?

20. Sosyal Bilgiler dersinde protesto, sendika, çevre örgütleri ve insan hakları örgütleri gibi kavramları aktarırken hangi etkinlikleri gerçekleştiriyorsunuz?

Aktif Vatandaşlığın Toplum Hayatı Boyutu İle İlgili Görüşme Soruları

21. Konser, tiyatro, festival gibi kültürel faaliyetlerin düzenlenmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

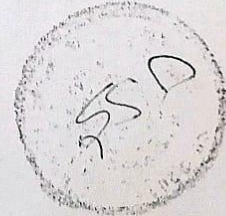
22. Dini organizasyonlara maddi kaynak sağlamak amacıyla gerçekleştirilen organizasyonlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

23. Gönüllülük çerçevesinde spor organizasyonlarına katılım hakkında ne düşünüyorsunuz?

24. Bireysel olarak toplumsal sorunlara ne gibi katkıda bulunduğunuzu düşünüyorsunuz?

25. Öğrencilerinize toplumsal sorunlara yönelik bireysel katılım davranışını nasıl aktarmaktasınız?

26. Sosyal Bilgiler dersinde verilmekte olan sivil toplum kuruluşlarının demokrasi kültürünün gelişimine olan katkıları hakkında ne düşünüyorsunuz?

27. Bildiğiniz gibi sivil toplum kuruluşlarının ortak amaçları var (çevreyi koruma, doğal afetlerde yardım, eğitime destek, hayvanları koruma, sağlık hizmetlerine destek, kültür ve sanat faaliyetlerine destek, hakları koruma), siz bu amaçlar doğrultusunda öğrencilerinize hangi aktiviteleri yaptırıyorsunuz?

Aktif Vatandaşlığın Demokratik Değerler Boyutu İle İlgili Görüşme Soruları

28. Aktif bir vatandaşın demokrasiye sahip çıkmasının göstergeleri nelerdir?

29. Dünyadaki gelişmeleri takip etme konusunda vatandaşların sorumluluk almaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

30. Sosyal Bilgiler dersinde demokrasinin temel ilkelerini (milli egemenlik, özgürlük, eşitlik, çoğulculuk, insan haklarına saygı, katılımcılık) aktarırken ne tür etkinlikler gerçekleştiriyorsunuz?

31. Öğrencilerinize insan haklarına ilişkin değerleri verirken hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?

32. Bireylerin demokratik değerleri içselleştirmesinde Sosyal Bilgiler öğretmenin rolü nedir?

33. Farklı kimliklerin bir arada yaşayabilmesi anlayışını, okullarda demokrasi boyutunda aktarırken nelere dikkat edilmelidir?

34. Öğrencilerin hem kendi haklarını hem de başkalarının haklarını korumanın demokratik düzendeki önemini kavraması için öğrencilere ne gibi sorumluluklar verilmelidir?

35. Öğrencilerinizin demokrasiyi yaşam biçimi haline getirmesi için ne gibi katkıda bulunuyorsunuz?

36. Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak anayasamızda yer alan "hak" ve "özgürlük" kavramlarının ayrımını öğrencilere aktarmada sorunlar yaşıyor musunuz? Yaşadığınız sorunlar nelerdir?

37. "Okulda demokrasi" adına öğrencilerinize kazandırmak istediğiniz davranışlar nelerdir?

Ek 3: Araştırma İle İlgili Kişisel İzin Formu

Bilgilendirme Formu

Değerli katılımcı ben Nurcan Fidan Mızrak, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde yüksek lisans öğrencisiyim. Bu araştırma ile “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık niteliklerine ilişkin düşünceleri nelerdir?” araştırma sorusuna cevap aranacaktır. Bu amaca yönelik olarak sizlerin görüşlerini öğrenmek istiyorum. Görüşme esnasında vereceğiniz tüm bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar görecektir. Kişisel bilgileriniz ise araştırmaya yansıtılmayacaktır. Bu çerçevede izninizle görüşmeye başlamak istiyorum. Şimdiden bu araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederim.

Araştırmacı

Nurcan FİDAN MIZRAK

ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ KİŞİSEL İZİN FORMU

"Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Vatandaşlık Niteliklerine İlişkin Düşüncelerinin Analizi" isimli araştırma kapsamında yapılacak olan yukarıdaki bilgilendirme formunu okudum ve araştırmacı Nurecan Fidan Mızrak'ın benimle görüşme yapmasında ve bunları yüksek lisans tez çalışmasında değerlendirmesinde kullanmasında herhangi bir sakınca görmüyorum, bu araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

İmza

Adı-Soyadı

Görüşme numarası:

Görüşme tarihi:

Görüşme saati:

Görüşme yeri:

Çalıştığı okul:

Mesleki tecrübe:.....yıl.....ay

